Kadir Mısıroğlu

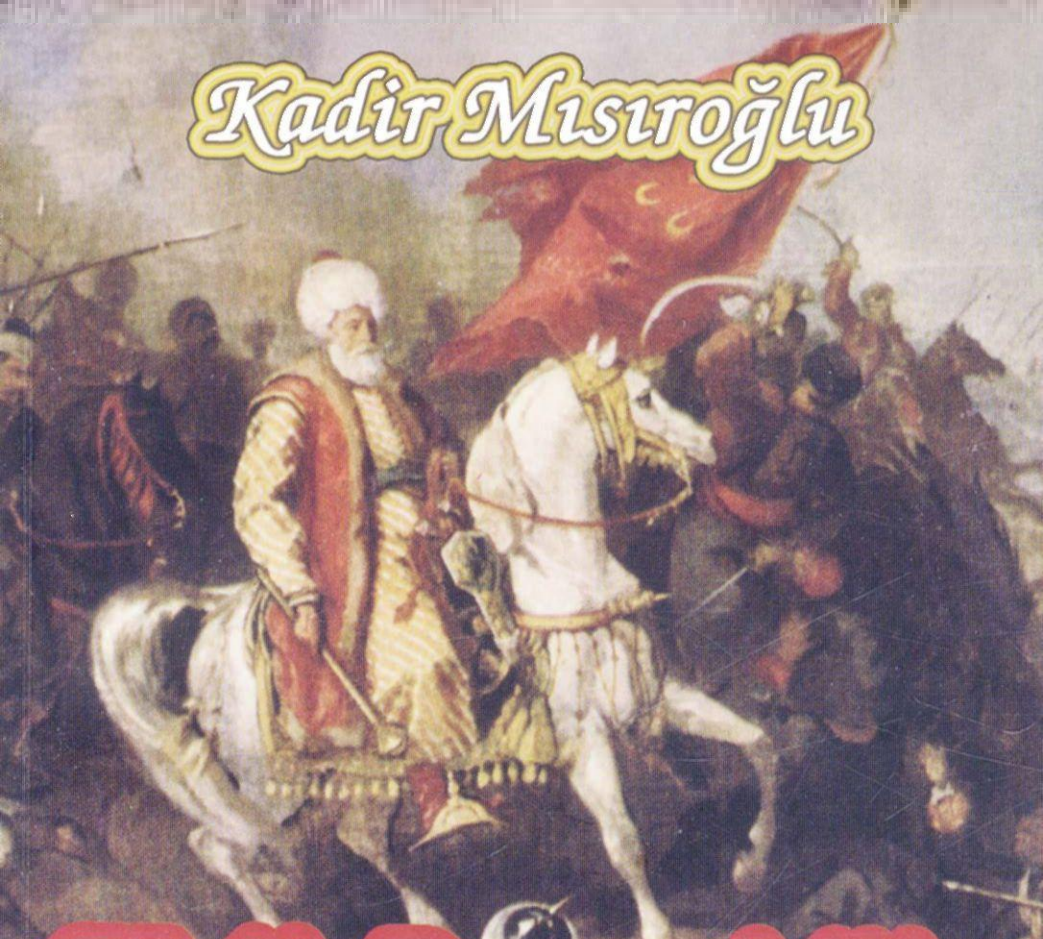

Veli Bayezid'in Bedduası

TBMM Kütüphanesi

Bu Bir Sebil Yayınıdır

-VELÎ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI-

(Tarihi Roman)

SEBİL YAYINLARI Nu: **260**
DİZGİ: **Mus'ab CAN**
BASKI-CİLD: **İhlas Gazetecilik A.Ş.**
29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna-Bahçelievler/ İSTANBUL
Tel: 0212 454 30 00
YAYINA HAZIRLAYAN: **Ali İhsan Bahadır**

©Copyright **SEBİL YAYINEVİ**
ISBN 978-975-580-036-3

BİRİNCİ BASIM - 2008

İSTANBUL
2019

Kadir MISIROĞLU

VELÎ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI

-Târihî Roman-

ÜÇÜNCÜ BASIM

SEBİL YAYINEVİ
Tunusbağı cad. Nu: 16 Doğancılar
ÜSKÜDAR-İSTANBUL
Tel: 0216 553 51 51
www.sebilyayinevi.com

MÜELLİFİN (YAZARIN) YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- OSMANLI TÂRİHİ c.III (2017)
- BENDEN TARİHE HABERLER (2016)
- ÖZLÜ SÖZLER (2016)
- CHP'NİN GÜNAH GALERİSİNDEN SAYFALAR (2015)
- ERMENİ MESELESİ VE ZULÜMLER (2015)
- OSMANLI TÂRİHİ c.II (2013)
- OSMANLI TÂRİHİ c.I (2013)
- PİRÎ REİS (Târihî Roman) (2012)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C.III (2012)
- ZORAKİ ÂSİ, ŞEHZÂDE BÂYEZİD (Târihî Roman) (2012)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C. II (2011)
- MİMAR SİNAN (Târihî Roman) (2011)
- MUHTASAR İSLÂM TARİHİ, C. II (2010)
- TARİHTEN GÜNÜMÜZE TAHRİF HAREKETLERİ, C. I (2010)
- MUHTASAR İSLÂM TARİHİ, C. I (2009)
- SOKOLLU MEHMED PAŞA (Târihî Roman) (2009)
- BARBAROS HAYREDDİN PAŞA (Târihî Roman) (2009)
- İSLÂM DÜNYA GÖRÜŞÜ (2008)
- MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA (Târihî Roman) (2008)
- VELİ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI (Târihî Roman) (2008)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN ABDÜLHAMİD (2007)
- MALKOÇOĞLU KARDEŞLER (Târihî Roman) (2007)
- CEM SULTAN'IN PAPAĞANI (Târihî Roman) (2006)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN ABDÜLAZİZ (2006)
- ZAĞANOS PAŞA (Târihî Roman) (2006)
- BİR MAZLÛM PADİŞAH SULTAN VAHİDEDDİN (2005)
- HAYAT FELSEFESİ YAHUD YAŞAMAK SANATI (2005)
- DÜZMECE MUSTAFA (Târihî Roman) (2005)
- KAVUKLU İHTİLÂLCİ (Târihî Roman) (2005)
- İTHAFLI FIKRALAR (2005)
- FİLİSTİN DRAMI'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ (2004)
- GURBET İÇİNDE GURBET (2004)
- ÜÇ HİLÂFETÇİ ŞAHSİYET (1995)
- ÂŞIKLAR ÖLMEZ!.. (1994)
- GEÇMİŞ GÜNÜ ELERKEN C. I (Hâtırât) (1993)
- GEÇMİŞ GÜNÜ ELERKEN C. II (Hâtırât) (1995)
- BİN UYDURMA KELİMEYİ BOYKOT (1993)
- İSLÂM YAZISINA DÂİR (1993)
- ÜSTÂD NECİP FÂZIL'A DÂİR (1993)
- GEÇMİŞİ VE GELECEĞİ İLE HILÂFET (1993)
- CEMRE (Şiir) (1992)
- HİCRET (Hâtırât) (1990)
- İSLÂMCI GENÇLİĞİN EL KİTABI (1981)
- KANLI DÜĞÜN (Târihî Roman) (1972)
- UZUNCA SEVİNDİK (Târihî Roman) (1973)
- KIRIK KILIÇ (Târihî Roman) (1973)
- ALİ ŞÜKRÜ BEY (1978)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. I (1965)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. II (1974)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C. III (1977)
- OSMANOĞULLARI'NIN DRAMI (1974)
- MUSUL MES'ELESİ ve IRAK TÜRKLERİ (1972)
- PERİLİ KÖŞK (Masal) (1972)
- OF LALA (Masal) (1972)
- MOSKOF MEZÂLİMİ (1970)
- AMERİKA'DA ZENCİ MÜSLÜMANLIK HAREKETİ (1967)
- KURTULUŞ SAVAŞI'NDA SARIKLI MÜCÂHİDLER (1967)
- YUNAN MEZÂLİMİ (TÜRK'ÜN SİYAH KİTABI) (1966)
- MACAR İHTİLÂLİ (1966)

İTHAF :

Sevgili

MUSTAFA TALHA SOYSAL

Bey Evlâdıma!..

Kadir Mısıroğlu

Üstâd
KADİR MISIROĞLU'nun
Kaleminden
Târihî Romanlar Serisi

1- KANLI DÜĞÜN
2- UZUNCA SEVİNDİK
3- KIRIK KILIÇ
4- KAVUKLU İHTİLÂLCİ
5- DÜZMECE MUSTAFA
6- ZAĞANOS PAŞA
7- CEM SULTAN'IN PAPAĞANI
8- MALKOÇOĞLU KARDEŞLER
-BÂLÎ BEY VE YAHYA PAŞA-
9- VELÎ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI
10-MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA
11- BARBAROS HAYREDDİN PAŞA
12- SOKOLLU MEHMED PAŞA
13- ZORAKİ ASİ
14- MİMAR SİNAN
15- PİRİ REİS

İÇİNDEKİLER

I- ŞÂHIM, BU BİRİNCİ MAT!.. 9

II- ÇİĞNENEN VASİYET 37

III- ZOR ALINAN FETVÂ 61

IV- ŞÂH'IN İKİNCİ MAT OLUŞU 87

V- SİN, ŞIN'A GİRİNCE 101

VI- HÂKİMU'L- HAREMEYN DEĞİL,
HÂDİMU'L-HARAMEYN 121

VII- DÂVUD ALEYHİSSELÂM'IN MÜJDESİ 135

VIII- ULEMÂNIN ATININ AYAĞINDAN
SIÇRAYAN ÇAMUR 147

IX- VELÎ BAYEZİD'İN BEDDUÂSI 161

OK

Yavuz Sultan Selim Hân'ın önünde
Ok atan ihtiyar **Bektaş Subaşı**,
Bu yüksek tepeye dikti bu taşı,
O Gâzi Hünkâr'ın mutlu gününde

Vezir, molla, ağa, bey takım takım,
Güneşli bir nisan günü ok attı.
Kimi yayı öptü, kimi fırlattı;
En er kemankeşe yetti üç atım.

En son **Bektaş Ağa** çöktü diz üstü,
Titrek elleriyle gererken yayı,
Her yandan bir merak sardı alayı,
Ok uçtu, hedefin kalbine düştü!

Hünkâr dedi: "Koca! Pek yaman saldın!
Eğerçi bellisin benim katımda,
Bir sır olsa gerek bu ilk atımda,
Bu sihirli oku nereden aldın?"

İhtiyar, elini bağrına soktu,
Dedi ki: "İstanbul muhâsarası
Başlarken aldığım gazâ yarası
İçinden çektiğim bu altın oktu!"

Yahya Kemal BEYATLI

- I -
ŞÂHIM, BU BİRİNCİ MAT!..

İslâm Âlemi'ne, Hazret-i Peygamber'in medhine mazhar olmuş bulunan yedinci Osmanlı padişahı olan **Fâtih Sultan Mehmed Han**'ın bir hediyesi olan Trabzon Sancak Beyliği merkezinde bir fevkalâdelik vardı. Çoktan beri burada vâlî olarak bulunmakta olan **Şehzâde Selim**, eyâlet konağında büyük bir toplantı emretmişti. Bu toplantıya üst kademedeki bütün idâreciler dâvet edilmişlerdi.

1510 yılının lâtif bir sonbahar günü idi. Denizinin mâviliği, tabiatının gür ve koyu yeşilliği, Gökyüzü'nün açıklığı, ikliminin letâfeti, insanlarının derin bir duygululuğa rağmen çevik ve hamleciliği ile dışarıdan gelen her insanı kendine âşık eden bu şehirde sancakbeyi **Şehzâde Selim**, çoktan beri huzursuzdu. Zîrâ hemen yanıbaşında devleti tehdid eden Safevîler'in inanılmaz bir hızla yükselişini görüyor

ve buna karşı babası **Velî Bâyezîd** ile İstanbul merkez hükümetini ısrarlı ikazlarından hiçbir netice alamamış bulunuyordu.

Hattâ sırf merkezî hükümeti ikazla yetinmeyip:

"–İş başa düştü." diyerek Erzincan taraflarında faaliyette bulunan Safevî kuvvetlerine karşı bir avuç eyâlet askeri ile harekâta girişmiş ve başarılar da elde etmişti. Fakat ne yazık ki, sinsi Safevî hükümdarı **Şah İsmail**, **Velî Bâyezîd**'e riyâkârâne ve hürmetkâr mektuplar yazarak oğlunu şikâyet etmiş ve bunun neticesi olarak **Şehzâde Selim**'in Safevîler'den temizlediği topraklar kendilerine iâde edilmişti. Bununla da kalınmayarak **Şehzâde Selim**'in merkezi dinlemeyen, kendi başına buyruk ve hattâ âsî bir şehzâde olduğu kanaati uyandırılarak derviş meşreb Padişahın kendinden sonraki hükümdar olarak büyük oğlu **Şehzâde Ahmed**'e temâyül etmesi sağlanmıştı. Çünkü devlet ricâli, dâimâ avuçlarının içine alabilecekleri yumuşak başlı şehzâdelerin padişah olmasını isterlerdi. **Şehzâde Ahmed** tam da böyle biriydi. **Şehzâde Selim** ise, sert mîzaçlı, çelik gibi irâdeli ve harpçi bir insandı. Bu sebeple idi ki, askerler tarafından çok seviliyordu. Ama bu vasıfları yüzünden üst kademedeki devlet ricâli, onun aleyhinde olduğu gibi devamlı bir sûrette padişahı da O'na karşı tahrik ediyorlardı.

Bu duruma vâkıf olan **Şehzâde Selim** kurduğu bir istihbarat teşkilâtı ile her gelişmeyi günü gününe tâkip ediyor ve geleceğe dâir yalnız kendi zihninde mevcud olan müthiş bir plân tasarlamış bulunuyordu. Bu istihbarat teşkilâtının asıl ağırlığı Safevî ülkesinde ve hattâ onların kalbi mesâbesindeki ordularının içinde idi.

Gerçekten Osmanlı Devleti'nin iç bünyesini sarsacak bir mezhep kargaşası ve kardeş kavgası çıkarabilmek için

asıl faaliyet merkezi olarak Anadolu'yu seçmiş bulunan Safevîler, **"ahund"** denilen propagandacılarını köşe bucak her tarafa salmışlar, Türkmen Aşîretleri'ni şiîleştirmeye çalışıyorlardı.

Karakoyunlu Devleti yıkılınca, onun tamamen şiî olan teb'asının **Şah İsmail**'in etrafında toplanması kolay olmuştu. Hattâ daha önce mel'un **Timur**, Anadolu'dan esir edip götürdüğü yüz binlerce Türk'ü **Şah İsmail**'in dedelerinden **Hâce Ali**'nin ricâsı üzerine bağışlayıp ona vermiş, o da bunları Erdebil'de alıkoyup hem sâdık birer mürid yapmış ve hem de şiîleştirmişti. Bundan dolayı **Şah İsmail**, Türkçe nefesler yazıyor ve bunları Anadolu Türklüğü'nü kendine celbetmek için halk arasında yaydırıp duruyordu.

Bütün bunları gören **Şehzâde Selim**, en güvenilir adamlarından on beş-yirmi kişiye Şiîliği kabul etmiş gibi bir rol oynatarak Safevî ordusuna asker olarak sokmuştu. Bunlar kâfî derecede bilgi elde edince, sırayla ordudan kaçıp Trabzon'a geliyor ve bu bilgileri **Şehzâde Selim**'e naklediyorlardı. Yazılı muhâbere, yakalanmak ihtimaline binâen kat'iyen yasaktı. Bir de bunlar kod adları yerine "bir, iki, üç, dört..." gibi sıra numarası ile adlandırılmışlardı. Bunların her biri sadece kendinden bir evvelki şahsı tanıyor, diğerlerinden habersiz bulunuyordu. O, kendinden evvel yakalanır veya ordudan kaybolursa, bilgi toplamak sırasının kendisine geldiğini anlar ve işe koyulurdu.

Sancakbeyliği merkezindeki bu büyük toplantının sebebi, o gün dokuz numaralı istihbaratçı **Hamza Çavuş**'un Trabzon'a gelmiş olmasıydı. **Şehzâde Selim**, onun anlatacaklarını idârecilerden herkesin öğrenmesini ve yapılacak istişâreye bu hususta bilgili olarak katılmasını istiyordu. Çünkü O, zannedilenin aksine olarak yapacağı işler hakkında etrafındaki insanlarla istişâre etmeye ve onların da iknâ olmaları sonucunda harekete geçmeye büyük ehem-

miyet verirdi. Arapça ve Farsça'yla ana dili gibi yazan ve konuşan bir kimse olan ve **"Selîmî"** mahlasıyla (takma adıyla) yazdığı şiirler, Farsça ve Türkçe iki divan teşkil etmiş bulunan **Şehzâde Selim**, devlet adamları için **"istişare"**nin Allâh'ın bir emri olduğunu çok iyi biliyordu.

O gün, günlerden Cuma idi. **Şehzâde Selim** mâiyeti ile birlikte önce Orta Hisar'daki Fâtih Câmii'ne geldi. Bu câmi, Trabzon'un Fethi'nden önce **"Altınbaşlı Meryem Kilisesi"** (Chrysokephalos) olarak hizmet veren beldenin en büyük kilisesi idi. Aynen İstanbul'daki gibi burada ayrıca bir de **"Ayasofya Kilisesi"** vardı. Fakat o daha küçüktü.

Yüce Kur'ânımız insanların zorla islâmlaştırılmasını yasakladığı için fethedilen bir beldede sadece en büyük kilise **"fethin sembolü"** olarak câmie çevrilmekle iktifâ olunur ve yerli halka tam bir din ve mezhep hürriyeti tanınırdı. **Fatih Sultan Mehmed Han** Hazretleri de 1461 yılında Trabzon'u fethettiğinde böyle yapmış, **"Altınbaşlı Meryem Kilisesi"**ni câmie çevirmiş, halk da buna **"Fâtih Câmii"** adını vermişti. Bununla beraber **"Ayasofya Kilisesi"**ni de yaygın şöhretinden dolayı câmi hâline getirmişti.

Cuma namazını müteâkiben **Şehzâde Selim** mâiyet erkânı ile birlikte aslen Polathâne (Akçaabat)'nin Calinos Mahallesi (Orta Mahalle) halkından sütbesüt Türk ve Çepni olup Trabzon'un Fethi'nde bulunmuş olan **Zağanos Paşa**'nın adıyla anılan yüksek köprüyü, yaya olarak geçip bu köprünün karşı ayağında kâin Beylik Konağı'na geldi. Harem'de bir yorgunluk kahvesi içtikten sonra toplantı salonuna geçti. Salon hıncahınç doluydu. **Şehzâde Selim** kapı üzerinde görününce toplantıya katılanların hepsi ayağa kalktı. **Şehzâde**, eliyle onlara oturmalarını işaret ederken gür sesiyle selâm verdi. Salondakiler, sağ ellerini kalblerinin üzerine bastırarak beylerinin bu selâmına mukabele ettiler. **Şehzâde Selim** sedir üzerinde kendisine

ayrılan yere geçip oturduktan sonra konağın imamı **Hâfız Hüsâmeddin Efendi**'ye eliyle işaret etti. Bu:

"–Bir aşr-ı şerîf oku!.." demekti.

Hâfız Hüsâmeddin Efendi, her gün arkasında beş vakit namaz kılan beyinin temâyüllerini çok iyi bilmekte olduğundan Eûzü besmeleden sonra **"Sûre-i Feth"**i okumaya başladı. Huşû ile dinlenen Sûre-i Feth'in kıraati (okunması) bitip de **Hâfız Efendi "el-Fâtiha"** deyince, herkes avuçlarını açıp içinden duâ niyetiyle **"Fâtiha Sûresi"**ni okuyup ellerini yüzlerince sürdü. Sonra **Şehzâde Selim** söze başladı ve:

"–Beylerim!" dedi. "Sizi buraya mühim bir meselenin müzâkeresi için dâvet ettim. O da yanıbaşımızda, eskiden sırf bir dînî tarikat olan Safevîler'in inanılmaz bir hızla devlet hâline gelip on sene gibi kısa bir zaman zarfında Devlet-i Âliye (Osmanlı) ile boy ölçüşebilecek bir seviyeye ulaşmış olmasından doğabilecek mahzurları görüşüp alınabilecek tedbirler hususunda fikir birliği hâsıl etmektir. Diyebilirsiniz ki, o da nihayet bir İslâm Devleti'dir. Hattâ idârecileri itibariyle tamamen, teb'ası itibariyle de kaahir ekseriyetle Türk'tür. Fakat unutmayınız ki, dâvâ ettiği itikâdî esaslar, Ehl-i Sünnet'e aykırı olan Şia Mezhebi'nin görüşleridir. Bunlar arasında Kur'ân âyetiyle tebrie edilmiş (temize çıkarılmış) **Hazret-i Âişe**'ye iftira gibi küfrü îcâb ettiren bir sapıklık vardır. **Hazret-i Osman**'ın Kur'ân-ı Kerîm'den **"Ehl-i Beyt"**le (Peygamber sülâlesi ile) ilgili pek çok âyet-i kerîmeyi çıkardığı yolunda bir iftira da vardır ki, bu da küfürdür. Sonra **Hazret-i Ebubekir** ve **Hazret-i Ömer** Efendilerimize sövüp saymaktadırlar. Câhil kitleler, onların Ehl-i Beyt'i kendilerini siper edinerek yaptıkları propagandanın seline kapılarak Âhiret'lerini mahvetmektedir. Bunlar bizim teb'amız ve kardeşlerimizdir. Böyle felâkete sürüklenmelerine ne zamana kadar seyirci kalacağız?!."

Bunları söyledikten sonra şunları da ilâve etti:

"–Şimdi **Şah İsmail**'in ordusunda bulunarak O'nun tarafından Bağdat'ın işgâlini gözleriyle görmüş olan **Hamza Çavuş** evlâdımızı dinleyeceğiz. Fakat ondan önce bu **"Şah İsmail"** nâmını taşıyan mel'unun, size kısaca geçmişini nakletmek isterim." dedi ve şöyle devam etti:

"–Benim yaptırdığım tahkikâta göre Safevîler'in tarihi Azerbaycan'ın **"Erdebil"** şehrinde **Şeyh Safiyüddîn** adında Şâfiî Mezhebi'ne mensup bir Türk'le başlamıştır. Sonradan bunun sülâlesinin **"Seyyid"** yani **Hazret-i Hüseyin**'in soyundan geldiği iddia edilmişse de bu, külliyen yalandır. Sırf mâsum ve câhil kitleleri kandırmak için uydurulmuştur. 1300'lü yılların sonlarına doğru kurulmuş olan bu Sünnî tarikat, **Safiyüddin**'in 1334 yılında ölümü üzerine yerine geçen sırasıyla **Sadrüddin**, **Hâce Ali** ve **Şeyh İbrahim** gibi evlâtları tarafından geliştirilmiş ve Erdebil'deki bu tekke, **"Dâru'l-İrşad"** (İrşad Evi) olarak anılır olmuştur.

Altı erkek evlâdı olan **Şeyh İbrahim**, 1447 yılında vefat edince yerine büyük oğlu **Şeyh Cüneyd** geçmesi gerekirken kardeşi **Şeyh Câfer** geçince, tarîkat mensupları arasında ihtilâf baş göstermiştir. Karakoyunlu hükümdarı **Şah Cihan**'ın birtakım siyasî sebeplerle **Şeyh Câfer**'i desteklemesi üzerine **Şeyh Cüneyd** başarılı olamamış ve kendine bağlı mürîdlerle Anadolu'ya geçip burada yerleşmek istemiştir. Bu maksatla büyük ceddim **Sultan II. Murad** zamanında Anadolu'da yerleşmesine müsaade edilmesi için devletimize müracaat etmiştir. Çünkü baştan beri her komşu devletle iyi geçinmeyi şiâr edinmiş bulunan bu tekkeye ecdadım **"çerağ akçesi"** adıyla her yıl bir maddî yardım gönderiyordu ki, bu durum hâlâ devam etmektedir. Fakat bunlar aynı zamanda **Timur** mel'unu ile de çok iyi bir sûrette münâsebetteydiler.

Padişah **II. Murad**'ın, **Şeyh Cüneyd**'in niçin Osmanlı ülkesine yerleşmek istediğinin araştırılmasını emretmesi üzerine Dîvân'ca verilen cevap şuydu:

"–Padişahımız! Şeyhliğini şahlığa tebdil etmek istemektedir."

Bunun üzerine Osmanlı'dan umduğunu elde edemeyen bu **Şeyh Cüneyd**, dedem **Fâtih** zamanında onun amansız düşmanı olan Akkoyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan**'ın yanına gitti. Bildiğiniz üzere **Uzun Hasan**'ın taht şehri Diyarbekir'di. Orada **Uzun Hasan**'ın kız kardeşi **Hatice Begüm**'le evlenen **Şeyh Cüneyd**'in, burada **Haydar** adında bir oğlu Dünya'ya geldi ki, bu işte, bugünkü **Şah İsmail** denilen mel'unun babasıdır. Daha sonra, O'nu da **Uzun Hasan**'ın kızı **Âlemşâh Bânû** ile evlendirdiler. **Şeyh Cüneyd** ve **Uzun Hasan**, Trabzon Rum Hükümdarı **"Kommenos"**larla evlenme yolu ile akrabalık tesis etmişlerdi. **Kommenos Hânedanı**'nın arabuluculuğuyla bu mel'unlar, Papalıkla temâsa geçmiş ve Papalıktan, dedem **Fâtih** Hazretleri'ne karşı yardım istemek gibi aşağılık bir harekette bile bulunmuşlardır. Papa'nın **Uzun Hasan**'ın samimiyetine inanmaması sebebiyle bu teşebbüs akîm kalmış olsa da bu durum -hiç şüphesiz- onların şerefsizliklerini hafifletmez.

Şeyh Cüneyd, **Uzun Hasan**'la tâkip ettikleri gâye itibariyle beraber olsa da, kendisi de bir devlet kurmayı ve bunun için -aynen **Uzun Hasan** gibi- dînî bir müessir olarak Şia'yı kullanmayı düşündüğünden, sonunda onunla da karşı karşıya geleceği muhakkaktı. Bu sebeple **Uzun Hasan**'ın ısrarlarına aldırmayarak ondan ayrıldı ve Cânik Sancağı'na (Samsun) gelip orada bir tekke kurdu. Burada gizli gizli müridlerini çoğalttıktan sonra, dört bin mürîdi ile 1461 yılında gelip şu güzel Trabzon'umuzu kuşattı. Hâlbuki buranın hükümdar âilesi **Kammenoslar**'la hısım olmuştu.

Onlardan bir prensesi, Rum ve Hıristiyan kalmak şartıyla oğlu **Haydar**'a zevce olarak almıştı. O zaman Trabzon surlar içinde hapsolmuş bir şehir devleti durumundaydı. Bunu haber alan dedem **Fâtih** Hazretleri, Canik Mutasarrıfı **Yusuf Paşa**'ya derhal Trabzon üzerine yürümesini, kendisinin de yola çıkmak üzere bulunduğunu bildirince **Şeyh Cüneyd** pabucun pahalı olduğunu anlayarak Trabzon kuşatmasından vazgeçip Gürcistan'a geçti. Orada Gürcülerle savaşırken maktül düşüp ortadan kalktı.

O'nun ölümü ile tarîkatın başına oğlu **Haydar** geçti. Tarîkatın tam mânâsı ile alevîleşmesi O'nun zamanında ve O'nun eliyle gerçekleşmiştir. Hattâ şu hepinizin bildiği **"kızılbaş"** tâbiri de **Haydar**'ın müridlerine giydirdiği on iki dilimli kırmızı bir başlık sebebiyle yaygınlaşmıştır. Buna **"Tâc-ı Haydarî"** diyorlar. Güyâ bu serpuşun on iki dilimi de **Hazret-i Ali** ve onun evlâtları olan **"on iki imamı"** temsil ediyormuş.

Şeyh Haydar da aynen babası gibi Kafkaslarda **Şirvanşahlar**'a karşı giriştiği bir sefer esnasında 1488 yılında öldürüldü. Geride **Ali**, **İsmail** ve **İbrahim** adında üç oğlu kaldı. Bunların ortancası olan bugünkü **Şah İsmail**, o sırada henüz bir yaşında idi. Akkoyunlu Hükümdarı **Sultan Yakub**, analarından dolayı yeğenleri olan bu çocukları anneleri ile birlikte tevkif ettirerek bir kaleye hapsettirdi. Fakat onun 1490 yılında ölmesi üzerine Akkoyunlu Devleti'nde çıkan iç kargaşadan istifâdeyle bu çocuklar hapis kaldıkları kaleden kaçırıldılar.

Sultan Yakub'dan sonra Akkoyunlu tahtına geçen **Rüstem**, bunları tâkibe aldı. Az zamanda **Ali** ele geçirilerek öldürüldü. **İsmail** ise, önce Erdebil'de saklanmayı başardı. Takibin şiddetlenmesi üzerine Gilan'a kaçırılarak burada gizli gizli eğitildi.

Bu devreye onun **"gâiblik"** devresi denmektedir. Önce Gilan, sonra da Lâhican şehrinde, güya öğrenimini tamamlamış olarak 12 yaşına bastığı 1499 yılında Alevîlerce ortaya çıkarıldı. Böyle bir gün için Alevîler, uzun bir hazırlık yapmışlardı. Bu sebeple henüz 12 yaşında bir çocuk olan **İsmail** adına girişilen harpler, arka arkaya zaferle sonuçlandı. Çünkü bölge, iç kargaşalarla parçalanmış bulunuyordu!.." dedi.

Son söz olarak da:

"–İşte bundan sonrasını **Hamza Çavuş**'tan dinleyeceğiz. Zira kaç senedir **Şah İsmail**'in ordusunda bulunmuştur. Bu sebeple meselenin devamını O, benden daha iyi bilir." diyerek sözlerine son verdi.

Dinleyenler, **Şehzâde Selim**'in hiçbir yazılı nota bakmadan, bu kadar isim ve tarihi, sırf hâfızaya dayanarak anlatışına hayran kaldılar ve böylece bilmedikleri birçok gerçeği de öğrenmiş oldular. Bundan sonra **Hamza Çavuş** söze başlayarak şöyle dedi:

"–Beyler! Şehzâdemiz, **Şah İsmail**'in ortaya çıkışına kadar olan vak'aları pek güzel ifâde buyurdular. Şimdi, ben de size bundan sonrasını hülâsa edeceğim:

Biliyorsunuz, bendeniz dört-beş seneden beri şehzâdemizin vazifelendirmiş olmasından dolayı Safevî ordusunda bir asker olarak bulunmaktaydım. En son, **Şah İsmail** tarafından gerçekleştirilen Bağdat'ın işgâlinde bulundum. Benden evvelki istihbaratçı **Rüstem Çavuş** ordudan ayrılıp buraya döneli altı aydan fazla bir zaman olmuştu. Bu sebeple topladığım bilgileri buraya ulaştırmak için dönüş yolunda onun gibi Safevî ordusundan kaçtım. Anlatacaklarımın çoğu görgüye müsteniddir.

Önce şunu söyleyeyim: **Şah İsmail** etrafında öyle bir propaganda yapılmaktadır ki, o âdeta bir «**yarı ilâh**»tır. Herkes ve bilhassa askerler onun yenilmezliğine öylesine inanmışlardır ki, O, âdetâ efsanevî bir kahraman hâline getirilmiştir."

Bu girizgâhtan sonra bir an **Şehzâde Selim**'e bakan **Hamza Çavuş**, O'nu tepeden tırnağı süzdükten sonra:

"–İnşaallah, bu efsâneyi, şehzâdemiz yıkacaklardır." dedi. Toplantıya katılanlar:

"–İnşallah, inşallah!" sayhalarıyla salonu inlettiler. Bilinmez, o anda **Hamza Çavuş** kehânet gibi bir söz söylemiş olduğunun farkında mıydı? O, sözlerine devamla:

"–«**Gâiblik Devresi**»ni bitirdiğine hükmedilerek icraata başlamak üzere, 1499 yılında Lâhican'dan alınarak Erdebil'e getirildiğinde **Şah İsmail** sadece on iki yaşında idi. Güya «**on iki imam**»ın dâvâsını güdecek ya, işte ondan dolayı on iki yaşında ortaya çıkarıldı. Etrafında yedi kişilik mutaassıp Şiîlerden oluşan bir «**akıl hocaları**» heyeti vardı.

Bunlar, daha önce gizli gizli çalışarak bir ordu hazırlamışlardı. Bununla önce Azerbaycan'daki Şirvanşahlar'a saldırdılar. Güya Şiî ordusu yedi bin, Şirvanşah ordusu ise yirmi bini süvari olmak üzere otuz bir kişiymiş. **İsmail**'i efsâneleştirecekler ya, askerini az gösterdikleri gibi kendisini de "**Allâh'ın Aslanı**" **Hazret-i Ali** gibi akıl almaz menkıbelerle nasıl bir hayalî kahraman hâline getirdiklerini hakkıyla kavramak için benim gibi onların içinde bulunmak lâzımdır. Meselâ şu yalana bakın: Güya ele geçirilen Şirvanşahlar hazinesindeki altınların bi tekine bile el sürülmeyerek hepsi de bir nehre dökülmüş Öyle ya! Allâh'ın te'yidine mazhar olan birinin altına ne ihtiyacı olacak! Böyle palavralar pek çoktur.

Bu savaşta **Şirvanşah** öldürüldü ve Bakü ele geçirildi. Burada «**ahund**»ların propagandası ile askerleri çoğalan Şiîler, 1501'de şehzâdeler kavgası dolayısıyla iç bünyesi karışık olan Akkoyunlular'a saldırdılar. Akkoyunlu **Elvend Mirza**'yı yenerek Tebriz'i ele geçirdiler. Tebriz'de **Küçük İsmail**'in taç giymesi ile Safevî Devleti kurulmuş oldu. «**Şah**» ünvânını seçti ve artık kendisine «**Şah İsmail**» denilir oldu.

Bu üst üste başarılar ve propagandacıların faaliyetleri neticesinde ordusu kısa zamanda kalabalıklaşan **Şah İsmail**, 1503'te Akkoyunlu Hükümdarı **Murad**'a karşı kat'î bir zafer kazandı ve bu sûretle ülkesini bütün Azerbaycan, Diyarbekir çevresi, Irak-ı Acem ve Horasan'ı içine alacak şekilde genişletti. Bundan sonra artık onun kutsallığı üzerine yürütülen propaganda hızlandırıldı. Onun bugünkü askerlerine sorarsanız, **Şah İsmail** güyâ bütün bu başarıları, on bin kişiye varmayan küçük bir ordu ile temin etmiştir.

1507 yılında Osmanlı toprağından geçerek Maraş'taki «**Dülkadir Beyliği**»ne saldırdı ki, ben de bu seferde onun ordusunda bulunarak, yaptığı zulümleri kendi gözlerimle gördüm. Bu ülkeye saldırıp bunca zulmü yapmak için bahanesi basitti. Dülkadir Hükümdarı **Alâüddevle**'nin kızı ile evlenmek istemiş; Ehl-i Sünnet dışı Şiî Mezhebi'ne mensup olmasından dolayı O'nun bu isteği reddedilmişti.

Bunun üzerine Dülkadir Beyliği'ne saldıran **Şah İsmail**, **Alâüddevle**'yi mağlûp ve kaçmaya mecbur etmiş, ele geçirdiği iki oğlu ile torununu derhal idam ettirmiştir. **Alâüddevle**'yi yakalayamayan **Şah İsmail**, hıncını onun ecdadına âit mezarlardan almıştır. Bu mezarları târümâr ettirmiş, çıkan kemikleri yakarak kendini tatmin etmek istemiştir."

Sözün burasında **Şehzâde Selim**, **Hamza Çavuş**'a sordu:

"–Dülkadir Beyliği üzerine yürürken Osmanlı toprağından geçmediniz mi?"

Hamza Çavuş:

"–Belî (evet), şehzâdem. Kayseri üzerinden geçtik." dedi. Sonra aralarındaki konuşma şöyle devam etti:

"–Buna karşı benim derviş tabiatlı babam ne yaptı? Hiçbir şey, değil mi?!"

"–Yoo, şehzâdem, hiçbir şey yapmadı, denilemez. **Yahya Paşa** kumandasında Ankara'ya bir ordu gönderdiğini sizin bilmeniz lâzım."

"–Gönderdi de o paşa ve emrindeki ordu sanki bir şey mi yaptı?"

"–Öyle demeyiniz; Padişah babanızın bu hareketi **Şah İsmail**'i öyle bir telâşlandırdı ki, hemen kendisine hürmet ve bağlılıklarını arz eden ve bu mecburî hareketinden dolayı özür dileyen bir mektup göndermek ihtiyacını hissetti."

"–Bu bir göz boyamadır. Babam, maalesef bizim gördüğümüz tehlikeyi görmüyor."

"–Öyle söylemeyiniz şehzâdem! Şiî ve Bâtınî görüşlerin ülkemizde çok eskiye dayanan bir geçmişi olduğunu elbette siz de pekâlâ bilirsiniz. Tâ Selçuklular Devri'ndeki **«Babâî İsyanı»** ve **Hasan Sabbah**'ın **«Haşhaşîler Hareketi»**yle **Çelebi Mehmed** zamanındaki **«Şeyh Bedreddin»** vak'asını hatırlayınız. Bunların bakıyesi sayılabilecek insanlarımız üzerinde **Şah İsmail**'in adamları öylesine yoğun bir propaganda faaliyetinde bulunmaktadırlar ki, bazı saf vatandaşlarımız **«nezir»** (adak) diyerek Safevîlere gizli gizli -âdetâ- bir vergi mâhiyetinde olmak üzere para göndermektedir."

"–İyi söyledin ya! Bütün bu gelişmelere karşı padişah babam ne yapıyor? Kendisi gibi yumuşak başlı olan ağabeyim Amasya Sancakbeyi **Ahmed**'i, kendi yerine geçirmek için hazırlık yapıyor! Öyle değil mi?"

"–Pek öyle değil şehzâdem. Ağabeyinizi kendi yerine geçirmek isteyip istemediğini ben bilemem. Fakat ben Safevîler tarafında iken öğrendiğim bir şeyi size söyleyeyim.

Son zamanlarda Padişah babanız, Anadolu halkının İran'a seyahat etmesine, İran'dan ülkemize gelen çoğu propagandacı kimselerin ziyaretlerine de yasak koymuştur. Safevîlerin canını sıkan bu yasağın kalkması için **Şah İsmail**, babanızdan ricâda bulunmuş ve bu ricâ kat'î bir sûrette reddedilmiştir.

Padişahımız efendimiz, bununla da yetinmemiş, Hamideli ve Teke taraflarında mutaassıp Şiî ve İran taraftarı birçok insanı yeni fethedilen Mora Yarımadası'nın Modon ve Koron şehirlerine naklettirip yerleştirerek buradan uzaklaştırmıştır."

Şehzâde Selim'in:

"–Güzel, fakat kâfî değil." demesine üzerine **Hamza Çavuş**, **Şah İsmail**'in peşpeşe kazandığı ve kendisinin de katılmış olduğu iki zaferin tafsilâtına geçti: Bunlar Safevî ülkesini Orta Asya içlerinde Amu Derya'ya kadar genişleten Doğu Seferi ile Bağdat'ın işgali idi. Bunlar hakkında da görgüye müsteniden bildiklerini uzun uzun anlatan **Hamza Çavuş**, sözlerini şöyle bitirdi:

"–Şehzâdem, siz de pekâlâ bilirsiniz ki, bir ordunun başarısı, aynı zamanda askerin kumandanına güveni sâyesindedir. Bu durum, **Şah İsmail**'in ordusunda akla durgunluk verecek derecededir. Onu, âdetâ gökten zembille

inmiş, mâsum ve kutsal bir varlık olarak görüyorlar. Bir zamanlar **Şah İsmail**'in çadırında sâkîlik etmiş olan bir askerle arkadaş olmuştum. Sefer esnasında bile O'nun çadırında şarap içtiğini ve yarı çıplak rakkâseler oynattığını söylüyordu. Fakat bunları öyle akıldışı bir sûrette te'vil ediyordu ki, inanamazsınız. Güyâ kendinde bir kudsiyet vehmedilen **Şah İsmail**, şarap kadehine tükürüyor ve o şarap, gül şurubu oluyormuş. Rakkâseler de o mukaddes (!) insanı eğlendirmek için gökten indirilmiş meleklermiş!. **Şah İsmail**'in ordusu, işte böyle safsatalara inanmış binlerce meczuptan oluşmaktadır."

Toplantıya katılanlar, bir hayli yorulmuştu. Zaten ikindi namazı vakti gelmişti. Namaz molası verildi. Namazdan sonra bu Safevî tehlikesine karşı neler yapılabileceği müzâkere edildi. **Şehzâde Selim** herkesin beyânını not etti. Akşam namazı vakti yaklaşmıştı ki, ayağa kalktı ve:

"–Beyler, teşriflerini için hepinize teşekkürler ederim. Bu söylenenler üzerinde düşünüp daha sonra bir karara varacağım. O zaman kararımı size ayrıca bildireceğim Bugünkü kararım şudur: Önümüzdeki Pazar günü, Zigana Dağlarında sürek avına çıkacağız. Buna katılmak isteyenler, hazırlığını yapsın. Şimdi dağılabilirsiniz." dedi.

Toplantıya katılanlar, ellerini kalbleri üzerine götürüp şehzâdeyi selâmlayarak çıkıyorlardı ki, **Şehzâde Selim, Hamza Çavuş**'a:

"–Sen kal!" dedi. Zîrâ onunla evvelce kararlaştırmış olduğu üzere, getirdiği asıl mahrem bilgileri baş başa kalınca öğrenecekti.

* * *

Pazar günü, sabahın erken saatlerinde, eyâlet mehterinin vâli konağı önünde cenk marşları çalmaya başla-

masıyla sürek avına çıkılacağı belli oldu. Bu ava katılacak olanların hazırlanmış olarak gelip mehter takımının arkasında yerlerini almalarından sonra **Şehzâde Selim** konağın merdivenlerinde görüldü. Mehterin selâmlama marşından sonra herkes sustu. **Şehzâde Selim** avlanma ile ilgili olarak kısa bir konuşma yaptı. Hayvanlara eziyet edilmemesi, kuş yuvalarının bozulmaması, küçük yavru hayvanların avlanmaması, daha çok çiftçiye zarar veren yaban domuzlarının avlanmasına çalışılması gibi nasihatlerden sonra kafileye hareket emri verdi.

Her zamanki plân gereği, mehter takımı av kafilesine Trabzon Şehri'nin o zamanki doğu sınırında son yerleşim bölgesi olan **"Değirmendere"**ye kadar refakat edecekti. Burası tarihî **"İpek Yolu"**nun Tebriz'den itibaren asıl yoldan ayrılan bir kolunun Karadeniz'de sâhile ulaştığı son noktaydı. Buraya kadar şehir içinden bütün yolların iki tarafını doldurmuş olan kalabalık bir halk topluluğunun alkışları arasında gelindi. O sırada bir deve kervanı, bu son durak mahalline henüz ulaşmış, mallarını indirip sergilemek üzereydi. Limanda birkaç Venedik gemisi görülüyordu. Bunlar, develerin tâ Çin ve Hindistan'dan yükleyip getirdikleri, baharat, ipekli kumaşlar ve halı gibi malları almaya gelmiş olan Batılı tüccarlara âit gemilerdi.

Değirmendere mevkii, her Allâh'ın günü böyle bir panayır şenliğine sahne olmaktaydı. Fakat bugün her zamanki şenliğe ilâveten burada duraklayan av kafilesine mehter takımı uğurlama mâhiyetinde son bir gösteri yaptı. Şapkalı Venedik tüccarları kervanlarla birlikte mehteri hayranlıkla seyrettiler.

Burada sahil yolundan ayrılan av kafilesi, Maçka istikametinde ilerlemeye koyuldu. Yolda **Şehzâde Selim**'in nedimlerinden **Kerâmettin Efendi**, kendisine:

"–Şehzâdem," dedi. "Yol güzergâhından biraz içerilerde kayalara oyularak yapılmış harika bir manastır vardır. **«Sürmela Manastırı»** derler. Gayet kadîm (eski)dir. Görmeye değer bir yerdir. Oraya uğramamızı ister misiniz?"

Şehzâde Selim, kısa ve net cevap verdi:

"–Hayır, hayır! Aslâ!"

Sonra ilâve etti:

"–Ben bu sürek avını, manastır görmek için tertib etmedim. Maksadım, avlanmak da değildir. Başkaları değil, ama bunun sebebini bir tek sen öğreneceksin. Hele biraz sabret."

Hava kararmaya başladığı sırada kafile, Zigana Dağları'nın eteklerinde kurulmuş olan **"Hamse Köy"**e ulaştı. Burası, İpek Yolu kervanlarının da sahile ulaşmadan önce konakladıkları son yerdi. Bu yüzden yolcuları ağırlayacak geniş ve güzel hanları vardı. Halk buraya **"Hamsi Köy"** diyordu ki, hâlâ böyle anılır. Hâlbuki **"hamse"**, Arapça **"beş"** demektir. Burası civardaki beş köyün halkı tarafından, gelip geçen kervanlar için müşterek bir mahalle gibi kurulduğundan bu adla, yani **"Hamse Köy"** olarak anılmaktaydı. Hamsisi bol olan Karadenizliler, bu **"hamse"**yi, telâffuz yakınlığından dolayı kısa bir zaman sonra **"hamsi"**ye tahvil etmişlerdi.

Kafile, Hamse Köy'ün hanlarından birine yerleşti. Oturur oturmaz önlerine birer kâse **"sütlâç"** konuldu.

"–Bu da ne? Doğru dürüst yemek getirsenize!" denilince de, kendilerine:

"–Beyler! Buranın sütlâcı Dünyaca meşhurdur. Tâ Hindistan'a, Çin'e kadar herkes, yani kervancılar bunu bilir. Bu ikram bizdendir ve **«Hoş geldiniz!»** demektir. Bu, bir

yorgunluk kahvesi gibidir. Hele bunu yiyiniz, asıl yemek, biraz sonra önünüze gelecektir." karşılığı verildi.

O gece Hamse Köy'de konaklayıp istirahat ettiler. Ertesi sabah Zigana Dağları'nın balta girmemiş ormanları içinde sürek avına başlamadan **Şehzâde Selim**, kafileye şu tâlimatı verdi:

"–Orman içlerinde topluca hareket etmek her zaman mümkün olmaz. Herhangi biriniz, meselâ bir ceylânı kovalarken kafileden ayrılmış olabilir. İlle onu bulup da öyle geriye dönelim demeyiniz. Topluluk kaç kişi ise, karanlık basmadan geriye dönüp, buraya, Hamse Köy'e gelsin. On-on beş gün sonra bütün mevcûdumuz tamam olunca geri döneceğiz. Ola ki, biriniz kafileden uzaklaşır da geri dönüp buraya gelmesi gece karanlığında mümkün olmadığından başka bir köyde geceler." dedi. Ve sonra ilerleme işareti verdi.

O sırada yanında bulunan **Kerâmeddin Efendi**'ye yavaşça:

"–Sen benden ayrılma." dedi.

Kerâmeddin Efendi, **Şehzâde Selim**'in bir plânı olduğunu artık iyice anlamıştı. Sürmela Manastırı'nı görmek istememesine ilâveten Hamse Köy Hanı'nda berberin kendisini tıraş etmesini reddetmesi de mânidardı. Hâlbuki onun her gün ustura ile sakallarını kazıttığı herkesin bildiği bir şeydi. Şimdi ise dört-beş günlük sakalı olduğu hâlde, tıraş olması yolundaki teklifi reddetmişti. Bunları hatırlayan **Kerâmeddin Efendi**:

"–Emredersiniz şehzâdem!" demekle iktifa etti.

Kafile, orman içlerinde bir saat kadar yol almıştı ki, karşılarına bir ceylân sürüsü çıktı. Kafileden birisinin acele edip attığı ok, hem boşa gitti ve hem de ceylân

sürüsünü ürkütüp kaçırdı. Sürü topluca doğu istikametine kaçarken onlardan biri sürüden ayrı düşerek batı istikametine seğirtti.

Şehzâde Selim bunu fırsat bilerek **Kerâmeddin Efendi**'ye:

"–Benimle gel!" diye bağırdı ve bu tek ceylânın arkasından atını sürdü. **Kerâmeddin Efendi** de onu tâkip etti. Kafileden diğerleri ise, doğu istikametine kaçan asıl sürünün peşine düştüler.

Bu sûretle **Şehzâde Selim**'le **Kerâmeddin Efendi** kafileden ayrılmış oldular. Ağaçlar pek sık olduğundan, at üstünde zorlukla ilerliyorlardı. Öğlen üzeri kendilerini geniş otlaklı bir yaylada buldular. Ceylân gözden kaybolmuştu. Biraz ileride kaval çalan bir çoban, sürüsünü otlatıyordu. Ona doğru ilerleyip selâmlaştıktan sonra:

"–Çoban kardeş, burası neresidir?" diye sordular. Çoban:

"–«**Yeri Yaylası**» derler bir yayladır beylerim!.." dedi.

Kerâmeddin Efendi, muhiti çok iyi bildiğinden:

"–Aal.. Öyleyse şu karşıki yayla da «Haçka» olmalıdır. dedi.

Çoban:

"–Evet, öyledir." karşılığını verdi.

O zaman **Kerâmettin Efendi**, **Şehzâde Selim**'e şu izâhatta bulundu:

"–Efendimiz!" dedi. "Fetih'ten evvel buralarda **Haçka** ve **Maçka** adında iki Rum kardeş varmış. Bunlar, birbirine yakın iki bölgeyi yurt tutup paylaşmışlar. Her kardeşin kendi yeri kendi adıyla anılır olmuştur. Bu Yeri Yaylası, **Maçka-**

'ya âiddir. Şu karşıki yayla da **Haçka**'ya... **Haçka**, Polathâne'nin (Akçaabat'ın) arka taraflarındadır. Biz, biraz batı ve biraz da denize doğru kuzey istikametinde ilerlemişiz. Çayır biçimi zamanında buralarda panayırlar kurulurdu ki, hâlâ devam eden bu âdet, **Haçka** ve **Maçka** kardeşlerden kalmadır."

O belki başka şeyler de anlatacaktı. Fakat çoban, kepeneğini yeşil çimenler üzerine serdikten sonra:

"–Beylerim! Siz yorgunsunuz, hele bir atlarınızdan inip dinlenin. Ben de size biraz taze süt ikram edeyim." deyince gerçekten çok yorgun olduklarından denileni yaptılar.

Şehzâde Selim, zihnindeki maksada aykırı bir istikamette ilerlemiş olduklarını anlamıştı.

Çoban derhal çalı çırpı ile bir ateş yaktı ve sağdığı sütü kaynatıp misafirlerine ikram etti.

Şehzâde Selim, sıcak sütü içerken çobanla dereden tepeden konuşmaya başladı. Sonra kervan yolunu tâkip ederek içerilere ilerlemek isterken bir ceylânın arkasına düşüp ters istikamette ilerlediklerini anlattı ve ondan tekrar eski yöne gitmeleri için ne yapmaları gerektiğini sorup öğrendi. Sonra da ayağa kalkıp atının terkisinden bir bohça çıkardı. Bohçayı açınca içinden cübbesi ve on iki dilimli Alevî külâhı ile iki takım derviş kıyafeti çıktı. Bunların birini **Kerâmeddin Efendi**'ye uzatıp:

"–Al giy! Bundan böyle sen Alevî dervişi «**Derviş İshak**» olacaksın. Ben de «**Derviş Cafer**»!.." dedi.

Kerâmeddin Efendi, şaşkın şaşkın efendisine bakıyordu.

"–Sonra?" dedi. Fakat cümlesini tamamlayamadı.

Şehzâde Selim, O'nun sözünü keserek:

"—Sonrasını yolda öğrenirsin. Haydi, çabuk ol!" dedi.

Birkaç dakika içinde çobanın hayret dolu bakışlarına aldırmayarak kıymetli avcı kıyafetlerini yeşil çayırlar üzerine bırakarak kıyafet değiştirmişler ve birer fakir derviş olmuşlardı. Artık onlar, **"Derviş Câfer"**le **"Derviş İshak"**-tılar. Derhal, dinlenmiş olan atlarına bindiler. **Derviş Câfer,** çobana, ikram ettiği süt için teşekkür ettikten sonra bir kese altın fırlattı ve:

"—Deh!" diyerek atını kırbaçladı. Çoban, bu garip misafirlerin arkasından:

"—Beyler! Elbiselerinizi unuttunuz!.." diye bağırdıysa da geriye dönüp bakan olmadı.

Yolda **Şehzâde Selim,** arkadaşına plânını şöyle hülâsa etti:

"—Biz..." dedi, "Tebriz'e gidiyoruz. Güya önderimiz **Şah İsmail**'e hayranlığımızdan dolayı bu seyahati yapıyoruz. Cuma namazında uzaktan da olsa onu görecek ve feyz alacağız. Tebriz'e kadar birbirimizi yeni adlarımızla tanıyan iki derviş arkadaşız. Fakat Tebriz'de birbirini tanımayan iki kişi olacağız. Ben Azerî lehçesi ile iyi konuşurum; o yüzden Kazvin'den geldiğimi söyleyeceğim. Sen de Karamanlı bir derviş olduğunu söylersin. Seni yanımda götürüyorum ki, bana bir şey olursa, geriye haber götüresin. Sakın unutma, yol boyu bana hürmetkâr değil, arkadaşça davran. Konaklayacağımız her yerde şâhın casusları vardır. Yeni isimlerimizi hâfızana nakşet. Sakın sürç-i lisan etme!

Tebriz'de -kimseye belli etmeden- beni uzaktan takip edersin. Ben işim bitince, senin kaldığın hana gelirim. Ben tanışıklık gösterinceye kadar sen beni aslâ tanıyormuş gibi davranmayacaksın!.."

Bu minval üzere anlaşan **Derviş Câfer** ile **Derviş İshak** günlerce at koşturdular ve nihayet uzaktan Tebriz câmilerinin minâreleri görünen son konaklama noktasına ulaştılar. Şehre atla girseler, şüphe uyandırırlardı. Öyle ya, dervişler, ekseriyâ fakir insanlar olurdu. Yeri Yaylası'ndaki çobana yaptıkları gibi atlarını unutmuş gibi yapsalar bu da şüphe doğurabilirdi. Yol harçlıklarının tükendiğini söyleyerek atlarını bu handaki bir yolcuya ucuz-pahalı demeden sattılar. Oradan Tebriz'in kenar mahallelerine sadece üç-dört kilometrelik bir mesafe vardı. Bu yolu, yaya kat edecekler ve yollarının tamamını yaya olarak yürümüş gibi şehre yorgun argın gireceklerdi. Bu son mesafeyi birlikte yürümeyeceklerdi. Onlar artık bu noktadan itibaren birbirlerini tanımayan iki insandılar. Handan altı saat arayla ayrıldılar. Önce **Derviş Câfer**, sonra da **Derviş İshak** yola girdi.

Tebriz tamamen bir Türk şehri idi. Onun bir Konya veya Kayseri'den, hiç ama hiçbir farkı yoktu. **Derviş Câfer** bir hana, **Derviş İshak** ise diğer bir hana yerleşti. Ayrı ayrı çarşı ve pazarlarda dolaştılar; kahvehânelerinde oturup halkla hasbihâllerde bulundular. Soranlara, Cuma namazlarında **Şah İsmail**'i uzaktan da olsa görüp feyz almak için Tebriz'e geldiklerini söylüyorlardı.

Bu şehirdeki iki-üç günlük misafirlikleri esnasında **Derviş Câfer**'in dikkatini bir şey çekti. Sadece kahvehânelerde değil, esnaf bile dükkânlarının önünde birbirleri ile satranç oynuyorlardı. O daha Trabzon'da iken yaptırdığı bir araştırma sonunda bu satranç tutkunluğunu öğrenmişti, ama bu derecede olduğunu tahmin etmemişti. Hattâ **Şah İsmail**'in de böyle bir merakı olduğunu, onun da akşam-sabah satranç oynadığını duymuş, onunla böyle bir vesile ile karşılaşmayı plânlamıştı.

"–Önce esnaftan insanlarla işe başlayıp dikkat çekmeliyim." diye düşündü.

İki kişi satranç oynarken birçok kimse de ayakta başlarından aşağı onları seyrediyorlardı. **Derviş Câfer**, bir-iki gün böyle seyirci rolü oynadı. Sonra arada sırada oyunculara müdahale etmeye başladı. Herhangi bir taşın yanlış hareket ettirildiğini görünce:

"—Ooo!.. Çok yanlış oynadın, şimdi mat olacaksın." gibi sözler söyledi. Bu yüzden oyuncular tarafından birkaç kere de:

"—Sen bir garip dervişsin. Satrancı nereden bileceksin? Müdahale etme!" gibi sözlerle azarlandığı da oldu.

Derviş Câfer bu azarlanmalara aldırmayarak müdahale ve lâf atmalarına devam etti. Onun bu müdahalelerinin hepsinde de haklı çıktığını fark eden bir esnaf, rakibini yenmenin keyfi ile gurura kapılarak başından aşağı oyunu seyretmekte olan **Derviş Câfer**'e:

"Sen geç karşıma. Hâriçten gazel okuma." diyerek O'na meydan okudu.

Derviş Câfer satrancın başına geçti. Birkaç taş hareket ettirildikten sonra uzun uzun düşünmeye başladı. Yenilse, onunla artık hiç kimse satranç oynamaz, o da dikkati üzerine çekmiş olamazdı. Bundan dolayı rakibini mutlaka mat etmeliydi.

O, böyle birkaç oyun sonrasının hesabını yaparak derin derin düşünürken rakibi olan esnaf alaya başladı.

"—Ne oldu derviş, dut yemiş bülbüle döndün. Seyrederken ötüyordun. Haydi, göster kendini!"

Derviş Câfer bu târizleri duymamazlıktan gelerek uzun uzun düşünmeye devam etti. Sonra birden hamle yaparak:

"–Al, şu taşı." dedi ve arka arkaya rakibine yedi-sekiz piyon verdi. Ama sonunda kendisi taş üstünde kaldı ve rakibinin taşlarını toplayıp:

"–Şah!" dedi ve rakibini mat etti. O kadar düşünmenin ardından oyun üç-dört dakikada bitti. Rakibi bozguna uğradı. "Oyun, üçe kadar!" denilerek arka arkaya oynanan üç oyun aynı şekilde neticelenince, bu esnafın yerine başkası geçti. Onun da âkıbeti aynı oldu.

Müteâkip iki-üç gün içinde **Derviş Câfer** satranç oyuncusu olarak Tebriz Çarşısı'nda parmakla gösterilir oldu. Herkes bir dervişin nasıl olup da böyle müthiş bir satranç oyuncusu olabildiğine hayret ediyordu.

Bir gün yine rakiplerini arka arkaya mat ediyordu ki, seyircilerden birisi:

"–Vallâhi, bu derviş, bizim şâhımızı bile yener!.." diye söylendi.

Derviş Câfer günlerdir bu sözü bekliyordu. İçten içe sevindi. Fakat sevincini belli etmeyerek başını kaldırıp bu sözü söyleyen seyirciye:

"–Estağfirullâh beyim, biz kimiz kil.." karşılığını verdi.

Çok geçmeden bu haber **Şah İsmail**'e ulaştı. Çünkü her taraf onun casusları ile doluydu.

Ertesi gün **Derviş Câfer**, yine Tebriz esnafı ile satranç oynuyordu ki, iki zaptiye başına dikilip:

"–Kalk, gidiyoruz! Şahımız seni sınamak diler!" dediler. **Derviş Câfer**, isteksiz görünerek:

"–Hay hay... Fakat müsaade edin, şu oyun bitsin!" dedi.

Zaptiyeler bu cevabı hakaret sayıp hayret ettiler ve satranç tahtasını devirdikten sonra:

"–Sen gâliba bizim şâhımızın kim olduğunu bilmiyorsun. Öyle ya yabancısın!.." dediler ve biraz sertçe kolundan tutup ayağa kaldırdıktan sonra da:

"–Haydi, gidiyoruz!" dediler.

Derviş Câfer özür diledi ve kendisini Şah'a götürecek olan zaptiyelerin ortasında yürüyerek oradan ayrıldı.

Şah İsmail, tahtında oturmuş bu satranç şampiyonu dervişi bekliyordu. Hâlbuki Osmanlı padişahları sırf **"cülus"** yani tahta geçme ile **"muâyede"** yani bayramlaşma ve **"sefîr kabulleri"** esnasında tahta çıkar, sâir zamanlarda paşaları ile birlikte alçak sedirlerde otururlardı. Hele taç hiç giymezlerdi. Onların pâdişahlık alâmetleri **"taç"** değil **"kılıç kuşanmak"**tı.

Derviş Câfer, kandilli temennâlarla Şâh'ı selâmladı.

Şah:

"–Yaklaş!" emrini verdi.

Derviş Câfer, Şah'a doğru ilerledi. İki üç adımlık bir mesafede durdu. Şimdi O'nu gayet yakından görüyordu. Uzun boylu olduğu tahtında oturuşundan bell oluyordu. Sakalları henüz yeni çıkmakta olmasına nazaran ancak yirmi yaşlarında görünüyordu. **Derviş Câfer** ise, kırkını devirmiş bulunuyordu. **Şah İsmail**'in başında gayet süslü bir tâcı, boynunda inci kolyesi ve kulaklarında zümrüt taşlı küpeleri vardı. Rengârenk ipeklilerden bir elbise giyiyordu. Güzel yüzlü ve Türk simalıydı. Gür bir sesle:

"–Derviş baba! Nereden gelir, nereye gidersin?" diye sordu.

"–Kazvinliyem şâhım. Oradan gelmişem. Muradım siz Cuma namazına çıkanda mübârek yüzünüzü görüp feyz

almaktır. Fakat Cenâb-ı Hak daha fazlasını nasip buyurmuş, elhamdülillâh!" dedi.

Şah:

"–Oradan buraya yürüme mi geldin?" diye sorunca:

"–Belî (evet), şâhım." karşılığını verdi.

Şah tekrar sordu:

"–Yollarda neler gördün?"

Derviş Câfer:

"–Her tarafta sâyenizde emniyet ve huzur vardır, şâhım. Allah ömrünüze bereket, vücûd-i şâhânenize sıhhat ve âfiyet versin." dedi.

Şah, asıl maksada geçerek:

"–İşittim ki, Tebriz Çarşısı'nda herkesi satranç oyununda yenmiş, mat etmişsin. Bu ne hâldir? Dervişler satrancı boş bir meşgale, hattâ mekruh sayarlarken sen bir derviş olduğun hâlde bu oyuna nasıl olup da bu derecede rağbet etmişsin?" diye sorunca **Derviş Câfer**:

"–Derviş olmadan önce merak edip öğrenmiştim." karşılığını verdi.

Şah:

"–Bakalım, beni de yenebilecek misin?" deyince **Derviş Câfer**:

"–Estağfirullâh şâhım! Ne haddime!.." dedi.

Şah, bu sırada kapı önünde beklemekte olan adamına satranç tahtasını getirmesini işaret etti.

Sonra yavaşça tahtından inip satranç tahtasının başına geçti. Kendine fazla güvendiğinden olacak ki:

"–İlk hamle senindir derviş baba. Haydi, başla!" dedi.

Derviş Câfer buna çok sevindi. Çünkü Şah'a arka arkaya yedi-sekiz taş verdikten sonra hamle sırası kendisindeyken taş üstünde kalacak ve Şah'ı kolayca mat edebilecekti. Satrançta bir hamle çok mühimdi. Hele o, ilk hamle olursa!.. Aynen öyle de yaptı:

"–Al şu taşı!.."

"–Aldım."

"–Al şu taşı!.."

"–Aldım." derken yedi-sekiz hamle sonra **Derviş Câfer** taş üstünde kaldı ve Şah'ın pek çok taşını alarak satrançtaki şahı sıkıştırıp aldı. Oyun iki-üç dakika içinde Şah'ın mat oluşuyla bitti. Şah sinirlendi ve:

"–Bre küstah derviş, kul tâifesinden birinin bir şâhı bu oyunda mat ettiği şimdiye kadar görülüp işitilmiş bir şey midir? Nezâket gösterip yenilemez miydin?!" diye bağırdı.

"–Sinirlenmeyiniz şâhım, bu birinci oyun ve **«Birinci mat oluşunuz»**! Bunun ikincisi de..." derken Şah, O'nun cümlesini tamamlamasına meydan vermeden:

"–Seninle bir ikinci oyun oynayacağımı mı sandın?" dedi. O zannetmişti ki, derviş: "Bunun ikincisi de var. Onu da siz kazanır, beni mat edersiniz!" diyecekti.

Hâlbuki **Derviş Câfer**:

"–Şâhım, bunun ikincisi de var..." deyip susacak ve bu ikinci mat oluşun harb meydanında olacağını îmâ edecekti.

Bu sebeple **Şah İsmail**, hem cümlenin bitimini yanlış tahmin etti ve hem de öfkeyle elini kaldırıp dervişi tokatlamak istemişti ki, muhatabı onun havaya kalkan elini tutup:

"–Şâh olanlar, kul tâifesine tokat atmak tenezzülünde bulunmazlar. Hem de böyle nefsânî bir sebeple..." deyince, Şah, hışımla kaldırdığı elini aşağı indirdi ve kapı önündeki adamına:

"–Alın bu küstah dervişi, nezâret altında bu şehirden çıkarın! Hiç kimseyle görüşmesine müsaade etmeyin. Şehirde bu adamın beni mat ettiğine dâir bir dedikodu çıkarsa, hepinizin kellesini vurdururum! Haaa!.. Bir kese de altın verin, ki yol harçlığı edip memleketine varsın." tâlimâtını verdi.

Derviş Câfer hiç bir şey olmamış gibi kandilli temennâlarla Şâh'ı selâmlayıp geri geri az önce girdiği salondan çıktı.

Bu tâlimâtı alan adam, önce kesedârı çağırıp Şâh'ın emrini bildirdi. Sonra da dervişe kapı önünde beklemesine söyleyerek iki muhâfız çağırmaya gitti. **Derviş Câfer** eline tutuşturulmuş olan keseyle kapı önünde beklerken gözüne oradaki binek taşı ilişti. Ata kolay binmek için oraya konulmuş olan bu ağır taşı kaldırarak elindeki keseyi onun altına koyup taşı yerine yerleştirdi. Muhâfızlar yanına geldiğinde, O, bu işi çoktan yapıp bitirmiş bulunuyordu. Bu hareket, onun Tebriz'i bu birinci ziyâretini ispat edecek bir nişan olacak ve vakti gelince oradan alınacaktı.

Muhâfızlar gelip de kendisini kimseyle görüştürmeden, Tebriz'in dışına çıkarmak üzere birlikte yürümeye başlayınca O'nun zihninde Şah'a tamamını ifade edemediği cümle tekrarlanıyordu:

"–«**Şâhım, bu birinci mat!**» Bunun ikincisi de var."

Evet, vardı, ama onu da zaman gösterecekti.

- II -
ÇİĞNENEN VASİYET

Babası **Veli Bâyezid**'den saltanatı, O'nun kerhen veya mecbûuren râzı olmasıyla devralan **Sultan Selim**, padişahlıkta ikinci yılını tamamlamak üzereydi. O âna kadar ülke dâhilinde huzur ve sükûnu temim edip arkasından emin olarak sefere çıkma fırsatını elde edememişti. Hâlbuki O, Trabzon sancakbeyi iken Doğu'da yükselen Safevî tehlikesini bertaraf etmenin böyle iki yıl değil, iki gün bile geciktirilmeye tahammülü olmadığını düşünüyordu. Evdeki hesap çarşıya uymamış, kardeşleri ve onların çocuklarının çıkardıkları gâileleri bertaraf etmek, O'nun tam iki koca yılını almış ve ancak şimdi, yıllardır iştiyak ile yanıp tutuşmakta olduğu **"gazâ"** maksadıyla sefer imkânı zuhûr etmişti.

Lâkin düşmana karşı harekete geçmeden önce, iki yıllık saltanatını dolduran hâdiselerin bir muhâsebesini

yapmak ihtiyacını hissediyordu. Çünkü bu iki yılı dolduran vak'alar, öyle pek de doğruluğundan emin olunarak gönül rahatlığı ile gerçekleştirilecek gibi işler değildi. Birçoğu sadece muhtemel bir tehlikeye binâen başvurulmuş îdamlar veya hapsetmelerdi. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında mükemmel bir dînî eğitim almış bulunan **Sultan Selim**'in vicdanında bir rahatsızlık vardı. Kardeşlerinin isyan ve fitnelerini görünce, onların birer çocuk olan beş mâsum evlâdını cellâda havâle etmesinin meşrûluğundan pek emin olamıyordu. Onların canhıraş feryatlarla cellâda yalvarmalarını bir türlü unutamıyordu.

Bu yüzden Safevîler'e karşı sefere çıkmadan önce vicdanını rahatlatacak bir çare bulmak istiyordu. Günlerdir zihnini meşgul eden bu mes'eleyi şeyhülislâm **Ali Cemâlî Efendi**'ye danışmak aklına geldi. Evinin penceresinden iple bir zembil sarkıttığı için **"Zembilli Ali Cemâlî Efendi"** olarak şöhret yapmış olan bu büyük âlime, her cihetle güvenebilirdi. Hem ilmi, hem de ahlâk ve karakteri sağlamdı. Pencereden sarkıttığı zembile halkın yazıp koyduğu sualleri derhal cevaplar ve bunları da zembille muhataba ulaştırırdı. Suâli soran kim olursa olsun, O'nun için hiçbir sûretle fark etmezdi. O, daima şeriatın emri neyse onu bildirirdi.

Sultan Selim, **Ali Cemâlî Efendi**'nin husûsiyetlerini hatırlamaya çalıştı. O'nunla yapacağı istişâreden ilmen istifade edebileceği gibi, söylenen sözlerin de aralarında sır olarak kalıp etrafa dağılmayacağından emin olabileceğini düşündü ve kararını verdi. **Ali Cemâlî Efendi**'yi çağırtıp O'nunla baş başa görüşecekti.

Derhal bir ulak göndererek **Zembilli Ali Cemâlî**'yi Topkapı Sarayı'na çağırtan **Sultan Selim** kapısındaki Mâbeyncilere (protokol memurlarına) şu tâlimâtı verdi.

"–Şimdi Şeyhülislâm Efendi Hazretleri gelecek! Hiç bekletmeden O'nu içeriye alın ve ayrılıp gidinceye kadar da hiçbir sûretle bizi rahatsız etmeyin! Gelen sadrazam bile olsa Efendi Hazretleri buradan ayrılıncaya kadar beklesin!"

Onbeş-yirmi dakika sonra mâbeynciler, Şeyhülislâm Efendi'nin geldiğini haber verdiler. **Sultan Selim**:

"–Derhal içeri alın!" emrini verdikten sonra oturduğu sedirden kalktı ve bulunduğu odanın kapısına doğru ilerledi. Bu sırada **Ali Cemâlî Efendi** selâm vererek kapıdan içeri girdi. **Sultan Selim**, sağ elini kalbinin üzerine götürerek Şeyhülislâm'ın selâmını aldı ve mukâbeleten selâm verdi. Sonra da O'nun ellerinden tutarak birlikte sedire doğru ilerledi. Sedirin başköşesini işaretle,

"–Buyurunuz, oturunuz Efendi Hazretleri, sizi yorduk!" dedi.

Şeyhülislâm:

"–Estağfurullah!.." diyerek kendisine teklif edilen başköşeye, ısrar ederek Sultan'ı oturttuktan sonra kendisi de yanıbaşına ilişiverdi.

Kısaca bir hâl hatır sormayı müteâkiben **Sultan Selim**, Hoca Efendi'yi dâvet edip getirtmesinin sebebini şöyle ifade etti.

"–Ülkemizin doğusunda beliren sapık inançlı Safevîler'e karşı, yakında bir sefere çıkacağım. Ben tahta geçmeyi, bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için istemiştim. Fakat neredeyse iki yıl oldu. Esas gâyemi takibe bir türlü fırsat bulamadım. Kardeşlerim ve onların çocuklarının her biri ayrı bir fitne ve fesat çıkardılar. Öncelikle bunlarla uğraşmaya mecbur kaldım. Şimdi, hamdolsun, önüm açıldı! Arkamdan emin olarak sefere çıkabilirim, diye düşünüyo-

rum. Fakat..." dedi ve devam etmeden sâbit bir noktaya bakarak sükût etti.

Belliydi ki, bundan sonrasını ifade etmekte tereddüt içindeydi. Çünkü o, şunu çok iyi biliyordu, bu nokta, O'nun bir zaafının ifadesiydi. Padişah'ların zaafları gizlenmeliydi ki, halkı büyüleyen bir kudret ve kuvvet vehmiyle yücelebilsinler. Bunun içindir ki, babalarının cenâze merâsimlerine bile ağlaşıp sızlayarak zaaf gösterirler korkusu ile iştirâk ettirilmezlerdi.

Ancak mâdem ki, Şeyhülislâm Efendi'den dînî bir değerlendirme yapmasını isteyecekti, o hâlde O'nun her şeye rağmen bütün gerçekleri bilmesi gerekirdi.

Muhatabının:

"–Fakat ne?!" diye sorması üzerine anlatmaya devam etti:

"–Ben," dedi "Bu son iki sene içinde yapılmış olan işlerin bazılarından dolayı vicdânen rahatsızım. Onları teker teker size anlatsam da siz o engin dînî bilginize dayanarak bir değerlendirme yapsanız. Belki beni rahatlatacak fikirler beyân buyursunuz diye düşünerek sizi buraya dâvet ettim."

Ali Cemâlî Efendi:

"–Sultanım, güzel söylersin de asıl doğru olan böyle işler yapılmadan önce âlimlerin reyinin sorulması değil midir?" deyince **Sultan Selim** şu karşılığı verdi:

"–Yüce mâlumunuzdur ki, böyle önceden sorulanlar da olmuştur, sorulmayanlarda! Çünkü bazıları âcildi. Düşünüp soruşturmaya, bu âciliyet yüzünden imkân bulunamadı. Diğer bazılarında ise, hüküm açıkça belliydi. Meselâ ağabeyim **Şehzâde Ahmed**, oğlunu gönderip Bursa'da adına hutbe okutmuş, sonra da ordusuyla üzerimize yürümüş-

tür! Bu resmen bâğî, yani âsîlik değil mi, bunun neresini soracaktık?"

"–Belî (evet) Sultanım!.. Söylediklerîniz prensip itibariyle doğrudur. Lâkin vak'aların enfüsî (sübjektif) değerlendirilmesi tehlikesi vardır. O'nun için, o vak'alar da menfaat veya mazarrâtı olmayan bir din adamı sıfatıyla olup bitenleri doğru olarak bilmem gerektir. Benim şimdiki bildiklerim sathîdir. Hüküm vermek için yeterli değildir. Eğer benden şeriatın hükmünü, her vak'a için ayrı ayrı ve hakîkaten öğrenmek istiyorsanız, onları bana hislerinizi işin içine katmadan bir iyice anlatmalısınız! Vak'a doğru bilinmezse, onun hakkında verilecek hüküm mutlaka yanlış olur!.." dedi. Bunun üzerine **Sultan Selim**:

"–Pekâlâ!" diyerek anlatmaya başladı:

"–Ben..." dedi. "Önce Manisa'da Sancak Beyi idim. Orada ilim ve irfan elde etmekle meşgul oldum. Çünkü ortalık sütlimandı. Fakat vazifem, Trabzon Sancakbeyliği'ne naklolununca çok acı gerçeklerle karşılaştım. On sene gibi kısacık bir zaman zarfında Safevî Tarikatı'ndan bizimle boy ölçüşebilecek bir kuvvet ve kudrette bir devlet çıkarıldığını gördüm. Onun bu akıl almaz bir süratte yükselişine şâhid oldum. Bölgedeki Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devleti, -Safevîlerin tâlihi eseri olarak- iç çekişmelerle zayıf düşüp parçalanmıştı. Şehzâdeler arasındaki iktidar kavgası, Safevîler'in işini kolaylaştırmıştı Karakoyunlu Devleti'nin teb'ası şiî olduğundan, bunların Safevîler'e iltihâkı kolay oldu. Lâkin sünnî olan Akkoyunlular'ın zayıflamasından asıl istifâde etmesi gereken bizdik. Çünkü Anadolu'nun birliği için bu, son derece gerekliydi.

Fakat benim derviş tabiatlı babam, Trabzon'dan kendisine ulaştırdığım ikazlara hiç mi hiç kulak asmadı. Fazladan olarak etrafındaki dalkavuklar, beni, O'na âsî tanıttırarak

kendisinden sonraki padişahlık için, O'nun ağabeyim **Şehzâde Ahmed**'e meyletmesini sağladılar. Ben merkezdeki gelişmeleri tâkip etmekteydim. Hatta bu maksatla birçok uğraşma sonunda oğlum **Süleyman**'ı (**Kânûnî**) merkeze çok yakın olan **Bolu Sancağı**'na vâlî tayin ettirmiştim:

Şehzâde Ahmed:

"–Bu oğlan, benim yolum üzerinde neyler?!" diyerek bundan şikâyetçi olmuş ve babama baskı yaparak **Süleyman**'ın vâliliğini Kırım'daki **"Kefe Sancağı"**na naklettirmeye muvaffak olmuştur."

Sultan Selim izahatına devamla:

"–Efendi Hazretleri!"dedi. "Yüce mâlumunuz olduğu üzere, biz başlangıçta sekiz erkek kardeştik. **Şehzâde Abdullah**, **Mehmed**, **Mahmud** ve **Âlemşah** adındaki dört kardeşim, muhtelif tarihlerde normal ecel ile vefât etmişlerdi. Daha sonra Karaman Valisi **Şehenşah** kardeşimin de 1511 yılında vefâtı üzerine, babamın ihtiyar ve hasta olduğu son zamanlarında, biz üç kardeş kalmıştık. Ben Trabzon'da, **Şehzâde Ahmed** Amasya'da, **Şehzâde Korkut** ise Teke'de sancakbeyi idiler. Ben bu üç kardeşin, en küçüğü idim. Her üçümüz de babamdan sonra tahta geçmeye kendini lâyık görüyordu. Kanaatimce, bu da gâyet tabiî idi. Yüksek mâlumunuz olacağı üzere, dedem **Sultan Fatih Hazretleri**'nin yaptığı **"Kanunnâmei Âl-i Osman"**da Osmanlı tahtına geçmek için, **"yaş"** bir esas olarak alınmamış. **«Evlâdından her kime ki; tahta geçmek nasib ola!..»** ibâresiyle kardeşlerin hepsinin buna hakkı olduğu açıkça beyân buyurulmuştur."

Zembilli Ali Cemâlî Efendi sözün burasında:

"– Bu ibâre neden böyle yazılmıştır, bilir misiniz, Sultanım?!" diye sorunca **Sultan Selim**:

"– Ben kendimce bilirim, fakat siz, buyurun söyleyin!" dedi.

Ali Cemâlî Efendi, bu hükmün sebebini şöyle izah etti.

"–Kanaatimce, **Sultan Fatih Hazretleri** şöyle düşünmüşlerdir. Taht için **"en büyük evlât"** yani ekberiyet şartını koymuş olsa idi, ekseriyâ başa yaşlı şehzâdeler geçecekti. Devletin dinamizme ihtiyacı vardır. İhtiyar insanlar ise, ekseriyâ dinamik ve hamleli olamazlar. İhtiyarlık, daha çok hastalıklarla mücâdele hâlinde geçer. Dinamik olan, gençlerdir.

Bir de şu var: Büyük evlât, taht için liyâkatsiz olabilir! Sırf yaşı büyük diye bu hak O'na tanınırsa, bu durum, devlet ve milletin geleceği için hayırlı olmaz! Herhâlde **Sultan Fatih**, şehzâdeler arasında bir mücâdele sonunda liyâkatini ispat edenin başa geçmesini arzu etmiş olmalıdır. Bu da ümmetin menfaati için, kendi âile fertlerine bir fedakârlık yüklemesi demektir. O'nun Kanunnâmesi'nden okuduğunuz ibârenin devamında **«nizam-ı âlem için karındaşın** (kardeşini) **katledebilir.»** demiyor mu?!

Sultan Selim, bu sözleri işittiğine pek ziyâde memnun oldu. İçinden:

"–Ne iyi ettim de bu büyük âlime danıştım!.." düşüncesini geçirdikten sonra:

"–İsâbet buyurdunuz Efendi Hazretleri! Ben de aynen öyle düşündüm ve îcâbını yaptım. Fakat, acaba dedem **Sultan Fâtih Hazretleri**'nin bu cevâzı, beni Âhiret'te mes'uliyetten kurtarır mı?!" diye sordu. **Ali Cemâlî Efendi**:

"– Buna verilecek cevap, şartların seni ne derecede zorlamış olduğunu bilmeye bağlıdır. Sizi sonuna kadar dikkatle dinleyeceğim. Fakat önce yüce şeriattaki cezala-

rın mâhiyeti üzerinde size kısa bir hatırlatmada bulunmak isterim." dedi ve şu izahatı verdi:

"– Yüce İslâm Şeriatı'nca insanlara verilebilecek olan cezâlar üç kısımdır. Bunlar:

a-Had cezaları: Bunları tatbik etmenin şart ve şekilleri, Kur'ân âyetleri ve Peygamber Efendimiz'in hem hadis-i şerifleri ve hem de tatbikatı ile belirlenmiştir. Meselâ hırsızlık edenin elinin kesilmesi gibi...

b-Kısas Ve Diyet Cezaları: Bunların da şartları aynı şekilde naslarla tesbit edilmiştir. Dünya durdukça bu hususdaki hükümleri değiştirmek, hiçbir kulun selâhiyeti dâhilinde değildir! Zât-ı Âliniz gibi bu ümmete imâm, yani Sultan olanların bile!

c-Tâzir Cezaları: Bunlar da sonradan ortaya çıkan birtakım hak ihlâlleri için, sizin gibi **"ulü'l-emr"** olan şahıslar (idâreciler) veya onların vazifelendirdiği kimseler tarafından konulmuş olan cezalardır. Fakat bunlara **"tâzir cezaları"** denilmesine bakarak, basit şeyler oldukları sanılmamalıdır. Bunlar, küçük bir kınamadan başlayarak, hapis ve idama kadar varan geniş bir yelpaze teşkil ederler. Sizin bu son iki sene zarfında tatbik ettiğiniz cezalar -hiç şüphesiz- bu cümledendir. Fakat şer'an isabetli hareket edip etmediğinizi tayin için, bunları cereyan tarzı itibariyle doğru olarak bilmek lâzımdır!" dedi. Ve sustu. Bu, **Sultan Selim**'e "Anlatmaya devam et!" demekti.

Sultan Selim devamla:

"–Benden büyük iki kardeşim de böyle fevkalâde zamanlara göre birer şahsiyet değildiler. Her ikisi de bunu taht için mücadele ederken ortaya koymuşlardır. Şöyle ki:

Şehzâde Korkut, dedem **Sultan Fatih**'in vefâtı sırasında babam Amasya'dan gelip tahta geçinceye kadar tam

on yedi gün saltanat nâibliği (vekilliği) yapmış ve padişahlık zevkini tatmıştı. Fakat büyük bir âlim ve şâir olmasına rağmen, devleti koruyacak dirayette değildi. Bu yüzden sadece din adamları, onu padişah görmek istiyorlardı. Hâlbuki O, burnunun ucunu bile görmekten âcizdi. Vâli bulunduğu **"Teke Sancağı"**, **Şah İsmail** taraftarı Şiilerin Anadolu'daki en büyük bir merkezi hâline gelmiş bulunduğu hâlde, O, bundan habersizdi. Benim derviş babam bile Teke Sancağındaki alevî (şiî) yapılanmasını fark etmiş ve bazı aşırı grupları oradan kaldırarak Mora Yarımadası'na sürgün edip yerleştirmişti. **Şehzâde Korkut** ise, burnunun dibindeki bu tehlikeye karşı mücâdele etmek varken kafasına koyduğu Osmanlı tahtını ele geçirmek emeliyle vazifesinin, eski vâlilik yeri olan Manisa Sancağı'na naklini taleb etmiş ve isteği red olununca da aynen amcam **Cem Sultan** gibi devletin başına belâ olacak bir mâceraya atılmıştır. Bilindiği üzere **"Hacca gitmek"** bahânesiyle Sancak merkezinden ayrılıp önce Antalya'ya gelmiş, güyâ hacı olup bundan sonraki hayatını zühd ve takva içinde geçirmek istediği yolunda merkeze haberler uçurmuş ve her tarafta:

"–Bana saltanat gerekmez, ben tahta tâlip değilim!.." gibi sözlerle asıl maksadını gizlemeye çalışmıştır.

1509 yılında O'nun Mısır'a gittiğini, devletimizin ezelî düşmanı olan Memlûklar tarafından bir **"sultan"** gibi karşılandığını siz de bilirsiniz. Bununla beraber Osmanlı Devleti'yle arasının açılmasını istemeyen Memlûk Sultanı **Kansu Gavri**, O'nu allayıp pullayarak geri dönmeye mecbur bırakmıştı.

Cem Sultan rolünü oynamak isteyen **Şehzâde Korkut**, bu, vazife merkezinden izinsiz ayrılışına ilâveten kendisini destekleyen din adamlarına güvenerek yine izinsiz olarak İstanbul'a gelmiştir. Ulemâ'nın, tahta geçmek için askeri

memnun etmesi gerektiği yolundaki tavsiyelerine uyarak, Yeniçeri Kışlası'nda misafir olmuş ve onları kendi tarafına çekmek için bir hayli uğraşmışsa da, muvaffak olamayarak geri dönmüştür. Hayrettir ki, benim derviş tabiatlı babam, sancağını üst üste iki kere terk etmiş bulunan **Şehzâde Korkut**'a karşı en küçük bir târizde bile bulunmamıştır.

Hoca Efendi Hazretleri! Sizin de şahid olduğunuz üzere, ağabeyim **Korkut**, benim tahta geçtiğim gün İstanbul'daydı. Bana biat etti. Ben de ona taht hevesinden vazgeçerek Teke Sancağı'nda uslu uslu oturduğu takdirde kılına halel gelmeyeceği yolunda teminât verdim. Maalesef bu sözümde duramadım. Ancak verdiğim bu sözden dönmeye, beni, O mecbur etti. Bu da şöyle oldu:

Verdiği sözde durup durmayacağını anlamak için O'na devlet ricalinden bazıları tarafından gizli gizli mektuplar gönderttim. Maksadım, O'nu yoklamaktı. Verdiği cevaplarda tahta geçmek arzusunun devam ettiği sarahaten görülmekteydi. Bunun üzerine ânî bir sûrette Teke üzerine yürüdüm. İstanbul'da kendisine casusluk yapan insanlar varmış ki, harekâtımdan haberdâr oldu ve **Piyâle** adındaki sâdık bir adamıyla kaçtı. Günlerce her tarafı arattırdımsa da O'nu bir türlü yakalayamadım. Meğerse **Piyâle** adındaki eski ve sâdık kölesiyle birlikte bir mağaraya sığınmışlar. Birkaç gün sonra yanlarındaki yiyecek tükendiğinden, bu köleyi yakın bir köye yiyecek alması maksadıyla göndermesi üzerine, O'nun atının fevkalâde kıymetli olan koşumları sebebiyle teşhis edilip bir köylü vatandaşımız tarafından bize ihbar edildi. Bunun üzerine, O'nu saklandığı mağarada kıstırılıp yay kirişiyle boğdurttum. Fakat inanınız Hoca Efendi Hazretleri, bunu içim sızlayarak yaptım. Hatta diyebilirim ki, babamın tabutunun altına girmediğim hâlde, O'nun tabutunu Bursa istikametinde bir hayli taşıyarak hüngür hüngür ağladım."

Sultan Selim sözlerinin burasında durakladı. Gözleri yeniden yaşarmıştı. Elindeki çevreyle gözyaşlarını sildikten sonra:

"–Ah ne olurdu, bu benim âlim ağabeyim, isyan ve itaatsizlik peşinde koşmasaydı da ben de O'nu öldürmek mecbûriyetinde kalmasaydım!.." dedi ve **Cemâlî Efendi**'ye dönerek:

"–Zât-ı âlinize birinci suâlim şudur ki; benim **Şehzâde Korkut**'u, bu şartlar altında ortadan kaldırmam izah buyurduğunuz **"tâzir cezâları"** cümlesinden meşrû bir hareket midir" diyerek bir suâl tevcih etti. Hoca Efendi:

"–O'nun merkezdeki paşalara gönderdiği mektuplarda isyan etmek düşüncesinde olduğu kat'î sûrette belli miydi-?!"diye sordu. **Sultan Selim**:

"–Kat'iyyen ve kaatibeten âşikârdı." cevâbını verince Şeyhülislâm **Ali Cemâlî Efendi**:

"–Müsterih olun Sultanım! O takdirde **Şehzâde Korkut**, şer'an bâğî, yani meşrû bir idâreye başkaldırmış veya bunu düşünüp plânlamış olmakla idamı hak etmiştir. Allah taksîrâtını afv etsin! Size de bundan bir uhrevî mes'uliyet terettüp etmediğini şer'î bilgilerime istinâden kat'î olarak söyleyebilirim." deyince **Sultan Selim**:

"–Oh, Elhamdülillah!.." dedi ve bu defa diğer ağabeyi **Şehzâde Ahmed**'in ortadan kaldırılması meselesine geçti:

"–**Şehzâde Ahmed**, Amasya'da Sancakbeyi bulunuyordu. En büyük kardeşimiz olması dolayısıyla herkes O'nu, tabiî bir veliahd olarak görmekteydi. Hâlbuki evvelce konuşmuş olduğumuz gibi **"Kanunname-i Âli Osman"**-da **"ekberiyet"** şartı olmadığından, bu kanaatin aslında sebebi başkaydı. **Şehzâde Ahmed** de aynen **Korkut** ve

babam gibi yumuşak huylu bir kimseydi. Paşaların, O'nu tercih etmelerinin asıl sebebi buydu! Fazladan olarak daha babamın sağlığında Anadolu'da bir şiî ayaklanmasına karşı vazîfelendirilmişti ki, bu esnada cepheden kaçtığı, asker arasında şüyû bulmuştu. Bu sebeple askerler, O'nun padişah olmasını istemiyorlardı. Veliahdliği ilân olunmak üzere İstanbul'a dâvet edilmiş ve kendisi de Maltepe'ye kadar gelmişti ki, İstanbul'daki yeniçeriler ayaklandılar. O'na taraftar olan bazı paşaların konaklarını basıp târumâr ettiler. Sarîh bir şekilde **Şehzâde Ahmed**'i padişah olarak görmek istemediklerini beyân ettiler. Bunun üzerine **Şehzâde Ahmed** geri dönmeye mecbur kaldı. Askerin bu şiddetli muhalefetinin sebebi şuydu:

Evvelce îzah ettiğim üzere maktul (katlolunmuş) **Şehzâde Korkut**'un Sancak merkezi olan Teke, İran taraftarı şiî kaynıyordu. **Korkut**'un atâleti sebebiyle buradaki Kızılbaşlar çoğalıp teşkilâtlandılar. Bunlar, 1511 yılı Nisan'ında **Korkut**'un izinsiz olarak buradan Mısır'a gitmek üzere ayrılmasından istifade ederek serbestçe bir büyük toplantı yaptılar. **"Karabıyıkoğlu Hasan"** adında bir kızılbaşı başlarına geçirerek Teke'yi İran Şah'ına bağlı bir sancak hâline getirmek üzere harekete geçtiler. **Karabıyıkoğlu Hasan, Şah İsmail**'in halîfesi olduğunu iddia ederek **"Şahkulu"** ünvanıyla Kızılbaşlar'ın başına geçip isyan bayrağını kaldırdı. Sünnî halkın **"Şeytankulu"** adını verdiği bu mel'un, sahipsiz olan Teke Sancağı'nda kısa zamanda büyük bir başarı elde ederek Kütahya üzerine yürüdü. O sırada Anadolu Beylerbeyi bulunan ve halkımızın **"Çeşm-i Siyah Paşa"** adını verdiği **Karagöz Paşa, Şahkulu** hareketini önce pek mühimsemeyerek âsîler üzerlerine bir miktar kuvvet gönderdiyse de, bunlar kâmilen kılıçtan geçirildiler.

Bunun üzerine bütün kuvvetlerini toplayan **Karagöz Paşa, Şahkulu** İsyanı'nı bastırmaya teşebbüs ettiyse de

Şahkulu'nun mâiyetindekiler bir hayli çoğalmış olduğundan muvaffak olamadı. **Şahkulu** tarafından yakalanarak kazığa oturtuldu. Kütahya'yı ele geçiren Kızılbaşlar, bu şehri yakıp yıktıktan sonra Bursa üzerine yürüdüler. Bu sûretle tehlikenin büyüdüğünü gören İstanbul'daki rical, Vezir-i Âzâm **Hadım Ali Paşa** kumandasında onların üzerine İstanbul'dan bir ordu sevk etti. Vezir-i Azam **Hadım Ali Paşa**, diğer bir çok paşa gibi **Şehzâde Ahmed**'e taraftardı. O'nunla elbirliği ederek **Şahkulu** İsyanı'nı bastırdıktan sonra elde edilen zafere istinâden **Şehzâde Ahmed**'le birlikte İstanbul'a dönüp O'nu tahta oturtmak istiyordu."

Sözün burasında **Ali Cemâlî Efendi**:

"–Bu bir zan, Sultanım!.. Size evvelce arz etmiştim. Enfüsî (sübjektif) hükümlere istinâden benden fetva beklemeyiniz."

Sultan Selim derhal cevap verdi:

"–Hayır. Bu bir zan değil, sarih bilgiye istinâd etmektedir. O'nun burnunun dibinde benim casuslarım vardı. Bana, her olup biteni ânında ulaştırıyorlardı.

Fakat kadere bakınız ki, **Hadım Ali Paşa**, Kızılbaşlarla giriştiği **"Gökçay"** Muhârebesi'nde maktul düşünce, O'nun bu plânı bozuldu. Bu muhârebede **Şahkulu** denilen mel'un da her nasılsa maktul düşüp ortadan kalkmış oldu. Paşa, maktul düşmeden evvel **Şahkulu**'nun kaçan bir kısım askerlerini kovalarken ordusunun büyük bir kısmını **Şehzâde Ahmed**'in mâiyetinde bırakmıştı.

Şehzâde Ahmed, **Hadım Ali Paşa**'nın Gökçay Muharebesi'nde maktul düşmesi üzerine, harbe devam etmeyerek Kızılbaşlarla çarpışmayı terk edip sancağına kaçmıştır. İşte askerlerin O'nu padişah olarak görmek istememelerinin asıl sebebi buydu. Bununla beraber Maltepe'den san-

cağına dönen **Şehzâde Ahmed**, dâvâsından vazgeçmiş değildi. Bu da aynen **Korkut**'a yaptığım gibi O'na da gizli gizli yazdırdığım mektuplara verdiği cevaplardan anlaşılmış bulunuyordu."

Sultan Selim, hocasına **Kardeşi Ahmed**'le yapılan bu muhâberenin mâhiyetini tafsîlâtlı bir sûrette anlattıktan sonra sözlerine şöyle devam etti.

"–Ben tahta geçtiğim zaman **Şehzâde Korkut** gibi **Ahmed**'i de yerinde bıraktım. Mâlum olduğu üzere, O Amasya Vâlisi bulunuyordu. Kısa zaman sonra saltanat dâvâsına kalkıştı ve bu maksatla oğlu **Alâeddin**'i bir kısım kuvvetle Bursa üzerine sevk etti. Burayı kolaylıkla ele geçiren **Şehzâde Alâeddin**, babası adına hutbe okuttu. Bu sırada ben, Kefe Vâlisi olan oğlum **Süleyman**'ı dâvet edip İstanbul'a getirtmiştim. O'nun kudûmu şerefine eğlenceler yapılmaktayken Bursa'da olup bitenlerin haberi geldi. Bunun üzerine emrimdeki 70.000 kişilik kuvvetle Bursa üzerine yürüdüm. Bu sırada hiçbir şehzâdenin Avrupa'ya kaçmasını istemiyordum. Bunun için sâhillerde gerekli tertibâtı aldırttım.

Şehzâde Alâeddin, benim Bursa üzerine hareket ettiğimi duyunca şehri bırakıp babasının yanına kaçtı. O'nu ve babasını takip için **Malkoçoğlu Bâlî Bey**'in oğlu **Ali Bey**'in kumandasında **Şehzâde Ahmed** üzerine bir kısım kuvvet sevk ettim. **Şehzâde Ahmed** Malatya'ya kaçtı. Bu sırada iki oğlunu da **Şah İsmail**'e göndererek O'ndan bana karşı yardım talep ettirdi. Ben O'nun rahat durmayacağını bildiğim için Bursa'da eğlendim. **Şehzâde Ahmed**, bana karşı yerli Kızılbaşlar'dan topladığı kuvvetlerle tekrar eski sancağı olan Amasya üzerine saldırdı. Buraya daha önce kendisinin kaçması üzerine sancakbeyi tayin ettiğim **Mustafa Bey**'i vezirlik pâyesiyle kandırarak şehri ele geçirdi. Bu işte Vezir-i Azam **Koca Mustafa Paşa**'nın parmağı olduğu, ikisi arasında gidip gelen mektupların ele

geçmesiyle sâbit oldu. Üstelik **Şehzâde Ahmed**'e karşı kuvvet gönderişimden, O, Vezir-i Azam'la gizli mektuplaşması sayesinde haberdâr oldu ve bu sebeple bu kuvvetler pusuya düşürülerek kâmilen kılıçtan geçirildi. Bu sûretle suçu sâbit olan Vezir-i Azam **Koca Mustafa Paşa**'yı tâzir hakkımı kullanarak îdam ettirdim."

Ali Cemâlî Efendi:

"–Suçu hakîkaten sâbit olmuşsa iyi yapmışsınız. Bu da şer'an yerinde bir harekettir." dedi.

Sultan Selim:

"–Sadece bu kadar değil, Hoca Efendi hazretleri!.. Aslen frenk olan bu koca hâin, **Papa VI. Alexander Borgia** ile de muhâbere etmekte ve olup bitenleri O'na bildirmekteydi. İlâveten bu suç da sâbit olmuştu." demesi üzerine **Zembilli Ali Efendi**:

"–O hâlde çok iyi ettiniz!" karşılığını verdi.

Sultan Selim devamla:

"–Şimdi suallerimin en kritik olanına sıra gelmiş bulunuyor." dedi ve ilâve etti:

"–Şehzâdelerin herhangi birisinin yurt dışına kaçmasına mânî olabildimse de **Şehzâde Ahmed**'in **Murad** ve **Kasım** adındaki oğullarının, önce İran'a, sonra da **Kasım**'ın Mısır'a kaçıp aleyhimize kuvvet tahrik etmeye çalışmalarını önleyemedim. Lâkin elimdeki diğer küçük şehzâdelerin de benzer bir harekette bulunmalarına engel olabilmek için idam edilmelerine karar verdim. O anda bunlar beş küçük çocuktular. İsyan etmiş de değillerdi. Fakat ben, işi şansa bırakmak istemedim. Düşündüm ki, benden sonra oğlum **Süleyman** rakipsiz olarak tahta geçsin ve bu şehzâdeler kavgası artık bir nihayete ersin!

Bugünün küçüğü, yarının büyüğü demektir. Bunlar, kısa zaman sonra delikanlı olacaklardı. Bana karşı girişilen hareketlere benzer bir sûrette amcazâdeleri olan oğluma karşı kıyam edebilirlerdi. Bunun garantisi yoktu. Yedi-sekiz yaşındaki bu beş çocuğu, feryatlarına aldırış etmeden bitişiğimdeki odada cellâdlara boğdurttum. Bunların yalvarıp yakarmalarını bitişik odadan işitiyordum. Hele birisi cellâdın önünde diz çökerek:

"–Aman beni öldürmeyin. Hayatım boyunca amcama kul-köle olurum." diye yalvarması hâlâ kulaklarımdadır. Doğrusu sıcak gözyaşlarımı tutamadım. Lâkin onları hayatta bırakarak devletin geleceğini tehlikeye atamazdım. Şimdi size soruyorum; Bu da sahip bulunduğum tâzir hakkı dolayısıyla şer'an meşrû mudur?"

Ali Cemâlî Efendi, bu ağır sual karşısında bir müddet derin derin düşündükten sonra şu karşılığı verdi.

"–Sultanım, bu öyle kolay kolay fetva verilecek bir mesele değildir. Mâlum olduğu üzere resmen isyan ederek "bâğî" olanların öldürülmesinde şer'an bir beis yoksa da böyle isyan etmemiş küçük çocukların öldürülmesi muhataralıdır. Aklıma şöyle bir kıyas gelmektedir.

Mâlum olduğu üzere, islâmî hükümlerin tatbik edilmediği bir yere **"Daru'l-Harb"** denir. Böyle bir yerde müslim olan bir şahıs, gayr-ı müslimden fâiz alabilir. Bu, kendisine helâldir. Lâkin fâiz vermek nicedir?! Müctehidlerimiz buyurmuşlardır ki; Daru'l-Harb'de bir gayr-i müslime fâiz vererek bir iş yapan müslim hakkındaki hüküm, neticeye göredir. Eğer fâiz vererek yaptığı işten kârlı çıkarsa bunda bir beis yoktur. Zarar ederse, şer'an mes'uldür. Eğer öldürülmemiş olsalardı, bu şehzâdeler de belki isyan edecek ve ümmete zarar vereceklerdi. Lâkin öldürüldükleri için bunu kat'î olarak tâyin artık mümkün değildir. Böyle olmakla beraber

bu husus muhakkaktır ki; Allâh-u Azimuşşân'a mâlumdur. Siz, bir ihtimale binâen bu küçük çocukları katlettiğiniz için bunların Âhiret'teki hesâbı, Allah katındaki bilgiye göre tayyun edecektir."

Sultan Selim atılarak:

"–Fakat efendi hazretleri!.. Bu devletin içte ve dışta bir çok düşmanları vardır. Onlar isyan etmek niyetinde olmasalar bile birileri bünyemizi sarsmak için çıkacak herhangi bir fırsatı kullanarak onlardan birini tahrik etmeyeceği düşünülemez. Ben gâlip olan ihtimale göre hareket ettim." dedi.

Şeyhülislâm Efendi

"–Hakk-ı âliniz var. Fakat isyan vâkî olmadıkça bendeniz de bu hareketin câiz olup olmadığı yolunda kat'î bir şey söyleyemem. Gâlip bir ihtimale göre hareket etmek, maslahat îcabıdır. Bu meseleyi Allâh'a havâle edip sükût etmekten başka yapacak bir şey yoktur. Zaten olan olmuş, bu çocuklar mâsumen Âhiret'e intikal etmişlerdir. Onları geriye çevirmek mümkün olmadığına göre, yarın rûz-i mahşerde, Cenâb-ı Hakk'ın vereceği hükme intizar etmekten başka çare yoktur.

Belki sizi teselliye medâr olur diye şunu da söyleyeyim ki; Peygamber -aleyhissalâtu vesselâm- bir hadis-i şeriflerinde, *"El mülûki melhûmûn"* buyurmaktadır. Bu demektir ki, melik, yani ulû'l-emr olanlar, Allah'ın ilhâmına mazhardırlar. Sizin de gönlünüze bu çocukların ileride isyan edebileceklerine dâir bir ilham vârid olduğuna nazaran, inşâallah, Allah katında ma'füv (afv olunmuş), ma'zur (özrü kabul olunmuş) olursunuz. Öyle ya, bu çocukların hepsi de kendi kanınızdan olan yeğenlerinizdi. Onlara bir kasdınız olduğu düşünülemez." dedi.

Sultan Selim:

"–Allah râzı olsun Hocaefendi Hazretleri!.." dedi ve:

"–Bu hiç aklıma gelmezdi. Beni biraz olsun rahatlattınız. Allah, ilminizi ve ömrünüzü artırsın!" duâsından sonra **Şehzâde Ahmed**'in hikâyesine şöyle devam etti.

Şehzâde Ahmed'in rahat durmayacağı belliydi. Emrindeki 20.000 kişilik askerle Bursa üzerine yürüdü. Üstüne gönderdiğim kuvvetlerle Yenişehir Ovası'nda azim bir cenk oldu. **Şehzâde Ahmed** kısa zamanda üzerine sevk ettiğim bu orduya galebe çaldı. Fakat ben, pusuda bekliyordum. İltihak eden kuvvetlerle kendisini Bursa varoşlarında karşılayıp mağlup ettim. Kaçmasına fırsat vermeden O'nu yakalatıp yay kirişiyle boğdurdum. Herhâlde bu hareketim de sahip bulunduğum **"hakk-ı tâzir"** îcâbâtından sayılmak lâzım gelir diye düşünüyorum." dedi.

Ali Cemâlî Efendi:

"–Beli Sultanım. Öyledir." cevabını verince, **Sultan Selim,** iki senelik icraatının kardeş ve yeğen öldürmek kısmının istişâresini tamamladığı düşüncesiyle babasına karşı giriştiği mücâdeleyi îzah etmeye başladı ve:

"–Biliyorsunuz," dedi. "Babam, beni değil ağabeyim **Şehzâde Ahmed**'i padişah görmek istiyordu. Etrafındaki paşalar da O'nun gibi düşünüyorlardı. Çünkü padişah olan şahıs, yumuşak huylu olursa, vezirler devlet işlerinde istedikleri gibi at oynatırlar. Onlar beni sert buluyorlardı. Bense, devlet doğuda yükselen Safevî tehlikesi dolayısıyla büyük bir tehlike içinde bulunduğundan tahta geçmeyi kendim için tabiî bir hak olarak görmekteydim.

Babam yaşlanmış ve sıhhati bozulmuş bulunmaktaydı. Üstelik kendisi gibi yumuşak başlı ağabeyim **Şehzâde Ahmed**'i kendisine veliahd olarak îlân etmek istiyordu. Üstelik

belki de tahtı O'na bırakıp istirahata çekilmek niyetindeydi. Çünkü son zamanlarda hiç gereği yokken Gümülcine'deki devlet sarayını tâmir ettirmişti. Orası, babamın doğum yeri idi. Eğer ben harekete geçerek kardeşim **Şehzâde Ahmed**'in tahta geçmesini önleyemezsem **Şah İsmail**'in, vaktiyle **Timur** mel'ununun yaptığı gibi ülkemize saldırıp bizi mahvetmesi kaçınılmaz olacaktı. Üstelik **Timur** -hiç olmazsa- îtikâdî bakımdan sapık değildi. Bunlar, hem kendileri sapık, hem de halkımızı sapıklığa sürükleyip uhrevî hayatlarını mahvediyorlar. Babamın bu tehlikeyi, lâyıkıyla kavrayıp harekete geçmemesi üzerine:

"—İş başa düştü!.." diyerek önce merkeze yakın olmak için Rumeli'de bir sancağa tayinimi istedim.

Bu isteğim reddedilerek civarda bazı yerlerin, sancağıma ilâve edilmesi ile yetinildi. İsteğimi tekrarladım. Bunun üzerine sizin de pekâlâ tanıdığınız **Nureddin Sarugürz Hocaefendi** bana nasihatçi olarak gönderildi. O'nun getirdiği teklifleri kabul etmeyerek geri çevirdim. Bunun üzerine Anadolu'da nereyi istersem oranın bana verileceği bildirildi.

Ben, talebimi üçüncü defa tekrarladım ve yirmi altı senedir yüzünü görmediğim babamla görüştükten sonra, bu yeni teklifi değerlendirebileceğini bildirdim. Buna bir cevap verilmedi. Oyalanmakta olduğumu anlayarak yanıma **"ordu"** denilebilecek bir askerî mâiyet alarak Karadeniz yoluyla Kefe'ye oğlum **Süleyman**'ın yanına gittim.

1511 yılının Mart ayı idi. Burada fazla eğlenmedim. Kırım'dan da bir kısım asker tedârik ettikten sonra, Rumeli'ye geçtim. Rumeli akıncılarının çoğunun da iltihâkı ile emrimde kırk bin kişilik bir ordu oldu.

Şehzâde Ahmed'e taraftar olan devlet ricâli, üzerime asker sevk etmesi için babamı teşvik ettiler. Fakat O, bunu yapmayarak bana bir ikinci nasihatçi gönderdi. Bu, nihayet

bir elçi idi. O'na iyi davrandım ve maksadımın babamın elini öperek O'nunla ahvâli müzâkere etmek olduğunu anlattıktan sonra adamı geri gönderdim. Ricâl, bu sözlerimin bir hîle olduğunu iddia ederek üzerime asker sevkinde ısrar ettiler.

Nihayet babam, Rumeli Beylerbeyi **Hasan Paşa**'yı on beş bin kişilik bir kuvvetle üzerime gönderdi. Fakat **Hasan Paşa** aldığı husûsî bir tâlimât gereği, benim ordumun sancakları görülünce harp etmeyerek askerini Edirne'ye geri çekti. Bunun üzerine paşaların baskısından bunalan babam, araba ile seyahat ederek cepheye geldi. Edirne yakınındaki **"Çukur Çayır"** mevkiinde karargâh kurdu. Bu sırada arabasının perdelerini aralayarak karşısında yer almakta olan benim ordumu görünce, zavallı, hasta ve ihtiyar adam -sonradan öğrendiğine göre- ağlamıştır. Çünkü kardeş kanı dökülmesini asla istemiyordu. Rumeli akıncı beylerinin yaptığı arabuluculuk neticesinde kat'î bir muharebe önlenebildi ve şöyle bir anlaşma sağlandı:

Babam bu olup bitenlerden dolayı yüz yüze görüşmemize müsaade etmemekle beraber yaşadığı müddetçe kardeşim **Şehzâde Ahmed**'i veliahd yapmayacağını taahüd ediyordu. Buna dâir bir ahidnâme yazıp gönderdi. Rumeli'deki sancak isteğim kabul olunarak Semendire Sancağı'nın tevcih beraatını da gönderdi.

Bunun üzerine ihtilâf, kan dökülmesine meydan verilmeden hallolmuş gibi oldu. Fakat bu sırada evvelce izah etmiş olduğum **"Şahkulu İsyanı"**, bütün şiddeti ile devam ediyordu. Belki bana ve emrimdeki orduya ihtiyaç olur düşüncesi ile Semendire'ye gitmeyerek Edirne civarında oyalandım.

Bu sırada Kızılbaşlar'la çarpışmakta olan **Hadım Ali Paşa**'nın maktul düştüğü **Şehzâde Ahmed**'in de

harp sahasını terk edip kaçtığı haberleri geldi. Buna rağmen, İstanbul'daki paşalar, işte o zaman, babama baskıyı artırarak **Şehzâde Ahmed**'i İstanbul'a dâvet ettirdiler. O da Maltepe'ye, kadar geldi. Bereket versin, askerler, şiddetle muhalefet ettiler de **Şehzâde Ahmed** geriye gitmeye mecbur kaldı. Bana verilen bilgiye nazaran babam:

"–Acele **Ahmed Han**'ı getürün, ve benim fermânımı yerine getirün!.. Mülkü sahibine virem, tahtı sahibine teslim kılam!.." demiştir.

"–Allah aşkına, Hoca Efendi Hazretleri!. Lütfen söyleyiniz: Allâh-u Azîmuşşân, yüce Kitabında **"Evfû bil ahd"** yani "Sözünüzde durunuz!" diye emretmekteyken babamın bana gönderdiği ahidnâmenin henüz mürekkebi bile kurumadan böyle hareket etmesi doğru mudur?!"

Ali Cemâlî Efendi:

"–Beli Sultanım! Asla doğru olmadığı gibi Padişah olan bir kimse içinse, büsbütün yakışıksızdır." karşılığını verince **Sultan Selim** anlatmaya devam etti:

"–Ben babam nezdinde olup bitenleri günü gününe haber alıyordum. Bir emr-i vâkî yapmaya mecbur olduğumu anladım ve ânî bir sûrette Edirne üzerine yürüdüm. Burada ancak bir hükümdarın yapabileceği işlere teşebbüs ettim. Hapishâneleri boşalttım ve bazı devlet makamlarına yeni memurlar tâyin ettikten sonra İstanbul'a doğru yürümek üzere harekete geçtim. Çorlu yakınındaki **"Karıştıran Ovası"**na geldiğimde babamın ordusunu karşımda buldum. Bu defa çatışma kaçınılmazdı. **"Uğraş Köyü"** mevkiinde 3 Ağustos 1511 tarihinde azim cenk oldu. Maâlesef ben yenildim ve İğne Ada Limanı'ndan bir gemiye güçlükle binip kaçarak tekrar Kefe'ye ulaşabildim.

İstanbul'daki paşalar, askerin muhâlefeti yüzünden **Şehzâde Ahmed**'in artık padişah olamayacağını anlayınca bu defa **Şehzâde Korkut**'a yöneldiler. Bu sefer, O'nu İstanbul'a çağırdılar. Fakat askerler, O'nu da istemiyorlardı. Bu sebeple bu teşebbüsten de bir netice hâsıl olmadı. Babamsa, bu son hâdiselerin de verdiği ızdırapla daha fazla hastalanmış ve padişahlık etmekten bıkmıştı. Paşalardan **Hersekzâde Ahmet Paşa**'nın da askerin bu tavrı üzerine bana meyletmesiyle önüm açılmış bulundu. Esâsen ben, Kırım'da boş oturmuyordum. Rumeli'deki Semendire Sancağı'na dönmem hususundaki emri vesile ittihaz ederek beş yüzü Kırım tatarı olmak üzere üç bin süvari ile tekrar Rumeli'ye geçtim.

1512 yılının soğuk bir ocak ayı günü idi. Bu askerlerle buz tutmuş olan Tuna'yı geçerek Akkerman civarında bulunuyorken İstanbul'dan dâvet edildiğim haberini aldım. İşlerin düzeldiği anlaşılıyordu. Babam, kerhen veya mecbûren tahtı bana terk etmeye râzı olmuştu.

İstanbul'da kalabalık bir devlet erkânı tarafından âlâyişli bir merâsimle karşılanınca bunu anlamakta gecikmedim.

Babam, 24 Nisan 1512 tarihinde beni güleryüzle karşılayarak lehime tahttan feragat ettiğini bildirdi. Sonra da kardeşlerim ve onların çocuklarına kıymamam için bana vasiyet mâhiyetinde sözler söyledi. Ben de bunları kabul ettiğimi bildirerek elini öpüp kendisinden son zamanlarda olup biten işler için özürler diledim. Bildiğiniz üzere babam, Eski Saray'a çekildi. Sonra devlet ricâli:

"– Bir kına iki kılıç sığmadığı gibi bir şehirde de iki padişah olamaz!.." diyerek babama, İstanbul dışında nereye arzu ederse orada oturmasını bir teklif olarak sundular.

O da doğum yeri olan Gümülcine'yi seçti. Kendisini

arabasının yanında yaya olarak takip etmek sûretiyle İstanbul'dan yolcu ettiğimi, O'nun tahttan ferâgat ettikten sonra ancak yirmi gün Eski Saray'da kalmış olduğunu siz de bilirsiniz. Sonra o yine çok iyi bildiğiniz üzere 26 Mayıs 1512 tarihinde Gümülcine'ye giderken yolda Hafsa civarında vefat etmiştir.

Şimdi bütün bu anlattıklarıma göre, sizden bir hüküm vermenizi istiyorum: Gerek kardeşlerim ve çocuklarına gerekse babama karşı anlattığım şu hareketler karşısında şer'an uhrevî bir mes'ûliyet altında olup olmadığımı lütfen ve hiç çekinmeden söyleyiniz!.." dedi ve iri şehlâ gözlerini **Ali Cemâlî Efendi**'ye dikerek cevap bekledi.

Ali Cemali Efendi:

"–Sultanım!" dedi "Bütün bunların mânâ ve mâhiyeti tek bir cümleyle ifâde edilmek lâzım gelirse denilebilir ki; **«Baba vasiyetinin çiğnenmesidir.»** Sen de bilirsin ki, anaya-babaya itaat, yüce Rabbimizin emridir. Lâkin mâsiyette, yani yanlış olan işlerde itaat gerekmez. Hem sizi bu olup biten hâdiselere zorlayan sebepleri de pek güzel ifâde buyurdunuz. Fıkıhta bir kaide vardır. **«Umûmun menfaat ve mazarratıyla bir şahsın menfaat veya mazarratı bir vak'ada cem olursa, umûmun menfaatı esâsa alınarak hareket edilmesi asıldır.»** Buna göre, umûmun menfaatı korunarak şahsın menfaatı reddolunur. Mazarratta ise; şahsın zararı tercih olunup umûmun zararı bertaraf olunur.

Bu umûmî ve şer'î kaideyle mîzan edildiğinde, ben sizin, hem babanıza karşı verdiğiniz sözde durmayarak O'nun vasiyetini çiğnemeniz ve hem de şehzâdeleri ortadan kaldırmanız yüzünden huzur-ı ilâhîde bir mes'uliyete dûçâr olmayacağınız kanaatindeyim! Yolunuz açık, kılıcınız keskin olsun! Bu ümmet, sizden hizmet bekliyor!

«**Çiğnenen Vasiyet**» için endişe etmeyiniz. İnşâallah, Allah katında ma'füv ve ma'zursunuz!.." diyerek sözlerine nihâyet verdi.

Sultan Selim, beklediği cevabı alarak müsterih olmuştu. Başka bir meseleye geçerek:

"–Efendi Hazretleri!.." dedi. "Yakında **Şah İsmail** üzerine sefere çıkmak niyetindeyim. Bunun için de sizden fetva almak dilerim"

Şeyhülislâm **Ali Cemâlî Efendi**:

"–Ooo! Bu, daha da ağır ve mes'uliyetli bir iştir. Sırf benimle olmaz, etrafınızdaki âlimleri toplar, husûsî bir celse akd edersiniz! Ben tek başıma böyle bir mes'ûliyetin altına giremem!" deyince, **Sultan Selim**:

"–Hakk-ı âliniz var, efendi hazretleri! Öyle yapalım. Hem şimdi çok yoruldunuz, bunu sonra diğer hocalarla birlikte müzâkere edelim!.." cevabını verdi.

- III -
ZORAKİ FETVA

Tarihte **"Yavuz Sultan Selim Han"** adıyla nâm salmış bulunan büyük Türk hükümdarı, 25 Nisan 1512'de tahta çıktığı zaman kırk altı yaşında idi. Askerlerin daha şehzâdeliğinde O'na yakıştırdığı **"Yavuz"** kelimesiyle anılmaktan, **"Yavuz hırsız ev sahibini bastırır."** darb-ı meselini hatırlattığı için hoşlanmaz, bunu men ederdi. Derviş meşrep babasının aksine, sert mizaçlı, çelik gibi irâdeli ve gözünü budaktan sakınmayan yiğit bir kimseydi. Emsâlsiz otoritesi, üstüne hiçbir gölgenin düşmesine asla tahammülü yoktu. Bu karakterini daha tahta çıktığı ilk gün ortaya koymuştu. Şöyle ki, babasını Gümülcine'ye uğurladıktan sonra Topkapı Sarayı'na dönüşünde Yeniçeriler'in iki sıra hâlinde kılıçlarını havada birleştirerek yeni padişahı bir dehliz gibi bu kılıçların altından geçirmek iste-

dikleri duyuldu. Maksadları O'na kendilerinin gücü, kuvveti sayesinde padişah olabildiğini göstererek kendisinde bir minnet duygusu uyandırmaktı.

Buna haber alan **Sultan Selim Han**, Yedi Kule'de babasına âid olduğunu söylediği hazineleri almak bahanesiyle yolunu değiştirerek Saray'a, sahil cihetinden girmiş ve bu sûretle yeniçerilerin bu heveslerini daha ilk gün kursaklarında bırakmıştı.

Fakat sadece o kadar değil!.. Yeniçeri hizaya getirmek için önce onların maaşlarına zam yaptı!.. Gündelik ücretlerini üçer akça arttırdı. İkişer akça da kendilerine cülûs (tahta geçme) bahşişi verdi ki, bu artık dâimî bir âdet hâline gelecekti.

Bu sırada Yeniçeri çorbacılarından (subaylarından) biri **Sultan Selim**'in huzuruna çıkarak:

"–Sultanım!.. Bu bahşişleri, yeniçeri subaylarına da vermelisiniz!.." deyince, bunu bir küstahlık addeden yeni Padişah, hemen kılıcını kınından sıyırıp bu adamın başını bizzat kesti. Askerlerin önünde yapılan bu hareket, herkesi ürkütüp hizaya getirdi. Nasıl bir Padişah ile birlikte olacaklarını anlamakta güçlük çekmediler.

Sultan Selim, böyle hareket etmeye mecburdu. Çünkü son zamanlarda babasının ihtiyarlığı ve oğullarının saltanat kavgasına girişmeleri herkesi kendi başına buyruk bir hâle getirmiş bulunuyordu.

Kardeşleri arasında en küçüğü olduğu hâlde, onlara karşı çetin ve kanlı bir mücâdeleden sonra Osmanlı Tahtı'na rakipsiz bir sûrette sahip olmuştu. Fakat bu mücâdele, hükmetmek arzusu gibi şahsî bir ihtiras sâiki ile değildi. O, vicdânı ümmetin birlik ve beraberliği ile İslâm müdâfii Osmanlı Devleti'nin geleceğine

âid endişelerle dolu olan bir insandı. Dîvânında bu hissiyâtını şöyle ifade etmiştir:

"Milletimde ihtilâf u tefrika endişesi
Şûşe-i kabrimde hattâ bî-karar eyler beni
İttihad oldu hücûm-ı hasmı def'a çâremiz
İttihad etmezse millet dağdar eyler beni"

(Milletimde anlaşmazlık ve ayrılığa düşme kuşkusu
Kabrimde bile beni rahatsız, huzursuz eder,
Hasımların hücumunu püskürtmek için çâre birliktir
Millet birlik olmazsa, beni derinden yaralar.)

Trabzon Vâliliği esnasında Safevî Devleti'nin pek hızlı bir sûrette yükselişi ile onların temiz islâmî inançlara karşı bâtıl **"Şiîlik"** ve **"Kızılbaşlık"** görüşlerini, Anadolu içlerine yaymaya çalışmalarından doğacak tehlikeleri mükemmel bir sûrette görüp kavramıştı. Bu durum önlenmezse, ikinci bir **"Timur Gâilesi"** ile karşılaşılarak devletin -maâzallah- madden ve mânen büyük bir muhâtaraya sürükleneceği muhakkaktı.

Tahta çıktığı günden beri bu aslî gâyesini bir an bile hatırından çıkarmamış olan **Sultan Selim**, iki sene gibi uzun bir müddet, kardeşleri ve yeğenlerinin sebep oldukları kargaşayı bertaraf etmekle meşgul olduktan sonra, şimdi sıranın **Şah İsmail**'le hesaplaşmaya geldiğini düşünüyor ve birkaç aydan beri bunun plânlarını yapıyordu.

Zembilli Ali Cemâlî Efendi ile son görüşmesinde, İran üzerine yürümek hususunda din âlimleri, devlet ricâli, askerler ve halkın tasvip ve ittifakının kolayca temin olunamayacağını anlamıştı. Evvelâ bütün bu insanların ne fikir ve hissiyatta olduklarını öğrenmek istedi. Bu maksatla eskiden beri tanıdığı ve güven duyduğu bir âlim olan **Ali bin Abdülkerim Halife**'yi huzuruna çağırttı ve:

"–Sen, benim ilmine, ahlâkına, sadâkatine en çok güvendiğim hocalardan birisin! Sana bir vazife veriyorum. Kimseye belli etmeden, gâyet gizli olarak benden başka herkesin «**Alevîlik**» ve «**Kızılbaşlık**»la ilgili olarak neler düşündüğünü ve ne gibi bir hissiyât taşıdığını öğrenip bana tafsilâtlı bir rapor hazırla!.. Bunu hiç kimse bilmeyecek, hatta hissetmeyecektir. Aman bu noktaya dikkat et! Çalıştığın medreseden bir bahâne uydurarak bir ay izin al! Sanırım bu müddet sana yeter!" dedi.

Abdülkerim Halife:

"–Başüstüne Sultanım! Emr u ferman Padişahımız Efendimiz Hazretlerinindir!" diyerek huzurdan ayrıldı.

O çalışmasına devam ederken **Sultan Selim**, Anadolu'daki Beylerbeyi ve Sancak Beylerine birer ferman göndererek, kendi mıntıkalarında alevî ve kızılbaş olup da İran ve Şah taraftarlığı yapanların, gizlice tespit olunarak durumlarını izah eden gerekli notlarla listeler hâlinde merkeze bildirilmesini emretti.

Kısa bir zaman sonra merkezde toplanan listelerden - hem de sırf faal adamlar listelenmiş olduğu hâlde- bunların **"kırk bin kişi"** oldukları görüldü.

Sultan Selim bunların en azılı olanlarının derhal yakalanarak idam edilmelerini, geri kalanlarının ise, hapsedilmelerini emretti. Yine fetva almadan bir **"tâzir hakkı"** kullanmış oluyordu. Çünkü o çok iyi biliyordu ki, isteyeceği fetvâyı, bunu vermesi gereken makamda oturan **Zembilli Ali Cemâlî Efendi** vermeye asla yanaşmayacaktı. O hâlde bir emr-i vâkî yapmaktan başka çâre yoktu. Bunu yapmasa **Şah İsmail**'e, karşı sefere çıktığında arkasından bir Kızılbaş isyanının patlak vermesi önlenemezdi.

Bunu duyan hocalar, başta **Ali Cemâlî Efendi** olmak üzere itiraz seslerini yükselttiler. **Sultan Selim** kopacak bu fırtınayı zaten bekliyordu. Cevâbını hazırlamıştı. Fakat hocalara karşı sert davranmak niyetinde değildi. Kendisi de büyük bir âlim olduğundan, ilme ve ilim adamların hürmette kusur etmemek, O'nun şiarıydı:

"–Hocalar Hazerâtı!" dedi. "Sizin bu emrime râzı olmayacağınızı biliyordum. Bundan dolayı fikrinizi sormadım. Ancak ülkemin yegâne âlimi sizler değilsiniz! Elbette başkaları da vardır. Onlardan da, Kızılbaşlar ve onlara taraftar olanların küfrüne kaani olan ve öldürülmelerine cevâz verenler vardır."

Hocalar hep bir ağızdan:

"– Onlar her kimler ise, bilelim ve fetvalarını görelim!" dediler:

Sultan sükûnetle:

"–Göreceksiniz! Zira sizi yakında topluca dâvet edip onlarla mes'eleyi aranızda müzâkere ettirip, dinleyeceğim. Sizler benim, Şer'i hususlarda kıymetli birer rehberlerimsiniz!" dedi ve daha bazı iltifatlarla onların sükûnetle vazifeleri başına dönmelerini sağladı.

Bu sırada **Abdülkerim Halife** de çalışmasını tamamlayarak raporunu **Sultan Selim**'e sunmuş bulunuyordu.

Aman yâ Rabbi!.. Bu raporda neler yoktu! Buna göre, bütün Anadolu Kızılbaşlık propagandaları ile, âdetâ bir yangın yeri hâline gelmiş bulunmaktaydı.

Abdülkerim Halife Kızılbaşlık mes'elesinden önce, halkın ve idârecilerin ahlâk ve davranışları hakkında inanılması güç şeyler söylüyordu:

*"O'na göre, kadılar ve müftüler dâhil bütün devlet memurları, «**azgın**» ve «**bozgun**»dular. O, sâbık (eski) Padi-*

*şah **II. Bâyezid**'i de tenkid ederek O'nun zamanında vezirlerin hiç birinin sosyal işlerle ilgilenmediği, Padişah'ın her türlü ihsânının İstanbul ve Edirne'ye münhasır kaldığını anlatmakta ve sanki sâir yerlerin ulemâsı (âlimleri), sulehâsı (iyi insanları), fukarası (fakirleri) kendünün değildi?!"* demekteydi.

Sahte seyyidlik iddia edenlerin, gereksiz ihsanlara gark edildiğini, memurların rüşvetsiz iş görmediklerini birçokların içki ve fuhuş bataklığına sürüklenmiş olduklarını uzun uzun anlattıktan sonra Kızılbaşlık meselesine nakl-i kelâm ederek daha da ürkütücü gerçeklere temas etmekteydi. O'nun raporuna göre:

"Osmanlı ülkesinde, Kızılbaşlık gibi bâtıl ve bâtinî düşünce sahiplerinin mevcudiyetlerinin tarihi, çok eskilere dayanmakla beraber bunların cidden çekinilecek bir duruma gelmeleri sâbık hükümdar **II. Bâyezid** zamanında ve O'nun idâredeki gevşekliği sebebiyle gerçekleşmiştir.

Bu durum, ülkesini Hazar Denizi ve Kafkaslardan Umman Denizi'ne, Orta Asya'daki Ceyhun Nehri'nden Dicle'ye kadar genişletmiş olan **Şah İsmail**'in **"ahund"** denilen propagandacıları eliyle gerçekleştirmiştir. Daha önce **"Şahkulu İsyanı"**nın ortaya çıkmasıyla sâbit olduğu üzere, geniş kitleler **"Ehl-i Beyt"** ve **Şah İsmail**'in uydurma seyyidliği propagandası ile zehirlenerek, **Şah** ve İran taraftarı hâline getirilmiş bulunmaktaydı.

Bunlar, Anadolu ve Rumeli'deki eski râfizî ve **Şeyh Bedreddin** taraftarları ile kolayca birleşebildikleri gibi pek çok aslen sünnî insanı da zehirleyip **Şah İsmail** hayranı yapmaya muvaffak olmuşlardı. Hatta bu menfî propaganda o derecede müessirdi ki, bazı din adamları, hatta paşaların bile gönlünde İran ve O'nun Şâhına karşı bir muhabbet olduğu daha ilk görüşmede belli oluyordu.

Öyle ki, bu gibi kimseler, his ve fikirlerini gizlemek lüzûmunu bile hissetmiyorlardı."

Rapor, daha sonra Kızılbaşlar'ın îtikadını anlatarak onların **"mürted"**, yani (İslâm'dan dönmüş) birer **"kafir"** olduklarından öldürülmelerinin **"câiz"** olduğu hükmüne yer veriyordu.

Bu raporu okuyup bitiren **Sultan Selim**, halkının içinde bulunduğu ahlâkî sefâleti öğrenmiş olmaktan dolayı üzülmekle beraber, bir yandan da bir kısım hocalara karşı kendi görüşünü destekleyecek bir başka âlim keşfetmiş olduğu için memnun oldu. Artık âlimler meclisini toplayabilir ve onlardan İran üzerine yapacağı sefer için fetvâ isteyebilirdi.

Zihnen bu toplantının plânı ile meşgulken aklına babasının vaktiyle kendisine nasihatçi olarak gönderdiği **Nureddin Sarugürz Hocaefendi** geldi. O zaman kendisi ile yapmış olduğu görüşmede, O'nun çok bilgili biri olduğunu anlamıştı. Fazladan olarak **Sultan II. Bayezid**'in vazifelendirmiş olmasına rağmen **Şehzâde Selim**'in serdettiği îtirazları haklı bulmuş ve bilhassa Kızılbaşlar'ın inanç yönündeki sakatlıklarına tâ en eski **Hurûfîler** ve **Karmatîler**'den başlayarak pek çok tarihî delil zikrederek açıklık getirmişti.

Netice olarak O da bunların mürted olduklarını kabul ettiğine göre, **Şah İsmail** ve taraftarlarına karşı kılıç kullanmak için almak istediği fetvaya imza koyabilirdi! **Sarugürz Hamza** adıyla bilinen bu hocaefendiyi, düşündüğü büyük toplantıdan önce çağırtıp O'nunla teke tek bir sûrette görüşmeye karar vedi.

Sarugürz Hamza, daha önce böyle ilmî münâkaşalarda çok bulunduğu için karşı tarafın neler söyleyebileceğini isâbetli bir şekilde tahmin ederek dedi ki:

"–Sultanım! Biraz mürekkep yalamış olan hiçbir kimse, bu Alevî ve Kızılbaşlar'ın **Hazret-i Âişe** vâlidemizé iftira etmekte olduklarını, **Hazret-i Osman**'ın ise, Kur'ân-ı Kerim'den Ehl-i Beyt'le ilgili olarak bazı âyetleri -hâşâ- çıkarttığı yolundaki sapık inançlarını inkâr edemez. Çünkü bunlar, onların akâid kitaplarında sarâhatle mevcuddur. Yine hiç kimse, bu yolda söylenen sözlerin, Kur'ân âyetlerine aykırı olmalarından dolayı bunları söyleyenlerin **"kafir"** olacağı gerçeğini de inkâr edemez. Fakat muârızlarımız, bu gerçekleri kabul etmekle beraber bize diyeceklerdir ki:

"–Sahih bir hadis-i şerifle sâbittir ki, ehl-i kıble, yani namaz kılan bir insan tekfîr edilemez. Bunlar, günde üç kez de olsa namaz kılıyorlar. Yani Ehl-i Kıbledirler! Binâenaleyh tekfîr olunamazlar! Tekfîr olunamayınca da onlara karşı **"gaza"** ve **"cihad"** câiz olamaz!"

Sultan Selim sordu:

"– Buna karşı ne cevap vermek gerektir!"

Sarugürz Hamza:

"–Sultanım! O'nun cevâbını bendeniz vereceğim. Fakat asıl istediğiniz fetvayı vermemekte direnenlere karşı sizin de söylemeniz gereken sözler var! Burada önce onları tesbit edelim!.." dedi.

Fakat padişah, O'nun kendine ayırdığı cevâbı merak etti ve:

"–Tamam, öyle yapalım! Amma ben senin vereceğin cevâbı merak ettim!" deyince **Sarugürz Hamza**:

"–O'nun cevabı basittir! Onlara diyeceğin ki, mücerred kıbleye dönmekle hangi günahlar afv olur. Pek tabiî olarak diyecekler ki:

"–Küçük günahlar!" sonra şöyle devam edeceğin:

"–Büyük günahlar afv olunmaz değil mi?!"

Normal olarak:

"–Afvolunmaz!" diyecekler.

Sonra:

"–Peki, büyük günahları bile ortadan kaldırmayan namaz, küfrü kaldırır mı?!" diye soracağım. Yine:

"–Hayır kaldırmaz! O bâkî kalır!" diyecekler. O zaman da:

"–Kâfirin secdesi, daha doğrusu namazı sahih olur mu?!" diye soracağın. Pek tabii:

"–Olmaz! O belki bir idman mesâbesindedir!.." diyecekler. O zaman ben de:

"–Küfürleri sâbit olduğuna nazaran, Allah katında sırf bir idmandan ibaret olan hareketleri, yani sahih olmayan secdelerine istinâden mi, bunlara kılıç çekilmez! Tekfîr olunamazlar diyorsunuz!" dediğimde verecek cevap bulamayacaklardır!

Sultan Selim Han, sesini biraz yükselterek:

"– Bravo! Yaman hocaymışsın!.." dedi. Ve sonra kendisinin söylemesi gereken sözler hakkındaki düşüncelerini sordu. Bunun üzerine **Sarugürz Hoca** şu izahatı verdi:

"–Efendimiz!" dedi. "Bu hoca milleti, çok korkaktır. Bunlar selbî fetvaları kolay verirler. Selbî fetva diye mevcud bir durumun normal olup olmadığı yolundaki suâllere karşı verilen fetvalardır. Böyle hallarde **"Olur"** veya **"Câizdir"** der geçerler. Çünkü bu durumda bir şey olacak değildir, mevcud durum devam edecektir. Ama **"îcâbî"** fetvalar böyle değildir. Onlar icraat ve birtakım değişiklikleri îcâb ettirirler. Bunlar acaba yanlış bir fetva verip de

Âhiret'te azaba dûçâr mı oluruz diye, tir tir titrerler! Hele ihtiyarlıklarında büsbütün böyledirler! Sizin istediğiniz fetvanın ucunda binlerce kellenin uçurulması var! İmkânı yok, buna cesâret edip **"Meşrudur!"** veya **"Câizdir!"** diyemezler. Her ne sebep ileri sürseniz mutlaka itiraz edecek bir nokta bulacaklardır! Her türlü münâkaşanın sonunda onları köşeye sıkıştırmak için:

"–Peki..." deyiniz, "Siz, Kızılbaşlar tekfir edilemez, çünkü namaz kılanları var. Tekfîr edilseler bile kâfirlerle sırf kâfir oldukları için harb edilemez. Onların tecâvüze kalkışmaları veya ahdlerini bozmaları gibi sebepler lâzımdır, diyorsunuz! Öyle değil mi?" diye sorarsınız.

"–Evet!" diyeceklerdir. Çünkü onların düşüncelerinin özü budur! O zaman konuşmayı şöyle sürdürürsünüz:

"–Bu sizin görüşünüz bir içtihaddır, öyle değil mi?"

"–Evet!" diyecekler.

Siz de, bendeniz ve **Abdülkerim Halife**'yi kasd ederek:

"–Burada farklı bir ictihadda bulunanlar var mı?!" diye sorarsınız. Mecbûren:

"–Evet, vardır!" diyeceklerdir, o zaman:

"–İctihad ile ictihad nakzolunur mu?" diye sorarsınız:

"–Hayır! Çünkü her ictihad, şeriat nazarında aynı değerdedir." diyeceklerdir. Bu sebeple herkes dilediği ictihadı kabul ve tatbikte serbesttir. Hatta müctehidler için denilir ki, Kendi içtihadları için, **«Doğrudur, fakat yanlışa ihtimal vardır."** Karşı ictihad için de **«Yanlıştır, fakat doğruya ihtimal vardır.»** diye inanırlar. Bu, onları tâkip eden mukallidler için de böyledir. Esâsen insanlar ya **"müctehid"** yani ictihadda bulunmak kabiliyetini hâiz

bulunurlar ya da **"mukallid"** olurlar. Yalnız sizin de bildiğiniz üzere mukallidler, bu ictihad farklarından doğmuş olan mezheplerden birini kabul edince, -ki bu hususta tamamen serbesttirler- onun bütün ictihadlarına uymak mecburiyetindedirler. Ancak zarûretlerde, o zarûretle mukayyed olmak üzere, diğer bir mezhepten herhangi bir kâide alıp tatbik edebilirler. Yoksa çeşitli mezheplerden kolayına gelen hükümleri toplayarak bir yol takip etmek câiz değildir! Zira bu şeriat hükümlerini sû-i istimal etmek olur. **«Telfik-i mezâhib»** yani mezheplerin birleştirilmesi de bu mâhiyette olmak üzere aslâ câiz olamaz.

Bakınız, bu bildiğiniz şeyleri size neden tekrâren anlattım! Hak bir mezhep olan **"Şafiilik"**te silâhlı mücâdelenin, muhatabın **"kâfir"** olması sebebiyle câiz olduğu görüşü vardır.

"–Zarûret sebebi ile o görüşe îtibar ediyorum!" diyebileceğimiz gibi, onlara şöyle bir suâl de sorabilirsiniz!

"Ulu'l-emr farklı ictihadlardan herhangi birini herkes gibi tercih hakkını hâiz midir?!"

"–Hâizdir!" diyeceklerdir.

O zaman şunu sorarsınız, "Ulu'l-emr, farklı ictihadlardan birini tercih edip de teb'asına bu tercihe uymasını emredebilir mi?!" size diyeceklerdir ki,

"–Evet, bu maslahatın, yani ahvâl ve şerâitin bu yolda takdiri demektir. İslâmî idârede idârecinin böyle bir hakkı vardır!"

Sultan sordu:

"–Ya tahmin ettiğimiz gibi cevap vermezlerse?!"

Sorugürz Hamza:

"–Sultanım!" dedi. "Unutmayınız gerek **Abdülkerim Halife** ve gerekse bendeniz orada değil miyiz?! Bizim

beklediğimiz cevaplar ilmin îcâbıdır. Yanlış cevap veren olursa, O'nu yola getirmek bizim işimiz! Siz merak buyurmayınız!" dedi ve ilâve etti:

"–Ulu'l-emr, böylece bir ictihadı tercih ve ona uyulmasını emrederse, ona uymayanların durumu ne olur?! Biliyor musunuz?! Onlar aynen Allâh'ın emrini eğmeyip âsî olanların hükmüne tâbî olurlar!"

Son suâliniz üzerine, size bu fıkıh ilminin bir îcabı olan bu cevâpları vermezlerse, verdirmesi bizden! Onlar en fazla susacaklardır ki, şer'an bu da bir cevaptır! Zira cevaba dâvet edilenin sükûtu ikrar, yani kabul mânâsını ifade eder.

Diyelim ki; beklediğimiz cevapları verdiler. O zaman da:

"–Öyleyse **«itaatkâr»** veya **«âsî»** olmaktan birini tercih etmek üzere hazır olun! Çünkü ben sizin görüşünüze aykırı olan ictihadı maslahat ve zarûret mülahazalarına istinâden tercih ettim. Buna dâir fetvâ da yazılmıştır. İşte!" dersiniz ve bendenize işaret buyurursunuz. Yarından tezi yok bu fetvayı hazırlamak boynuma borç olsun!" dedi ve sustu.

Sultan Selim Han, bu görüşmeden fevkalâde memnun kaldı. İyi ki, bu hocayı hatırlayıp getirttim diye düşündü. Sonra hatırına geldi ki, şöhretli Şeyhülislâm **Ali Cemâlî Efendi** dururken bir medrese hocasından fetva alınmasına da itirazlar olabilir. Bu hususta fikrini sorduğu **Sarugürz Hamza Efendi**:

"–Fetva vermek, her ehliyetli insan için bir haktır. Meşîhât Makamı'na sorulması sadece bir resmî usûl îcâbıdır!" dedi.

Fakat yapacağı işi, en ince teferruatına kadar plânlayıp hiçbir noktayı ihmal etmeyen Sultan, Reisu'l-Küttâb'ı çağırdı şu tâlimâtı verdi.

"–Derhal **Sarugürz Hocaefendi**'nin **"Kazaskerlik"**e tâyin edildiğine dâir bir irâde-i seniyye (padişah emri) hazırlayıp getiriniz!"

Sultan'ın böyle yapmakla alacağı fetvânın altına atılacak olan imzânın böyle devlet katında yüksek bir makamla da te'yid olunmasını arzu etmiş olduğu anlaşılıyordu.

Biraz evvel bir medrese hocası olarak girdiği Topkapı Sarayı'ndan artık Anadolu Kazaskeri olarak çıkan **Sarugürz Hamza Efendi** evine çekilip vaad ettiği fetvayı hazırlamaya koyuldu. **Sultan Selim** de umûmî toplantı için O'nun fetvasını beklemeye başladı.

İki-üç gün sonra **Sarugürz Hamza Efendi** hazırladığı fetva ile tekrar **Sultan Selim**'in huzurundaydı. Normalde fetvalar uzun olmaz. Mes'ele neyse el içi kadar bir kağıda sual hâlinde yazılıp cevap istenir. Cevap da; **"Allahu â'lem"** (Doğrusunu en iyi Allah bilir) olur veya câizdir yahut câiz değil gibi gayet kısa olurdu.

Uzun olarak verilen hükmün gerekçesi mâhiyetindeki şer'i esaslardı ki, bunlar **"fetva emîni"** denilen bir zât tarafından hazırlanır ve îcâbında gösterilmek üzere dosyasında saklanırdı. **Sarugürz Hamza Efendi** böyle yapmamış, gerekçeyi de fetvanın içine dâhil ederek uzun bir metin hazırlamıştı. Padişah, Hocaefendinin tane tane okuduğu bu fetvayı sonuna kadar sabır ve dikkatle dinledi.

Belki de meseleyi daha önce birlikte müzâkere etmiş olmalarından dolayı itiraz edecek hiçbir nokta bulamadı. Hocaya teşekkür ve duâ etti. Birlikte, yapılacak umûmî toplantı üzerinde biraz daha fikir alışverişinde bulundular. Hazırlanan listeyi gözden geçirip herkesin ne tarz bir beyânda bulunabileceğine dâir tahminler yürüttüler. Listede tam elli din adamının ismi yazılıydı. Sultan, Başmâbeynci Bey'i çağırtarak gün, saat ve yer belirtmek sûretiyle bu lis-

tede adları bulunan hocaefendilerin birer tezkere ile Edirne Sarayı'nda toplantıya dâvet edilmesini emretti.

Dâvet olunan bütün hocaefendilerin teşrif ettikleri bildirilince, **Sultan Selim** salona girdi. Hocalar, hep birlikte ayağa kalkıp verilen selâmı aldıktan sonra yerlerine oturdular. Kısa bir aşr-ı şerif okunmasını müteakiben evvelâ **Sultan Selim Han** söze başlayarak bu dâvet ve toplantının sebebini îzâh etti. Şia ve Kızılbaşlık tehlikesinin mutlaka bertaraf edilmesi gerektiğini, bunun da silâhlı bir karşı koymadan başka bir çaresi olmadığını, ard arda zaferler kazanarak, on dört senede on dört devleti ortadan kaldırmış olan **Şah İsmail**'in şımarmış bulunduğunu, bir gün ülkemize mutlaka saldıracağını, bunun istihbârât raporlarında âşikâr bir sûrette görüldüğünü, her tarafa saldığı ahundlarla saf halkın temiz inançlarını sarstığını uzun uzun anlattıktan sonra:

"–İşte efendiler! Bütün bu sebeplerle Safevîler üzerine sefer niyetindeyim. Sizden bunun fetvâsını istiyorum!" dedi.

Herkes sustu. İstiyorlardı ki; ilk olarak makam itibariyle âmirleri olan **Zembilli Ali Cemâlî Efendi** konuşsun. O ise, başını önüne eğmiş, derin derin düşünmekteydi. Sükût hayli uzayınca başını kaldırıp gözlerini hoca arkadaşlarının birer birer üzerinde gezdirdikten sonra Padişah'a döndü ve:

"–Siz birçok mühim işi fetvâsız yaptınız. Bunu da öyle yapıp bu kadar ihtiyarı vebâlinize iştirak ettirmeseniz olmaz mı, Sultanım!" dedi.

Bu sert ve menfî cevap, müzâkerenin çok çetin cereyan edeceğini gösteriyordu. Fakat Padişah, **Sarugürz Hamza Efendi** ile görüşmesinde neticeyi garantileyen formüle ulaşmış olduğundan hiçbir sûretle kızıp öfkelenmemeye kararlıydı.

"–Hocaefendi Hazretleri!" dedi. "O hâdiselerin muacceliyeti vardı. Bunları konuşmuştuk!"

Hoca yumuşamadı ve:

"–Kızılbaşlara karşı silâh kullanmanın da hem elzem ve hem de muaccel olduğunu söylüyorsunuz ya!.." dedi.

Sultan Selim yine sükûnetle:

"–Siz hocalar sû-i misal (kötü misal) emsâl (örnek) olmaz demez misiniz?! Geçen geçti. Şimdi ise, önümüzde büyük bir mes'ele var. Yoksa bunu da mı fetvâsız yapmamı dilersiniz!" deyince **Zembilli** kendi silâhı olan fıkıhla avlanmış oldu ve gerileyerek:

"–Hâşâ Sultanım! Doğru düşündünüz, bu kadar büyük bir dâvâya fetvasız kalkışılamaz! Kimbilir, bunun sonunda kaç bin can gidecek!" dedi.

Bu sözler gerginliği biraz olsun azaltınca, bir çok hoca söz alıp fikirlerini serd etti. Bunların bazıları, Padişah'ın kararlılığını görmekten dolayı mûtedil bir lisân kullandı. Fakat **Zembilli Ali Efendi**'nin listeye koydurduğu diğer bazıları ise, çok sert fikirler ileri sürdüler. Hava zaman zaman gerginleşip zaman zaman da sâkinleşti. Padişah, artık hiç bir fikir beyân etmeyerek hocaları dinliyordu. Hocalar ise, bazen Arapça'nın gramer kaideleri üzerinde şiddetli münâkaşalara tutuşarak bir ibârenin nasıl anlaşılmasının daha doğru olduğu üzerinde, bazen de bir hadîsin sahîh olup olmadığı hakkında ilmî münâkaşalarla nefes tüketerek sadedden uzaklaştılar. Bir çok kereler de **Sarugürz Hamza Efendi** ile **Abdülkerim Halife** bir tarafta, diğerleri karşı tarafta olmak üzere -âdetâ- iki muhalif saf hâline geldikleri görüldü. Padişah'ın huzurunda oldukları için seslerini yükseltemiyorlar, fakat bazen birbirlerine karşı cidden ağır ve hakarete varan kelimeler kullanıyorlardı. Böyle sabah-

tan akşama kadar devam eden bu kavgalı müzâkereden bir karar çıkması imkânsız görülüyordu. Münâkaşanın en kızgın bir ânında **Sultan Selim**; elindeki meşin kamçı ile önündeki sehpaya iki üç kez "Şak! şak!" diye vurdu. Bu artık susun ve beni dinleyin, demekti.

Birden oraya bir mâtem sükûnu hâkim oldu.

Sultan Selim, ağır ağır ve fakat vakur bir tonda:

"–Hoca efendiler!" dedi. "Görüyorsunuz ki, bu mes'elede ittifakla bir karar almanız mümkün olmayacak? Kiminiz Kızılbaşlara karşı silâhla vuruşmak câizdir diyorsunuz, kiminiz ise..." Padişah sözünü tamamlamadan hocalardan biri atılarak:

"–Onlar sadece iki kişi!.." deyiverdi.

Hoca olmasa, Padişah'ın sözünü kesmek kellesine mâl olabilirdi. Fakat bugün, o bilinen sert **Sultan Selim** artık -âdetâ- başka biriydi. Bir gün için babası gibi yumuşak huylu olmaya karar vermişti.

"–Kiminiz ise, bu asla câiz değildir diyorsunuz!" sözleri ile cümlesini tamamladıktan sonra itirazcı hocaya hitâben:

"–Hakîkatin sayıyla veya parmak hesabı ile belirlenmesinin İslâm fıkhında kabul edilebilmesinin imkânsız olduğunu herhâlde kızgınlık sebebiyle unutmuş bulunuyorsunuz. Taraftarının çokluğu ile bir fikir hak olsa, Dünya'da hak din **"Budizm"** olmaz mıydı?!" târizi ile O'nu mat etti.

O derecede ki, hocaların en serti olan **Zembilli Ali Efendi** bile o hoca adına Padişah'tan özür diledikten sonra:

"–Buyurun, devam edin Sultan'ım sözünüz haktır!" dedi.

Sultan devamla:

"–Demek ki, ortada iki görüş, iki ictihad var! İctihad ile ictihad nakz olunabilir, çürütülebilir mi?" dedi.

Aslında bunları tasdik beklemeden söylüyordu. Fakat **Ali Cemâlî Efendi** herkes nâmına bir sözcü gibi kısa kısa cevaplar veriyordu.

Sultan devamla:

"–Bir mes'elede birden fazla ictihad olursa, herkes dilediğini tercih etmekte serbest midir?"

Ali Cemâlî Efendi:

"–Serbesttir!" karşılığını verdi.

Sultan:

"–Ben, ulu'l-emr olduğuma göre, bu ictihadlardan birini tercih ile teb'ama ona uymayı emredersem, herkes uymaya mecbur olup uymayanlar âsî olmazlar mı?!" deyince:

Ali Cemâlî Efendi:

"–Âsî olurlar, Sultanım!" karşılığını verdi. O zaman **Sultan Selim:**

"–Öyleyse, âsî olmakla itaatkârlık arasında bir tercih yapmak için hazırlanın! Zira ben bu reylerden birini tercih ettim. O'na göre fetvâ-yı şerife de hazırdır!" dedi ve **Sarugürz Hamza Efendi**'ye işaretle:

"–Fetvânızı okuyunuz, Hocaefendi Hazretleri!" diye emretti.

Sarugürz Hamza koynundan çıkardığı fetva-yı şerifi üç kere öpüp başına götürdükten sonra okumaya başladı:

Fetva **"huvel muîn"** yani **"yardımcımız Allah'dır"** cümlesiyle başlayıp şöyle devam ediyordu:

" Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahîm. El-hamdü li'llâhi nâsir-i evliyâihi ve kaahir-i a'daih ve's-salat-i alâ seyyidinâ enbiyâihi Muhammedin ve âlihi ve eshâbih. Müslümanlar. Bilün ve âgâh olun (bilin ve uyanık olun), şol tâife-i Kızılbaş ki; reisleri **Erdebiloğlu İsmail***'dir, Peygamberimizin, (aleyhi's-selâm) şeriatini ve sünnetini ve din-i İslâm ve ilm-i dînî ve Kur'ân-ı mübînî istihfâf ittikleri (hafife aldıkları) ve dahî Allahü Teâlâ haram kıldığı günahlara helâldir dedikleri ve istihfafları ve Kur'an-ı Azîm ve Mushafları ve kütüb-i şeriati tahkir idüp od'a (ateşe) yaktıkları ve dahî ulemâya ve sulehâya (iyilere) ihânet idüp kırup mescidleri yıktıkları ve dahî ve reisleri lâini mâbud yerine koyup secde ettikleri ve dahî* **Hazret-i Ebî Bekr***'e, (radiyallahü teâlâ anh) ve* **Hazret-i Ömer***'e (radiyallahü teâlâ anh) sövüp hilâfetlerini inkâr ettikleri ve dahî Peygamberimizin hatunu* **Hazret-i Âişe** *anamıza, (radiyallahü teâlâ anh,) iftira idüp sövdükleri ve dahî Peygamberimizin (aleyhi's-salâtü vesselâm), şer'ini ve din-i İslâm'ı götürmek kasdın ittikleri, bu zikrolunan ve dahî bunlarun emsâli şer'a muhâlif kavilleri ve fiilleri bu fakir katında ve bâkî ulemâ-i dini İslâm katlarında tevâtürle mâlum ve zâhir olduğu sebepten biz dahî şerîatın hükmü ve kitaplarımızın nakli ile fetvâ virdük ki; ol zikrolunan tâife kâfirlerdür, ve mülhidlerdür. Ve dahî her kimse ki; onlara meyledüp ol bâtıl dinlerine râzı ve muâvin (yardımcı) olalar, anlar dahî kâfirlerdir ve mülhidlerdir.*

Bunları kırup cemaatlerini dağıtmak, cem'i müslümanlara vâcip ve farzdır. Müslümanlardan ölenler saîd ve şehîd, Cennet-i â'lâdadır. Ve onlardan ölenler hor ve hakir, Cehennem'in dibindedür. Bunların hâli, kâfirler hâlinden eşedd (şiddetli) ve ekbahdır (daha aşağıdır). Zira bunların boğazladıkları ve dahî saydları (avladıkları), gerekse toğan'la ve gerekse ok'la ve gerekse kelb (köpek) ile olsun, murdardır. Ve dahî nikâhları gerekse kendülerden ve ge-

rekse gayrilerden alsunlar bâtıldur. Ve dahî bunlar, kimseden miras yemek yoktur. Ve bir nâhiye ehli ki; bunlardan ola, Sultân-i İslâm, (eazz Allâhü ensarehu) içün vardır ki, bunlarun ricâllerin katledüb, mallarını ve nisâlarını (kadınlarını) ve evlâdlarını guzât-ı İslâm (İslâm gâzileri) arasında kısmet ide ve bunların ba'de'l-ahz (alındıktan sonra) tevbelerine ve nedâmetlerine iltifat ve itibar olunmayup katloluna. Ve dahî bir kimse ki, bu vilâyette olup anlardan idüği biline veyahut anlara giderken tutula, katloluna. Ve bilcümle bu tayife, hem kâfirler ve hem mülhidlerdir. Ve hem ehl-i fesâddır. İki cihetten katilleri vâciptir. Allahümmensur men nasar ed-din, vahzül men hazel el-müslimin. Âmin, ya Kaahir, ya nâsır, ya muîn. Ketebuhu efkâr ül-ibâd, ***Hamza.***"

Bu fetva okunduktan sonra, **"tevbelerine ve nedametlerine itibar ve iltifat olunmayıp katloluna!"** cümlesinden dolayı orada ikinci bir kızılca kıyamet koptu. Hep birden ve şiddetle bu hükme itiraz ettiler. **Sultan** sükûnet ve îtidalini hâlâ muhafaza ediyordu. Fakat bir an geldi ki, sabır taşı çatladı. Zira Sultan:

"– Susun! Biraz susun da bunu yazan insandan bir izahat isteyin bakalım, sizi tatmin edebilecek bir cevap verebilecek mi?" diye bağırdı.

Herkes nazarını **Sarugürz Hamza Efendi**'ye çevirince o da söze başlayarak dedi ki,

"–Hoca kardeşlerim, neden fevrî hareket edersiniz! Evet, bunların tevbe ve nedâmetlerine itibar olunamaz! Çünkü bunların **"takiyye"** denir, bir hîleleri vardır. Bu, bir şeyi, niyet bozukluğu ile yapmak veya söylemektir! Yani resmen yalan ve sahtekârlığı mübah görürler. Lâkin işin, asıl çirkin yanı, bu sahtekârlık için işi **Hazret-i Ali** Efendimize dayandırmalarıdır.

Hatırlayın Hazret-i Peygamber aleyhissalatü vesselâm Âhiret'e teşrîf buyurunca **Hazret-i Ali** Efendimiz, aylarca evine kapanıp dışarı çıkmamıştı. Zaten altı ay sonra da sevgili zevcesi **Fâtımatü'z-Zehra** anamızın Hakk'a yürümesi üzerine teessürü had bir safhaya ulaşmıştı. Bu hâli, bazı fesâdçılar, O'nun **Hazret-i Ebubekir** Efendimize biat etmek istemediği, O'nun hilâfetini kabul etmediği yolunda bir fitneye âlet eyleyince evinden çıkıp, mescide gelmiş ve hutbeye çıkarak **Hazret-i Ebubekir** Efendimize biat ettiği gibi gecikmesinin de mâruz kaldığı keder sebebiyle olduğunu îzah etti. Evine kapanmasının bazılarınca kötü tefsir edildiğini öğrenmesi yüzünden inzivadan çıktığını açıkça ifade etti." dedi ve:

"–Bu söylediklerim doğru değil mi?! Hoca efendiler?!" diye sordu:

Hocalar hep birden,

"– Doğru!" diye karşılık verdiler.

Sarugürz Hamza devamla:

"–Doğru, ama şimdi bu zındıklar ne diyorlar, biliyor musunuz? Diyorlar ki; **Hazreti Ali** hakikatte **Hazreti Ebu Bekir**'e biat etmek istemediği hâlde sırf bir fitneyi önlemek için yalandan, evet yalandan biat etmiş göründü. Sonra diyorlar ki, **Hazret-i Ali**'nin bu hareketi îcâbında bize de cevâzdır. Gerekir ki, biz de düşmanlarımızın şerlerinden emin olmak için yalandan, yani inanmadığımız bir sözü söyleyelim!

İşte hocaefendiler onların her zaman başvurdukları **"takiyye"** böyle bir sahtekârlık olup asıl bunu **Hazreti Ali**'ye bu sûretle dayandırmaları büyük vebâli gerektirir. Fakat ne olursa olsun bunlar **"takiyye"** adıyla yalanı meşrû saydıklarından dolayı onların tevbelerine itibar

olunamayacağını, fetva da sarâhaten zikrettim!"deyince hocalarda biri:

"–Şeriatte hüküm zâhire göredir. Kalbtekini ancak Allah bilir. Hiç kimse zâhire itibar etmeyerek bilinmesi imkânsız olan kalplerdekine göre hüküm vermeye me'zun değildir!" diyerek itiraz etti.

Sarugürz Hoca:

"–Anlıyorum ki, sizlere bu bâtıl görüşlerin târihçesini hatırlatmam gerekiyor!" dedi ve şu izahatı verdi.

"–Önce şunu söylemeliyim ki, bu fitne bir yahudi eseridir ve taa Asr-ı Saadet'te (peygamber zamanında) başlamıştır!"

Hocalardan biri:

"–O kadar da değil!" deyince

Sarugürz Hoca:

"–Dinle bakalım da o zaman o kadar da değil miymiş anlarsın!" dedi ve devam etti:

"–Mâlum-i âlîniz olduğu üzere, Peygamber Efendimizin bir çok vahy katibi vardı. Bunlardan biri de **Abdullah bin Sa'd Bin Ebi Serh** idi. Mü'minûn Sûresi'nin 12. ve 14. âyet-i kerîmeleri nâzil olurken vahy katipliği vazifesinin bu zat yapmaktaydı. Peygamber aleyhissalatü vesselâm, bu âyet-i kerimeleri okudu. **Ebu Serh** de yazdı. Bu âyet-i kerimeler, mâlumunuz olduğu üzere şunlardır..." diyerek hem asıllarını okudu ve hem de bu sûretle meâllerini nakletti.

"Biz, hakikaten insan cinsini çamurdan bir sülâleden (yani çamurdan mahlûk olan **Âdem** aleyhisselâm'ın zürriyetinden) **yarattık; sonra onu mekânetli bir karargâhta bir nutfe, bir menî yaptık, sonra o nutfeyi pıhtılaşmış kan hâline getirdik, sonra o pıhtılaşmış kanı et**

parçası hâline getirdik; sonra o et parçasına kemikler yarattık, sonra o kemiklere et kapladık, sonra ona bambaşka bir hilkat (yani ruh) **verdik."**

Sarugürz Hamza devamla:

"–Bu esnada tuhaf bir şey oldu. Peygamber -aleyhissalatü vesselam- bu âyet-i celilenin devâmını ifâde buyurmadan vahy katibi **Ebû Serh** kendiliğinden

"Fetebarekellâhu ahsenu'l-haliküyn" deyince Hazret-i Resul;

"–Evet, yazınız! Aynen öyle vahyolundu!" buyurdular

Meâlen:

"Yaradanların en güzeli olan Allah, ne mübârek bir zât-i ecel-ü âlâdır." demek olan bu âyet-i kerîmeyi kâtibin bu sûretle önceden bilebilmesi, vahyin şavkının (aydınlığının) gönlüne aksetmesi sebebiyleydi. Fakat O, işi bitirip de çarşı-pazara çıkınca:

"–Eğer **Muhammed** (s.a.v.) kendisine vahy gelen bir peygamberse, ben de bir peygamberim. Bana da vahy geldi!.." diyerek mürted oldu.

Efendimiz, bu herze üzerine kendisini huzuruna çağırtı. O da cezaya çarptırılmaktan korktu ve Mekke'ye kaçtı.

Mekke'nin Fethi esnasında bir kaç kişiden maadasına emân verilmişti. **Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh** de emândan hâriç kalanlar arasında idi. Fakat o, sütkardeşi bulunan **Hazret-i Osman**'a sığındı.

Mâlumunuz olduğu üzere, yumuşak huylu bir insan olan **Hazret-i Osman** bu zâtı elinden tutarak:

"– Ya Rasûlallâh! Bu zâtı afv et!" diye ricâ etti.

Efendimiz, arkalarını döndüler. **Hazret-i Osman** yine önüne geçip aynı ricâyı tekrarladı. Efendimiz sağına dön-

düler, sonra soluna döndüler. **Hazret-i Osman** aynısını yaptı ve tam dört kere bu ricayı tekrarladı. Efendimiz;

"–**Osman** bu adamı buraya getirmeden biriniz bunun kellesini vuramadı mı?" buyurdular.

Herkesin eli kılıcına gitti, fakat Âlemler'e rahmet olarak gönderilmiş bulunan Rasûl-i Ekrem:

"–Bırakın geçti artık!" buyurdu ve o zâta hitâben:

"–Tamam, seni afv ettim. Fakat gözüme görünme!.." buyurdular.

Aradan zaman geçince bunlar unutuldu. **Abdullah Bin Sa'd** yahud kısaca **Ebû Serh**, **Hazret-i Ömer** zamanında vukua gelen Mısır fethinde **Amr Bin As**'ın mâiyetinde bulundu ve başarılar elde etti. **Hazret-i Osman** halife olunca onu Mısır'a vâlî tayin etti. O da Afrika'ya doğru ilerledi. **"Harbül'abadile"** denilen **"Sübeytile"** Muharebesi'nde başkumandan bulunuyordu. O harbi kazandı. Sonra Mısır'da bir adamı döverek öldürdü ve bir çok zulümler yaptı.

Mısırlılar onu halîfeye şikâyet kastıyla Medine'ye bir hey'et gönderdiler. Bunun üzerine **İbn-i Sa'd** Mısır Vâliliği'nden azledildi. Yerine **Hazret-i Ebu Bekir**'in oğlu **Muhammed** tâyin olunup Mısır hey'etiyle birlikte memuriyetine giderken yolda halifenin kölesini yakaladılar, üstünde **İbn'i Sa'd**'a hitâben yazılmış bir mektup buldular.

Mektupta eski vâliye yerinde oturması ve şikâyetçilerle, **Ebu Bekr**'in oğlu **Muhammed**'in katlolunması tavsiye ediliyordu. Bunun üzerine **Muhammed** geri dönüp **Hazret-i Osman**'la münakaşa etti. **Hazret-i Osman** kölenin ve mektuptaki mührün kendisine âit olduğunu, fakat böyle bir mektup yazılmasını emretmediği gibi yazılmasından da haberdâr olmadığını söyledi. Bu fitneyi

çıkaranın Medine Yahudileri ile halife kâtibi **Mervan bin el-Hakem** olduğu anlaşıldı.

Bu sırada vâlilikten azledildiğini öğrenen eski vahy katibi de yanında bir Yemen Yahudi'si olan **Abdullah İbn-i Sebe** ve arkadaşları olduğu hâlde Medine'ye geldiler. Cezâsını vermek üzere **Mervan**'ı halifeden istediler, teslim etmediği için de **Hazret-i Osman**'ı şehid ettiler. O, derecedeki tam altı gün hiç kimse sokağa çıkamadı.

Nihayet **"ehl-i hal ve'l akd"**in, yani Medine'deki seçkinlerin reyi ile **Hazret-i Ali** halîfe seçildi. Fakat O'nun hilâfetine karşı bazı îtirazlar vâkî oldu. Bahusus Şam Vâlisi **Haret-i Muaviye**, **Hazret-i Ali**'nin kendisinden biat istemesi üzerine O'nun evveliyetle **Hazret-i Osman**'ın kaatillerini yakalayıp **«kısas»** tatbik etmesini şart koşuyordu. O, diyordu ki,

"–Bir halîfenin hilâfetinin meşrûluk şartlarının başında şeriat hükümlerini tatbik gelir. Sen **Hazret-i Osman**'ın kaatilleri Medine'de serbestçe dolaşırken onlara kısas tatbik etmedikçe benden sana biat etmemi isteyemezsin."

"–**Hazret-i Ali** ise bu haklı görüşe karşı:

"–Şartlı biat olmaz!" diyordu.

Halk, **Hazret-i Ali**'ye hak verenler ve **Hazret-i Muâviye**'ye hak verenler olarak ikiye ayrılmıştı. Bunlara **"Şia-yı Ali"** ve **"Şia-yı Muaviye"** denilmeye başlandı. Mâlum olduğu üzere **«Şia»** taraftar demektir."

Sözün bu noktasında, hocalardan biri:

"– Canım, bu târihî mâlumât hepimizce mâlûmdur. Biz de İslam tarihini elbette okumuş ve okutmuşuzdur. Bunun tafsilâtı günlerce sürer! Lütfen kısa kes de suâlimize cevap ver!" dedi.

Bunun üzerine **Sarugürz Hamza**:

"–Tamam bu bahsin uzunluğunu ben de biliyorum. Bitireceğim, fakat son olarak sizlere bir hususu daha arz etmeme müsaade buyurunuz!" dedi ve şunları ilâve etti:

"–Biliyorsunuz **Hazret-i Ali** efendimizin başı, bu kötü niyetli taraftarları yüzünden pek çok ağrımıştır. Hâricîlerin O'nu **Hazret-i Muaviye** ile arasındaki ihtilâfta hakeme müracaat edilmesini kabul ettiği için tekfîr ederek kendisinden ayrılmış olduğunu hatırlayınız! Bundan dolayı onlara **"Hâricîler"** dendiğini elbette bilirsiniz!.. Fakat daha önce Medine'deki terör esnasında Yahudi asıllı **Abdullah İbn-i Sebe**'nin bir kısım arkadaşı O'nu, yanlarından geçerken:

"–Huve Rabbenalaziz!" yani "O, bizim aziz Rabbimizdir!" dediler.

Hazret-i Ali, bu sözü duymamazlıktan gelmeyerek onlara yaklaştı ve

"–Siz öyle saçma sapan ne diyorsunuz?!" diye öfkeyle bağırdı. Onlar sükûnetle

"–Ente Rabbenelaziz!" yani "Sen bizim aziz olan Rabbimizsin!" karşılığını verdiler.

Hazret-i Ali, öfkeyle;

"–Bire mel'unlar, derhal tevbe edip imana gelin! Yoksa hepinizin kellesini vurur, cesetlerinizi de yakarım!" dedi.

Onlar kasıtlı ve kararlı olduklarından sükûnetle:

"–Bak işte! Allah olmasan bizi yakmakla tehdit eder miydin?!" karşılığını verdiler.

Bunun üzerine **Hazret-i Ali** onların bir kısmını katledip cesetlerini yaktırdı. Bir kısmını ise, sürgüne gönderdi.

Mâlumunuz üzere, İslâm'da bir insana, onu yakarak ceza vermek haramdır. **Hazret-i Ali**, mâsum bir peygamber değil ya, öfkeyle bu hatayı işledi. Hoş şiâ grupları içinde O'nun peygamber ve hatta ilâh olduğunu (ulûhiye) iddia edenler de hâlâ vardır. Bunlara **"Gulât-ı Şiâ"** yani aşırı Şiiler dendiğini bilirsiniz?! Güya **Cebrail** aleyhisselâm vahyi, **Hazret-i Ali**'ye getirmişken yanlışlıkla **Hazret-i Peygambere** tebliğ etmiş imiş ! Zehî gaflet! Veya Allah -hâşâ- O'na hulûl etmiş!..

Lakin bu vak'ayı anlatmaktan maksadım, **Hazret-i Ali**'yi **"ilâh"** olarak kabul eden bir tâifenin hâlâ mevcud olmasıdır. Bu da gulât-ı şiâdandır, ama ne yazık ki, bunlar, elân (şimdi) da mevcuddur!" dedi.

Hocalardan biri:

"–**Şah İsmail**'in dâvâsı da bu mâhiyettedir mi demek istiyorsun?!" diye sordu.

Sarugürz Hamza:

"– Daha beter! O, kendisini ilâh mevkiine yükseltmiştir! Taraftarlarının O'na secde ettiklerini duymadınız mı?!" deyince ortalık yeniden karıştı.

Kavganın büyüyeceğini gören **Sultan Selim Han**, ânî bir sûrette ayağa kalktı. Bu, "Toplantı bitti çıkabilirsiniz!" demekti.

Hocalar birer birer başları ile ve elleri kalplerinin üzerinde olduğu hâlde kendisini selâmlayıp dışarı çıkarken **Sultan Selim**, pek memnun görünüyordu. Artık elinde O'na muhâlif olanların da itaat etmeleri gereken bir fetvâ vardı. Gerçi bu zoraki bir sûrette temin olunmuştu. Fakat O,

"«**Zoraki Fetva**» da olsa fetva, fetvadır! **Şah İsmail**'i tepelemenin meşrûiyeti için bu da kafidir!" diye düşünüyordu!

- IV -
ŞÂH'IN İKİNCİ MAT OLUŞU

Sultan Selim Han, Safevîler'e karşı çıkacağı sefer için âlimlerin muhâlefetlerini böylece bertaraf ettikten sonra yüzünü askerlere çevirdi. Onların da -hiç olmazsa hissen- bu sefere karşı olduklarını bilmekteydi. Zira yıllardır ülkenin her tarafında arı kovanı gibi Şiî propagandacılar dolaşmaktaydı. Fazladan olarak bir **"Hâssa Ordusu"** demek olan yeniçeriler -doğru veya yanlış- **"Bektaşî Tarîkatı"**na mâl edilmiş ve bu tarikat de belli ölçüde alevîleştirilerek aslındaki sâfiyet bozulmuştu.

Bu sebeple ağa, bölükbaşı, odabaşı ve kethüdâları ile bütün ordu ileri gelenlerini Topkapı Sarayı'nın en geniş avlusunda bir araya topladı ve onlara ülkenin doğusunda beliren büyük tehlikeyi bütün çıplaklığıyla anlattıktan sonra:

"–Şah İsmail üzerine seferim vardır!" diye dâvudî bir sesle âdetâ gürledi. Bundan toplantının bir istişâre toplantısı olmadığı anlaşılıyordu. Bu, bir karar tebliği idi ve mutlaka emir telâkki olunarak tasvip edilmesi gerekmekteydi. Fakat hayret, askerlerden çıt çıkmadı. **Sultan Selim Han** kararını bir kere daha tekrarladı:

"–**Şah İsmail** üzerine seferim vardır!"

Yine hiç kimseden çıt çıkmadı. Askerlerin de âlimler gibi bu işe isteksiz oldukları anlaşılıyordu.

Padişah'ın canı sıkılmıştı. Fakat durumunu belli etmeden aynı kararlılıkla aynı cümleyi üçüncü defa tekrarladı:

"–**Şah İsmail** üzerine seferim vardır!"

Bunun üzerine **Abdullah** adındaki dokuz akça yevmiyeli bir oda kethüdâsı bir adım ileri çıkarak yüksek sesle şu karşılığı verdi:

"–Pâdişâhım, ne dursun! Allah uğrunu açık ve kılıcını keskin etsin!.. Biz gittiğin yere gider, kaldığın yerde kalırız. Ferman pâdişâhımızındır!.."

Pâdişah beklediği cevabı almıştı. Toplantıdan sonra **Kethüda Abdullah**'ı Selânik Beyliği'ne tâyin etti ve derhal sefer kararı almak için Dîvân'ı fevkalâde olarak toplantıya çağırdı. Toplantıda bazı paşalar, bu sefere taraftar olmasalar da padişahın kararlı tutumu yüzünden ses çıkarmadılar.

Harb kararı alındıktan sonra, Padişah on bin azap askerinin hazırlanması için Anadolu sancakbeylerine emirler gönderdi. Hazır edilecek askerlerin Yenişehir Ovası'nda kendisine iltihakını emretti. Artık Manisa Sancakbeyi olan oğlu **Süleyman**'ı nezdine çağırarak Edirne'de yerine vekil tâyin etti.

O, bu hazırlıkları yaparken **Şah İsmail** de boş durmuyor, yanında **Şehzâde Ahmed**'in oğlu **Murad** olduğu hâlde Osmanlı sınırlarında dolaşarak gövde gösterisi yapıyordu. O vakitler Osmanlı-İran hududu, Sivas'la Erzurum arasından akan Gaysu Çayı'ydı. **Şah İsmail** bir taraftan da her yana saldığı propagandacılar vasıtasıyla **Sultan Selim Han**'ın meşrû bir sultan bulunmadığı, gerçek Osmanlı sultanının **Şehzâde Ahmed**'in oğlu **Murad** olduğu yolunda propaganda yaptırıyordu. O, daha **Sultan Selim Han**'ın tahta geçtiği sırada O'nu tebrik için -sırf bu iddia sebebiyle- elçi göndermemişti.

Kısa zamanda hazırlıklar tamamlanarak 1514 yılının 19 Mart'ında Edirne'den yola çıkıldı. Sultan, İstanbul'da eğlenmedi. **Eyüb Sultan**'ı ziyâret etti ve fakirlere bol bol sadaka dağıttı. 20 Nisan'da Üsküdar'a geçip Sultantepe-'de otağ kuruldu. Hazırlıklar burada bir kere daha gözden geçirildikten sonra yola çıkılıp 23 Nisan'da da Maltepe'ye varıldı. Ordu, İzmit'e geldiği zaman askerler içinde **Şah İsmail**'in bir casusu yakalandı. **Kılıç** adındaki bu casusun eline ilân-ı harb mâhiyetinde bir mektup verilerek **Şah İsmail**'e gönderildi. **Sultan Selim** bunu zaten yapacaktı, fakat bu iş için kendi adamlarını kullansa, bunlar **Şah İsmail** tarafından öldürülebilirlerdi.

Bu casusun eline verilen mektupta şöyle diyordu:

*"Ben ki Osmanlıların hükümdarı, gâzilerin serdârı, kahramanların efendisi, îman düşmanlarını yıkan, diktatörlerin korkusu, kibirli ve zâlim hükümdarların önünde diz çöktükleri **Bâyezîd** oğlu muzaffer **Sultan Selim Han**'ım.*

*Sen ki, Safevîlerin şöhretlisi **İsmail**'sin.*

Sana şöyle hitab ediyorum ki, insanlara tevdî edilen işler sebepsiz değildir. Bunlarda insan rûhunun nüfûz edilmez sırları vardır. İnsan, ilâhî emirlere bağlı olmalı ve din

yolundan ayrılmamalıdır. Sultanların adâlet üzere bulunmaları, zulümden sakınmaları gerekir."

Bu mektupta daha sonra **Şah İsmail**'in kötülükleri sayılıp dökülüyor ve:

"...Alınan yerinde kararlara göre, seninle harbe girmiş bulunuyoruz. Şimdi İstanbul'dan hareket edip sana doğru gelmekteyiz!..

Seni, geçtiğin yerde, yükselttiğin alevlerde boğacağız.

Sana bu mektubu yazışımızın sebebi, seni gerçek mezhebe (doğru yola) çağırmaktır.

Gayr-ı meşrû olarak üzerlerinde iddiada bulunup bize bağlı ülkelerden zorla kopardığın toprakları bırakmanı da tavsiye ederiz. Eğer emniyet içinde ve huzurla yaşamak istiyorsan, söylediklerimizi hemen yapmalısın!..

Yok, eğer hatalarında direnir ve hâlâ kudretli olduğunu sanarak çılgınca yiğitlik iddialarında ısrar edersen, az zaman içinde ovalarının çadırlarımızla kaplandığını göreceksin.

Hidâyet yolunda olanlara selâm!" deniliyordu.

Bu mektubu gönderdikten sonra yoluna devam eden **Sultan Selim Han**, Malatya'da **"Battal Gâzi"**, Konya'da **"Mevlânâ"** türbelerini ziyaret etti. Buralarda kurbanlar kestirerek fakirlere bol bol sadaka dağıttı.

Konya'da altı gün kaldıktan sonra yoluna devamla Kayseri'ye geldi. Burada iken **Dülkadir** Beyi **Alâüddevle**'ye bir kısım süvârî kuvvetleri ile kendisine katılmasını teklif etti. O, ihtiyarlığını bahâne ederek ne kendisi bu sefere katıldı ve ne de istenen kuvveti gönderdi. Bu sebeple hasımâne bir tavır almış oldu.

Daha sonra Sivas'a gelen **Sultan Selim**, burada ordusunun sayımını yaptırdı. Ordu mevcudu yüz kırk bin kişiydi. Bunun üzerine ordusundaki yaşlı, hasta ve acemîlerin sayımını yaptırdı. Bunlar kırk bin kişi kadardı. Bunları **İskender Paşa** kumandasında Sivas'ta bırakarak yoluna devam etti. Böyle yapmasının iki sebebi vardı. Bunların birincisi, orduda erzak ve iâşe sıkıntısı baş göstermiş olmasıydı. Çünkü **Şah İsmail** o ilerledikçe doğuya doğru çekiliyor ve çekilirken de ekin tarlaları ile tahıl stoklarını yakıyor, her tarafı bir harâbe hâline getiriyordu.

Sultan Selim, bunu tahmin ettiğinden gemilerle Trabzon'a erzak naklettirerek bunları oradan develerle orduya ulaştırmak tedbirini almıştı.

Bu kırk bin kişiyi Sivas'ta bırakmasının tek sebebi, sadece erzak sıkıntısı değildi. Aynı zamanda **Şah İsmail**'le savaşılırken Anadolu'da **"Şahkulu İsyanı"**na benzer bir ayaklanmanın çıkmasından korkuluyordu. Bu hareket, böyle bir tehlikeye karşı bir tedbir olarak düşünülmüştü.

Bir taraftan yolların bozukluğu, diğer taraftan erzak sıkıntısı Osmanlı Ordusu'nun ilerlemesini güçleştiriyordu. Buna rağmen ordu, doğuya doğru ilerliyor, o ilerledikçe de **Şah İsmail** geriye çekiliyor, çekilirken de su kuyularını tahrip ediyor, ekin tarlalarını ateşe veriyordu.

Hafik'ten itibaren harb yürüyüşüne geçildi. Ortalıkta Şah ve askerlerinden bir eser olmadığı gibi **Sultan Selim Han**'ın gönderdiği mektuba da bir cevap gelmemişti. Bu sebeple ona bu sefer daha tahrik edici ikinci bir mektup yollandı. Maksad, **Şah İsmail**'in ortaya çıkmasını sağlamaktı. Bu sebeple mektupla birlikte **Şah İsmail**'e hırka, âsâ, misvak ve kuşak gibi dervişlere mahsus bazı eşyalar da gönderildi. Bununla denilmek isteniyordu ki:

"–Senin şahlık neyine gerek!.. Aslın bir tarikat mensubu dervişliktir. Bunları al da, dervişliğine devam et!"

Buna da bir cevap gelmeyince, Osmanlı Ordusu Erzincan'a vardığında **Şah İsmail**'e üçüncü bir mektup daha gönderildi. Bunda Osmanlı Ordusu'nun kuvvet ve kudreti ile mânevî üstünlüğü belirtildikten sonra:

Kılıç kuşanan ve erlik dâvâsında bulunanların mücâdele meydanında hazır olması lüzûmuna işaret ediliyor ve *"Mücadeleden çekinenlere erlik adı hata ve ölümden korkan kimesnelere ata binmek ve kılıç kuşanmak nâsezâdır, yani lâyık değildir."* deniyordu.

Nihayet Osmanlı Ordusu Erzincan Ovası'nın kuzey batısındaki **"Yassıçimen"** mevkiinde çadırlarını kurduğu sırada **Şah İsmail** tarafından gönderilen elçilerin geldiği görüldü. Bunlar **Sultan Selim Han**'ın gönderdiği üç mektuba birden cevap veren bir mektup göndermişlerdi.

Heyetin başkanı **"Şahkulu"** (Allah'ın kulu değil) ünvânı ile kendisini takdim eden şahıs, bu mektupla birlikte **Sultan Selim Han**'a bir altın kutu takdim etti. Bunun içinde afyon dolu bir hokka vardı.

Şah İsmail cevabî mektubunda:

"Er isen meydana gelesin, biz de intizardan kurtuluruz." demekte ve sonra da **II. Bâyezîd** zamanında ve kendisinin Trabzon Valiliği sırasında, iki devletin dost bulunduklarını söyleyerek şimdi aradaki düşmanlığın neden ileri geldiğini ve Padişahı harbe sevk eden sebeplerin neler olduğunu bilemediğini kaydetmekteydi. Ayrıca Osmanlı hânedânıyla eski dostluğu dolayısıyla, **Timur** zamanındaki gibi fena bir neticenin ortaya çıkmasını arzulamadığını bildirmekteydi.

Bu mektupla birlikte afyon dolu bir hokka gönderilmesini izah için de:

"Mektubundaki ifadeyi bir Padişaha yakıştıramadığını, ancak o ifâdelerin afyon ile sarhoş olmuş kâtiplerin eseri olabileceğini, afyonkeş kâtiplerin sarhoşluklarını tazelemeleri için bu hediyeyi gönderdiğini" söylüyordu.

Bu küstahça tavra ve hele **Timur** meselesinin hatırlatılmasına kızan **Sultan Selim Han**, **Şahkulu** nâm elçiyi derhal îdam ettirdi. Çünkü O, daha önce yeğeni **Şehzâde Murad**'ı istemek üzere İran'a bir elçi göndermiş, o elçi de **Şah İsmail** tarafından idam edilmişti.

Şah İsmail mektubunda, "Er isen meydana gelesin, biz de intizardan (beklemekten) kurtuluruz." demesine rağmen doğuya doğru çekilmeye devam ediyordu. Bu sebeple yakalanan iki iran casusunu idam ettirmeyerek ellerine dördüncü bir mektup verip Şah'a gönderdi.

Bu mektupta Şah'a **"İsmail Bahadır"** diye hitap ediyor ve:

"Benim memleketimin hududu üzerinde görünmekle bana meydan okudun. Bizi beklemekte olduğunu bildirdin, biz de dâvete icâbetle uzun yollar aşarak memleketine girdik. Haftalarca yürümekte devam ettiğimiz hâlde ne senden, ne de askerinden bir haber yok. Padişahların ellerindeki memleket onların nikâhlısı gibidir; erkek ve yiğit olanlar, kendisinden başkasının elini ona dokundurtmazlar. Hâlbuki bunca gündür askerimle memleketine girdiğim hâlde senden bir haber yok. Ölü müsün, yoksa sağ mısın bilemem! Hîle ve hud'adan başka bir şey bilmez misin? Eğer korkuyorsan, bir tabîb getir ki, seni tedâvî etsin. Seni çok korkutmamak için askerimden kırk bin kişiyi ayırarak Kayseri ile Sivas arasında bıraktım. Hasma mürüvvet, ancak bu kadar olur. Bundan sonra da gizlenmekte devam

edersen, erkeklik sana haramdır. Miğfer yerine yaşmak, zırh yerine çarşaf giyerek serdarlık ve şahlık dâvâsından vazgeç!.." diyordu.

Sultan Selim bu mektupla birlikte **Şah İsmail**'e bir de kadın elbisesi gönderdi.

Sultan Selim Han, Molla Süleyman Köyü'ne gelindiğinde orduya iki gün istirahat verdi. Burada Gürcistan Prensi **Mirza Canbey Han**'ın gönderdiği elçiler geldi.

Elçiler, 300 deve ile orduya yiyecek de getirmişlerdi. Daha önce Padişah onlara haber göndererek erzak yardımı talebinde bulunmuştu. Bu yardım, tam da zamanında gelmişti. Yanlarında, **Şah İsmail**'in Dulkadir Beyliği'ne saldırdığı zaman İranlılar'ın eline düşmüş ve sonra firar etmiş **Şehsüvaroğlu Ali Bey**'in iki oğlu da vardı.

İstirahat sırasında, İran şahının ülkenin iyice içerilerine çekilmiş olduğu söylentisi çıktı.

Aylardan beri yol yürüyen ve çok yorgun olan yeniçerilerin bu söylenti üzerine moralleri bozuldu. **Sultan Selim**'in çocukluk arkadaşı **Hemdem Paşa**'ya dertlerini açıp boş yere yol almaktan usandıklarını, geri dönmek istediklerini söylediler. **Hemdem Paşa**, genç ve güzel bir vezirdi. Padişahla arkadaş gibiydi. Buna güvenerek yeniçerilerin şikâyetlerini arz etmek için Padişah'ın çadırına girdi. Fakat sözlerini tamamlayamadan idam edildi. Bunun üzerine Yeniçeriler, Padişahın çadırı civarında toplanarak O'nun çadırına ok atmaya başladılar.

Onları bu harbe baştan beri isteksiz olan bazı vezirlerin kışkırttığı belliydi. Durum tehlikeli görünüyordu. Bunca zaman hazırlık yaparak, bunca yol kat ettikten sonra geri dönmek, Padişahın otoritesini sıfıra indirirdi.

Fakat cesur olduğu kadar soğukkanlı da olan **Sultan Selim**, çadırdan çıktı, atına atladı ve isyancı askerlerin ortasına girerek onlara, atalarından gelen hitâbet kudretiyle şöyle bağırdı:

"–Behey, asker kıyafetli korkaklar! Mâiyetimde, yiğitlik ve kahramanlık göstereceğinize böyle mi hareket edersiniz! Askerde itaat, emre karşı gelmek midir? Çoluğunu, çocuğunu, karısının kucağını savaş meydanına tercih edenler, geriye dönsünler, onlara izin veriyorum. Ben buraya geri dönmek için gelmedim; meşakkatlere, zahmetlere göğüs germeden nasıl zafer kazanılır?! Asıl hedefimize bu kadar yaklaşmış iken, rezil bir şekilde geri dönmek, yiğitliğe, mertliğe yakışır mı? Ölümden korkanlar geri dönsünler. Bizi isteyip yolumuzda can ve baş feda edecek yiğitler ölümden korkmazlar!.. İçinizde er yoksa ben düşmanla tek başıma da savaşırım!.."

Sultan Selim Han, bu sözlerini bitirir bitirmez, atının başını İran yönüne çevirdi ve onu kırbaçlayarak arkasına bakmadan ilerledi. Asker de hep birlikte arkasından seğirtti, çünkü o, bu konuşmasıyla onları utandırmış, isyanı yatıştırmış, morallerini yükseltmişti.

Bu sırada önden giden haberciler, **Şah İsmail**'in Çaldıran Ovası'na doğru geldiğini bildirdiler. Düşmanla nihayet karşılaşılacağı anlaşılmıştı. **Sultan Selim Han** hareket emrini verince tek yeniçeri, Türk sancağının gölgesinden ayrılmadı. Ordu, bir bütün hâlinde, kararlılıkla İran ordusunun üzerine doğru ilerledi.

23 Ağustos 1514'te Osmanlı Ordusu, **"Çaldıran Ovası"**na geldiğinde İran Ordusu'nun daha önce gelip burada çadırlarını kurmuş bulunduklarını gördü. Nihayet iki ordu karşı karşıya gelmiş bulunuyordu.

Şah İsmâil, Osmanlı süvârisinin ovaya indiğini görünce rakibinin, kendisi için o kadar elverişsiz olan bir yerde savaşa başlayacak kadar cesaretli olduğuna inanmak istemedi. O, kendisinin çok iyi bir yer seçtiğine emindi ve karşıdan Osmanlılar'ın savaş düzenini almalarını seyrediyordu. Daha önce esir alınmış bir Osmanlı süvarisini yanına getirterek, **Sultan Selim**'in kumandanlarını ve çeşitli birliklerini gördükçe, bunlar hakkında soru sormaya başladı:

"–Bir kan ırmağı gibi tepeleri kaplayan bu kırmızı sancaklar nedir?"

"–Onlar, dedelerinden beri başalrı olan **Mihaloğlu**'nun kumandası altındaki Niğbolu süvarilerinin sancaklarıdır."

"–Ya şimdi ovaya inen şu yeşil bayraklar?"

"–Onlar da, beyleri **İsfendiyaroğlu**'nun kumandasında bulunan Bolu ve Kastamonu süvarilerinindir. Bu iki ordu, akıncılarla beraber Osmanlıların öncülerini teşkil ederler."

Bu sırada birdenbire tozdan bir bulut yükseldi ve onun arasında büyük piyâde birliklerinin sel gibi hızla ilerledikleri görüldü. Bunlar kırmızı elbiseli **"Azepler"** idi. Üç defa yeniden toz girdapları çıkararak sırmalı eğer kayışları parıldamakta olan atların kişnemelerinden, süvarilerin geldiği anlaşıldı. **Şah İsmâil**, üç seferinde de padişahın geldiğini sandı. Fakat esir, Şah'ın Padişah zannettiklerinin Karaman, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyi ile mâiyetlerindeki zeâmetçi süvâriler olduğunu söyledi.

Onlardan sonra sarı ve kırmızı bayraklarıyla piyadeler göründü. Omuzlarında altın iğnelerle başlarına bağlanmış olan beyaz duvaklar dalgalanıyor gibi görünüyordu. Bu duvak sanılan şeyler, yeniçerilerin çuha serpuşlarından, altın

iğneler ise, serpuşların ön tarafına sırma ile işlenmiş ve ilk güneş ışıklarıyla parlayan kaşık resimlerinden başka bir şey değildi.

Yeniden bir silâh şakırtısı ve nal sesleri işitildi. Bunların etrafında oluşan toz bulutunun ortasından (tozdan dolayı daha parlak görünen) askerler çıktı. Sağda kırmızı sancaklar, solda yeşil sancaklar dalgalanıyordu. Ortada biri kırmızı, öteki beyaz iki alem görünmekteydi. Onları gören esir türk heyecanla bağırdı:

"–İşte Padişah!.. Şevketlû Sultan!.. Bu iki sancak, O'nun sancaklarıdır. Sağında sipahiler, solunda silâhdarlar, arkasında ulûfeli süvâriler ve garibler... Bunlar, Padişah'ın hassa askerleridir!.."

İran şahı, o kadar heybetli askerin toplandığını görünce, derin derin içini çekti. Fakat cesaretini kaybetmeyerek çarpışmaya hazırlandı.

İran Ordusu'nun mevcudu da yüz bin kişiydi. Bu ordunun sağ kanadına bizzat **Şah İsmail** kumanda edecekti. Bu kanatta kırk bin süvari vardı. Sol kanadının kumandanı ise Diyarbekir Beylerbeyi **Ustaçlıoğlu Mehmet Han**'dı.

Sultan Selim Han, Osmanlı Ordusu'nun merkezinde yer alacak, Vezir-i Azam **Hersek Ahmet Paşa** ile Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri ve daha bazı paşalar O'nun yanında yer alacaklardı.

Sağ kanada Anadolu Beylerbeyi **Sinan Paşa**, sol kanada Rumeli Beylerbeyi **Hasan Paşa** kumanda edeceklerdi.

Hazırlanan harp plânına göre, Osmanlı Ordusu başlangıçta kasden müdafaada kalacaktı. Düşmanın hücumu merkezde yeniçerilerin ateşiyle, kanatlarda ise topların

ateşiyle karşılanacaktı. Toplar, kanatlardaki Azeplerin hemen arkasına yerleştirilecekti. Azepler sür'atle geri çekilince topların önü açılmış olacak ve düşman, top atışlarıyla iyice sarsılacaktı. Bundan sonra her iki kanadın gerisinde bulunacak süvarilerin hücumu ile düşman kuşatılacak ve imhâ edilecekti.

Aynen böyle yapılmış, Osmanlı Ordusu'ndaki topları küçümsemiş ve bunların ancak kale kuşatılmasında işe yarayacağını zanneden **Şah İsmail**'in kuvvetleri birkaç saat içinde perişan olup kaçmaya başladılar.

Çünkü muhârebe başlar başlamaz Osmanlı Ordusu-'nun sağ kanadına kumanda eden **Sinan Paşa** harekâtı ustalıkla idâre etti ve düzenli bir şekilde açılarak topların önünü serbest bıraktı. Bu ânı bekleyen topçular, derhal ateşe başladılar ve düşmanın bu kanadını perişan ettiler. Bu sırada bir türk süvarisinin, Safevîler'in ünlü kumandanı **Ustaçlıoğlu Mehmet Han**'ı öldürmesi üzerine safevî askerleri Şah'ın bulunduğu tarafa kaçmaya başladılar. Az sonra düşmanın sağ kanadı da bozuldu ve Anadolu askeri **Şah İsmail**'in askerlerini arkadan sardı. Şimdi savaş göğüs göğse ve amansız bir şekilde devam ediyordu. Safevî Ordusu'nun bir kısmı imhâ edildi, diğer bir kısmı ise esir alındı.

Şah İsmail askerini toparlayamadı ve her şeyin yitirilmekte olduğunu görerek can kaygısına düştü. Kaçmadığı takdirde Osmanlılar'ın eline geçeceğini anlamıştı. Etrafı sarılıyordu. Bu sırada safevî subaylarından biri:

"–Şah benim!" diye ileri atıldı. O esir alınırken bir seyis kendi atını **Şah İsmail**'e verdi. Bulduğu bir gedikten kaçan Şah, İran içlerine çekilerek izini kaybettirdi.

Şah İsmail kaçarken ordugâhını, tahtını, beraberinde getirdiği hazinelerini, atlas çadırını orada bırakmıştı.

Şah'ın eşlerinden biri olan **Taclu Hanım** ile bazı emirlerin zevceleri de esirler arasındaydı. Ele geçirilen mücevherâtın haddi hesâbı yoktu.

İki taraf ordularının kahramanca dövüştüğü bu savaşta Osmanlı ve Safevî kumandanlarından şehid düşenler pek çoktu.

Sultan Selim, **Şah İsmail**'in bırakıp kaçtığı taht şehri Tebriz'e girerken yollara döşenen ipekli halıların üzerinden vakur bir şekilde ilerleyerek O'nun sarayının kapısına geldi. Etrafındaki paşalar, O'nun bu saraya girip bir müddet istirahat edeceğini sanmışlardı. Kapı önünde durarak vaktiyle altına Şah'ın ihsanı olan altınları sakladığı binek taşını göstererek:

"–Şu taşı kaldırınız!" emrini verdi.

Yeniçeri ağası attan inip taşı kaldırınca altındaki, kese ortaya çıktı. **Sultan Selim**:

"–Al onu! Sana ihsânımdır!" deyince herkes, "Bu da neyin nesi?!" diye birbirine bakıyordu. Ortada bir muammâ vardı. Bunu, **Sultan Selim**'in şu sözleri anlaşılır bir hâle getirdi.

Sultan Selim Han:

"– Beylerim, Paşalarım!" dedi. "Bu kese vaktiyle buraya garip bir derviş olarak gelip **Şah İsmail**'i satrançta yenmiş olmamdan dolayı O'nun bana bir ihsânıydı. Ben de onu bir emâre olsun diye bu taşın altına saklamıştım. O, Şah'ın birinci mat oluşu idi. O zaman kendisine bunun bir ikincisi de olacağını söylemek istemiştim. Ama O, öfkelenmiş ve buna imkân vermemişti. Hatta elini kaldırıp kim olduğunu bilmediği garip bir derviş kisvesi içinde gördüğü beni tokatlamak bile istemişti. Böyle bir gün gelip de benden gerçek bir tokat yiyeceğinden habersizdi. Şimdi

ise, bugünkü hâl, O'na söylemek istediğim ikinci matın günüdür!" dedi ve ilâve etti:

"–Beyler, Paşalar!.. Bugün kazandığımız zafer, **"Şah'ın ikinci mat oluşu"**dur! Asıl mat nasıl oluyormuş artık anlamış olmalıdır. Fakat ne yazık ki, O'nu elimizden kaçırdık. İnşaallah birgün tekrar ele geçirerek O'na esaretle mat oluşun lezzetini tattıracağız. Şimdilik bu ikinci mat oluşu! Allah ümmete hayırlı kılsın!.."

-V-
"SİN", "ŞIN"A GİRİNCE

Bir **"Meydan Muhârebesi"** demek, iki ordunun bir sahrada karşı karşıya gelmesiyle gâlibin de, mağlubun da kat'î bir sûrette belli olması demek olduğu hâlde **"Çaldıran"**da durum böyle olmamıştı. Zira **Şah İsmail**, ülkesinin doğu taraflarına kaçarak izini kaybettirmişti. Tekrar toparlanarak ortaya çıkması her an muhtemeldi. Fazladan olarak Doğu Anadolu'nun bazı müstahkem mevkîleri hâlâ **Şah İsmail**'e tâbî Kızılbaşların elinde bulunmaktaydı.

Bu yüzden **Sultan Selim Han**, yaklaşmakta olan kışı o civarlarda geçirerek ilkbaharda ikinci bir hamle ile **Şah İsmail** ve Kızılbaş tehlikesini mutlak bir sûrette ortadan kaldırmak istiyordu. Askerler ve hatta Sultan'ın etrafındaki bazı paşalarsa bir ikinci seferin birinciden daha da meşakkatli olacağını düşünüyor ve geriye dönmek istiyorlardı. Âdeta öfkeden, patlamaya hazır bir bomba

gibiydiler. Uygun bir sebebin zuhûrunu bekliyorlardı. O da gecikmedi:

Sultan Selim Han, kışı geçirmek için, çukur bir ova olan ve kışları mûtedil geçen Azerbaycan'ın **"Karabağ"** Bölgesi'ni seçmişti. Ordu, o istikamette ilerlerken **"Aras Nehri"**nin taşkın sularında bazı hayvan ve hatta insanın telef olması bardağı taşıran bir damla oldu. Yeniçeriler, isyan bayrağını kaldırdılar. Yol boyunca yırtık pırtık bir hâle gelmiş olan eski elbiseleri ve çarıklarını, mızrakların ucuna takarak İstanbul ve Rumeli'ne dönmek hususundaki arzularını haykırarak ifade ettiler. Sultan'ın bu bağrışmalara aldırış etmediğini gören bazı askerler, ellerindeki tüfekleri Padişah'ın çadırına doğrultarak onu delik deşik ettiler.

O çelik iradeli Padişah bu derecede şiddetli bir isyan karşısında kendisini yumuşak hareket etmeye mecbur hissetti ve ordunun yürüyüş istikametini batıya çevirdi. Ancak yine de İstanbul'a dönmeyecek, askeri, Amasya civarında kalarak Kızılbaş tehlikesinden arta kalan bazı pürüzlerin temizlenmesiyle oyalayacaktı. Ve hele askeri isyana teşvik eden paşaları aslâ cezasız bırakmayacaktı.

Önce **Bıyıklı Mehmet Ağa**'yı, bir kısım kuvvetlerle Bayburt üzerine gönderdi. Kendisi, asıl ordu ile Erzurum'a vasıl olduğunda **Bıyıklı Mehmet Ağa** işini bitirmiş olarak şehrin anahtarlarını hâmilen Padişah'a ulaştı. **Sultan Selim Han** da O'na Paşalık rütbesi ile birlikte Erzurum Beyliği'ni tevcih etti.

Padişah, batıya doğru ilerlemekteyken bir konak yerinde bir köylü grubu Padişah'ın Huzuruna çıkarak; "askerin insanlara zulmettiği bağ ve bahçelerine zarar verdiği" yolunda bir şikâyette bulundu. Sultan, bu şikâyeti, askeri isyana teşvik etmiş olan iki paşayı tepelemek için fırsat bildi ve:

"–Siz askeri muhafazada ihmal gösteriyorsunuz!.." diyerek Vezir-i Azam **Hersekzâde Ahmed Paşa** ile, ikinci vezir **Dukakin oğlu Ahmed Paşa**'nın çadırlarını başlarına yıktırmak sûretiyle onları azl etti (28 Ekim 1514). Yoluna devam eden Padişah, Kasım ortalarında Amasya'ya geldi. O kimseye hissettirmemekle beraber burada kalıp askeri çeşitli vesilelerle oyalamaya kararlı idi. Hiç olmazsa arkasında kalmış olan bazı pürüzleri halletmeden İstanbul'a dönmeyecekti. Etrafındaki ümerâdan (emirlerden) biri de Dülkadir Hânedânı'ndan biri olan **Şehsüvaroğlu Ali Bey**'di. O'nu Kayseri Sancak Beyliği'ne tâyin etti. **Ali Bey**, mevsimin kış olmasına aldırmayarak amcası olan Dülkadir Hükümdarı **Alaüddevle**'nin oğlu **Süleyman Bey**'e karşı harekete geçti ve o'nu yakalayarak kafasını kesti. Sonra da bu kesik başı bir zafer alâmeti olarak **Sultan Selim Han**'a gönderdi.

Bu sırada bir kısım askerle **Bıyıklı Mehmet Paşa**'yı da Kızılbaşların elindeki Kemah üzerine gönderdi. Yeniçeriler, Amasya'da kalınarak İstanbul'a doğru ilerlenmediğini görerek tekrar isyan bayrağını kaldırdılar. Bunu da yatıştırmaya muvaffak olan **Sultan Selim Han**, bu isyanın tertipçisi olan ve esâsen daha önce de Dulkadir Bey'i **Alaüddevle** ile gizlice mektuplaşmakta olduğu öğrenilen **Dülkadirzâde Ahmet Paşa**'yı huzuruna çağırdı ve

"–Bire mel'ûn, bu ne hâldir! Düşmanımızla gizli gizli muhâbere edersin! Askeri isyana teşvik eylersin!" diyerek O'nu bir hançer darbesi ile yere yıktı.

O sırada çadıra giren kethüda **Hasan Ağa** da başını kesti. Bu sûretle bir fitneyi daha bertaraf ederek askeri tekrar itaat altına alan **Sultan Selim Han, Bıyıklı Mehmet Paşa**'ya yardım için bizzat Kemah üzerine yola çıktı. Kemah'a varmadan önce yolda Memlûk Sultanı tarafından gönderilmiş olan bir elçilik heyetini kabul etti. Elçiler, Mısır Memlûk

Sultanı **Kansu Gavri** nâmına Kayseri ve Bozok sancaklarının Dulkadir Beyliği'ne geri verilmesini talep ediyor ve bunun için Dulkadir Beyliği dâhilindeki bütün câmilerdeki hutbelerde Mısır Sultanı'nın isminin okunmakta olmasını mesned gösteriyorlardı. Buna çok sinirlenen **Sultan Selim Han**, Mısır elçisine şu sert cevapları verdi.

"–Eğer sultanınız mertse, hutbe ve sikkede isminin anılması gibi saltanat haklarını artık Anadolu'da değil, Mısır'da muhafaza etsin!"

Bunun üzerine elçi:

"–Ben bunları sultanıma söyleyemem! Siz bir elçi gönderin!.." deyince **Sultan Selim Han**:

"–Elçiye hâcet yok! Mısır'a yakında ben geleceğim!" karşılığını verdi.

Dülkadir Beyliği, **Sultan Selim Han** nezdinde sabıkalıydı. Öteden beri **Şah İsmail** ile iyi münâsebetler içinde olduğu gibi, Çaldıran öncesi Padişah'ın dâvetine karşı bir oylama taktiğine başvurmuştu. Üstelik o ortadan kalkmadığı takdirde, Anadolu birliği kurulamayacağı gibi Mısır'daki Memlûk Devleti'nin bu coğrafyaya müdahale etmesinin de önü alınamayacaktı.

Bu sebeple **Sultan Selim Han**, kendisi Kemah üzerine yürürken Çaldıran'daki başarıları ile temâyüz etmiş olan **Sinan Paşa**'yı kırk bin kişilik bir kuvvetle Dülkadir Beyliği üzerine sevk etti. **Sinan Paşa**, Göksun'daki ilk karşılaşmada Dülkadir Ordusu'nu bozdu. **Alaüddevle** ve kurtulabilen askerleri, Elbistan'ın güneyindeki **"Turnadağı"**na kaçtılarsa da tâkip olunup kılıçtan geçirildiler. **Alaüddevle** ve dört oğlu maktul düştü.

Kemah'ın alınması ve Dülkadir Beyliği'nin ortadan kalkması üzerine **Sultan Selim Han**, Anadolu'da daha faz-

la kalmayarak İstanbul'a, hükümet işlerinin başına avdet etmeyi daha doğru bularak dönüş emrini verdi.

10 Temmuz 1515'te ordusu ile Çamlıca Tepesi arkasındaki Bulgurlu'ya ulaşınca konaklama emri verdi. Hâlbuki herkes, evine, çoluk çocuğuna kavuşmak için acele ediyordu. **Sinan Paşa** sordu:

"—Sultanım! En son Maltepe'de konaklamışken, acaba neden bir kere de burada tevakkuf edip (duraklayıp) şehre girmiyoruz!"

Sultan Selim Han, bu suâle cevap verip vermemek arasında tereddüdde idi. Paşa'yı uzun uzun süzdükten sonra:

"—Paşa! Siz sır tutarsınız. O'nun için size söyleyebilirim. Şehre girmesine elbet gireceğiz, ama karanlık bastırdıktan sonra!.."dedi.

Sinan Paşa, hayretle sordu:

"—Peki, niçin Sultanım!"

Sultan Selim cevap verdi:

"—Paşa, bu kadar meşakkat çektik. Cihad sevabı aldık. Şehre gündüz girersek halkın bizi alkışlaması kaçınılmazdır. Bu durumda hangi kabadayı gurura kapılıp da kazandığı cihad sevâbını heder etmeyecek! Sen, Peygamber Efendimizin meşakkatli bir seferden dönerken:

«—Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz. O da nefsimizle cihaddır!» dediğini duymadın mı?!" deyince **Sinan Paşa** utancından başını önüne eğdi.

Sultan Selim Han, İstanbul'a döner dönmez ilk iş olarak ordudaki isyan meylini kökünden kazımak üzere harekete geçti. Önce Yeniçerilerle ilgili kanunu değiştirdi. O zamana kadar **"Yeniçeri Ağası"** Sekbanbaşılardan seçilirdi. Bunu

değiştirerek bundan böyle Yeniçeri Ağaları'nın saraydan yetişme, güvenilir kimselerden seçilmesi usûlünü koydu. Sonra Yeniçeri kayıt defterlerini getirterek birinci ortanın birinci neferi olarak kendisini kaydettirdi. Suçluları tespit için sıkı bir soruşturma yaptı. Önce vezirleri, sonra da ocak subaylarını teker teker **"Arz Odası"**na celbedip ifadelerini aldı. Yüksek rütbelerdeki her devlet adamına nihayette şunu söylüyordu:

"–Ben bu tahta, hükmetmek gibi nefsânî bir arzum sebebiyle çıkmadım. Devletin ve ümmetin geleceğini tehlikede gördüğümden babama bile karşı geldim. Aynı düşüncelerle kardeşlerimi ve yeğenlerimi ortadan kaldırdım. Şimdi görüyorum ki, bunca fedakârlık, askerin itaatsizliği yüzünden hebâ olmak tehlikesine mâruzdur! Vallâhî hiç kimseye acımam! Ya bu orduyu itaat altına alarak gâyeme doğru yürürüm veyahud da saltanattan çekilir, büyük bir vebâlin altına girmekten kurtulurum!"

Sultan Selim Han'ın bu kararlılığı karşısında Yeniçeriler:

"–Cümlemiz mücrimiz (suçluyuz)!.. Devletlu Hünkârımızdan afvımızı niyaz ederiz!" dedilerse de Padişah afva hiç mi ama hiç meyletmedi.

Uzun uzun soruşturması esnasında kapı kethüdası **Ahmet Ağa** (sonra Paşa) kasden yalan beyânlarla; ikinci vezir **İskender Paşa**, Sekbanbaşı **Balyemez Osman Ağa** ve Kazasker **Tâcizâde Cafer Çelebi**'nin askeri isyana tahrik ettiklerine dâir güya görgüsüne istinâden dehşetli ifadelerde bulundu. Sonradan -**Kânunî** devrinde devlete ihânet ederek kendisini Mısır'da Sultan îlân edecek ve bu yüzden tarihlerde **"Hâin Ahmed Paşa"** olarak anılacak olan bu zâta- Padişah inanmayacaktı, amma birkaç yeniçeri de aynı yolda ifade verince **İskender Paşa** ile **Balyemez Osman Ağa**'nın derhal idamlarını irâde etti. **Câfer**

Çelebi ilmiye sınıfına mensup olduğundan, O'nun idamını fetvasız yapmak istemedi.

Kendisini huzuruna celbedip:

"–**Câfer Çelebi**! Siz bir âlimsiniz! İslâm askerini -hem de düşmanla karşı karşıya bulunulmaktayken- itaatsizliğe ve isyana etmenin şeriatteki cezası nedir, söyler misin?" diye sordu.

Cafer Çelebi de:

"–Eğer sâbit olursa, böyle birinin cezâsı elbette idam olur!" karşılığını verince **Sultan Selim Han**:

"–Senin fesâdın, bence gerek sâbıkan (eskiden), gerek lâhikan (son olarak) sâbittir! Kendi hakkındaki fetvayı kendin verdin!" diyerek O'nun bir kelime daha söylemesine bile meydan vermeden:

"–Cellat!" diye bağırdı.

Tâcizâde Câfer Çelebi de Dîvân-ı Hümâyûn önünde salben (asılarak) idam edildi. Takvimler, 18 Ağustos 1515'i gösteriyordu.

Sultan Selim Han, kendisi de âlim ve şâir bir zâttı. İlme ve ilim adamlarına fevkalâde hürmeti vardı. Bir kapı kethüdası ile birkaç yeniçerinin ifadelerini esas alarak bu çok sevdiği âlimi astırmaktan dolayı hemen pişman oldu.

"–Ya şâhidler doğru söylememişse, ya bunlar önceden aynı yalanı söylemek için anlaşmışlarsa!.." diye düşünüyor ve ızdırap çekiyodu.

Bazen:

"–Amaaan! Kadılar da şâhidlerin ifâdelerine göre hüküm vermiyorlar mı?!" diye düşünerek kendi kendisini teselli etmeye çalışıyor, bazen de şâhidlerin yalan söyleme

ihtimallerini hiç hesaba katmamış olduğundan dolayı **Câfer Çelebi**'nin **"eğer sâbit olursa"** şartı ile verdiği hükmü, O'nun aleyhine kullanmak hatalı ise, bunun vebali korkusu ile soğuk terler döküyordu.

O böyle vicdan azabı ile kıvranırken **Câfer Çelebi**'nin idamından tam bir hafta sonra İstanbul'da her tarafı kasıp kavuran müthiş bir yangın çıktı.

Osmanlı an'anesinde, padişahların yangın mahalline gitmeleri hoş karşılanmazdı. Bu, ola ki aşırı bir teessür gösterir de halkın gözündeki mehâbeti zaafa uğrar, diyeydi. Buna rağmen halk tarafından padişah gelirse yangının derhal söneceğine inanılırdı.

Bu yangın, gerçekten pek büyüktü. Ayasofya'dan Aksaray'a kadar her tarafı yakıp küle çevirmişti. Bir türlü de söndürülemiyordu. Bu sebeple Sultan'ın yangın yerine kadar gitmesi ricâ edilince O da:

"–Atımı hazırlayın!" emrini verdi.

Sultan Selim'in birbirinden dehşetli iki atı vardı. Bunların biri beyaz, diğeri ise simsiyahtı. İkisi de saf kan Arap atıydı. Asker bu iki atın beyaz olanına **"Beyaz Yele"**, simsiyah olanına **"Karaduman"** adını takmıştı.

Az sonra bu **"Karaduman"**a binen padişah, yanında vezirleri ve **Sarugürz Hamza Efendi** olduğu hâlde Topkapı Sarayı'ndan çıktı. **Sarugürz Hoca** kendisiyle atbaşı beraber gidiyor, vezirler bir-iki metre arkasında yer almış bulunuyorlardı. Divan yolu ile Bâyezid Meydanı istikametinde ilerlerken **Sultan Selim**:

"–Hocaefendi!.. Bu kadar büyük bir felâketin sebebi ne ola!" diyerek **Sarugürz Hamza**'ya bir sual sordu.

Beklediği, mânevî bir sebep zikretmesiydi. Fakat hoca bunu fark etmeyerek zâhirî bir sebep olarak şöyle dedi.

"–Padişah'ım! Bir zamanlar şu İstanbul'da bütün binalar kârgirdi. Bundan dolayı böyle büyük yangınlar olmazdı. Fakat 1510 yılı Eylül ayı ortalarında İstanbul'da korkunç bir zelzele (deprem) oldu. Bu zelzelede tam beş bin insan, enkaz altında kalarak hayatını kaybetti. Ayrıca yüz dokuz câmi ve mescidle bin üç yüz ev yerle bir oldu. Hatta şehrin surları ile Topkapı Sarayı'nda bile ciddi hasarlar görüldü.

O gün **Şehzâde Korkut** İstanbul'a gelmişti. Halk ve asker, bu hadiseyi O'nun ayağının uğursuzluğuna hamletti.

Siz, o zaman Trabzon Sancağı'nda idiniz. Amma işitmiş olmalısınız, bu zelzele Anadolu'nun bazı şehir ve kasabalarında da ciddî mal ve can kaybına sebep olmuştur. Bunlar arasında Çorum ve Gümilcine'nin tamamen harâbeye döndüğünü söylediler. Artçı depremlerle bu felâket, tam kırk beş gün devam etti. Halk sokaklarda sabahladı ve bu felâkete **"Kıyâmet-i Suğra"** (küçük kıyâmet) adını vedi. Zira zelzelenin ardından sular on beş metre kadar yükselerek (tusunami) her tarafı bastı.

Bereket versin, velî pederiniz akla kolay kolay gelmez bir çâre buldu. Muhtelif semtlerde dört yüz kadar derin kuyu açtırarak zemindeki gevşekliği sağlayan su bu kuyulardan tahliye edildi. Artçı depremlerin önü böyle alınabildi.

İşte bu hâdise üzerine İstanbul yeniden, ama bu defa da ahşap olarak inşa edildi. Zelzele korkusu ile mimârîde ahşaba dönüldü, ama onun da böyle mahzurları var! Bir kıvılcım girmesin, binalar çıra gibi yanıyor!"

Sultan Selim, hem hocanın verdiği cevaba kulak kabartıyor ve hem de halka selâm vere vere ilerliyordu. **Sarugürz Hoca** sözünü bitirdiği sırada Gedikpaşa Semti'ne varmışlardı. İtfaiyeciler bir enkazdan yanık bir ceset çıkararak yol kenarına bıraktılar. **Sultan Selim**, bunu gördü. İçi sızladı, hocaya:

"–Hocaefendi Hazretleri!.." dedi. "Ben mânevî bir sebep bekliyordum. Verdiğin izahat da güzel, istifade ettim. Fakat, acaba bu felâket benim veya teb'amın ilâhî bir cezaya müstahak olması yüzünden midir?!" karşılığını verdi. Hoca:

"–Olabilir de, olmayabilir de!" dedi.

Sultan Selim:

"–Nasıl?!" diye hayretle sordu.

Sarugürz Hoca:

"–Her musibet istihkak ile olsaydı, Peygamberler hiç bir belâya düçar olmazlardı. Çünkü onların **«mâsûmiyet»** (günâhsızlık) sıfatları var!" karşılığını verdi.

Sultan Selim Han'ın yüreğinde bir ukde vardı. Sözü o noktaya getirmek için:

"–Doğru söylersin Hocaefendi Hazretleri! Fakat benim içimi yakan bir dert var!" dedi ve atının başını Hocaefendi-'nin atına yaklaştırarak arkadaki vezirlerin işitemeyeceği kısık bir sesle söze devam etti:

"–Zaman-ı saltanatımda iki büyük âlim tanıdım. Biri **Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi**, diğeri ise **Kazasker Tâcizâde Câfer Çelebi** idi. Birinin ihtiyarlığına denk geldim, diğerini de ben telef eyledim."

Bu sırada gözleri yaşarmıştı.

"–Hocaefendi Hazretleri!" dedi. "Bana öyle geliyor ki, bu felâket, binaların artık ahşap olarak îmar edilmesinden değildir. Bu zâhirî sebepse, bunun bir de bâtını var! Bence o da **Câfer Çelebi**'nin "serâre-i âteş-i âh-ı bîgünâhıdır!" (günâhsız âhından çıkan ateş kıvılcımıdır.) Tiz geri dönüp saraya varalım da şu **"hakk-ı tâzir"** meselesini bana bir iyice anlat! Hem burada biraz daha kalırsam gözyaşlarımı zaptedemeyerek mehâbet-i hükümdârîmi (hükümdarlık

ciddiyetini) zedeleyeceğim!" dediği gibi hocaefendiden cevap beklemeden atının başını geriye çevirerek sarayın yolunu tuttu. Vezirler de arkasından gittiler.

Sarugürz Hoca:

"–Hepimizin üstadı **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**'yi unutuyorsunuz! O'nu da çağıralım!.." diyecekti. Fakat buna fırsat bulamadı.

Saraya gelindiğinde Padişah derhal emir verdi:

"–Yanımıza kimse alınmayacak! Hocaefendi Hazretleri ile husûsî bir istişârem vardır. Bitince ben size haber veririm!.."

Derhal arz odasına geçtiler. İlk olarak Padişah söze başlayarak:

"–Hocaefendi Hazretleri!" dedi. "Sizinle **Şah İsmail** üzerine seferin arifesinde de böyle başbaşa bir istişâre de bulunmuş ve ondan pek çok istifâde etmiştim. Şimdi yine öyle nâzik bir zamandayım. Lütfen çekinmeden bana doğruları söyleyiniz! Şeriatteki şu **«hakk-ı tâzir»** tam olarak nedir ve ne değildir?! Bir de benim icraatim içinde şer'an sahip olduğum haklardan fazlasını kullanmış olduğum işler var mıdır? Sonra da şu **Câfer Çelebi**'yi idam ettirmemi konuşacağız. İnanın bana, bir haftadır gözüme uyku girmiyor! Vicdan azabından kahroluyorum!"

Sarugürz Hoca, Eûzü besmele çektikten sonra lisânî bir hatada bulunmaması için duâ niyeti ile bir âyet-i kerime okudu, sonra da:

"–Sultanım!" dedi. "Bulunduğunuz makamda doğruların da, yanlışların da çok müessir olduğunu hatırlatmaya hâcet yok. Fakat bu demektir ki, doğruların sevabı gibi yanlışların günahı da pek büyüktür. Çünkü bunlar, ümmetin hayatı ve memâtı (ölümü) ile ilgilidir.

Benim durumum da fevkalâde nâziktir. Şerî gerçekleri söylemezsem veya yanlış söylersem, neûzübillâh (Allah korusun) âhiretimi mahv etmiş olurum. Üstelik mârufu emir (doğruyu söylemek), münkerden nehy (yanlışı önlemek); herkese ve evveliyetle (öncelikle) biz hocalar tarafında bir vazîfe iken, sorulduğu hâlde nâhak (doğru olmayan) bir söz söylemek azîm vebâli müciptir. Zira Peygamber Efendimiz, **"Essâkitu ani'l-hakki şeytânu'l ahres!"** yani *"Hakkı (doğruyu) söylemek mevkiinde olup da susan,* ***«dilsiz şeytan»****dır!"* buyurmuşlardır. Kısacası biz söylemezsek, siz de öğrenip tatbik etmezseniz, bunun vebali altından hiç birimiz kalkamayız!.. Şimdi gelelim suâlinizin cevaplarına!" dedi ve ilâve etti:

"–Sorduğunuz bu mes'eleyi evvelce **Ali Cemâlî Efendi** ile müzâkere etmiştiniz. Anlaşılmayan bir nokta mı var?!"

Bu sual üzerine **Sultan Selim Han:**

"–Hayır, Hocaefendi! O'nun anlattıkları aynen hâfızamdadır. Fakat eksik kalan birkaç nokta var. Bir de bu hususlaki hükümlerin hâdiselere tatbik etmekte hissîlik veya öfkelenmek gibi sebeplerle bazı yanılmalarım olup olmadığını merak ediyorum. Hani bazen kadılar ve müftüler de vâkî olanın takdirinde yanılıp yanlış hüküm verebilirler ya!.. Onun gibi!.." dedi.

Sarugürz Hoca, Sultan'ın maksadını anlamıştı. Şu izahatı verdi:

"–Yüce şeriatimizde ümmetin idâresi mevkiinde bulunanlar veya onların nâibleri (vekilleri) için bir **"tazir hakkı"** tanınması, esasında zamanla ortaya çıkabilecek olan farklı fiil ve ihtiyaçların da hukûken tanzîmine âid ihtiyaçtan doğmuştur. Bu maslahat, yani hâlin îcâbı (gerektirdiğinin yapılması) demektir. Biz de buna **"Yasağ-ı Sultânî"** (Sultan'ın koyduğu yasak) denilir. Bu, şeriatın temel prensiplerine

ters düşmemek üzere, yeni yeni hukûkî tanzimler yapmak hakkı demektir. Sanırım, mes'elenin bu cihetlerini **Ali Cemâlî Efendi** size çok önceden anlatmıştır. Bunun basit bir azarlamadan îdam cezası vermeye kadar geniş bir tatbîkâtı vardır ki, bunlardan biri de **«siyâseten katil»**dir."

Sözün burasında **Sultan Selim**:

"–Ha! Evet! Şu **«siyâseten katil»** denilen mes'eleyi anlatınız!"dedi.

Sarugürz Hamza Hocaefendi:

"–Başüstüne Sultanım!" diyerek söze başladı ve:

"–Siyâseten katil hakkı, Padişahlara tanınmıştır. Şerî hükümlerin

a-Kitap

b-Sünnet

c-İcmâ-i ümmet

d-Kıyas-ı fukahâ'dan ibâret olan şu dört kaynağın dördüncüsüne istinad eder.

Bildiğimiz üzere Hazret-i Peygamber önceleri kendisini hicveden şâir **Kaab**'ın gıyâben îdâmını emir buyurmuştu. Ulemâ, buna kıyâsen Sultan'a bu hakkı tanımıştır. Ancak herkes için değil! Sadece **"vezir"** rütbesini hâiz devlet memurları ile **"hânedân mensupları"** siyâseten katledilebilir.

Sultan Selim sordu:

"–Neden?!"

Sorugürz Hoca:

"–Çünkü bu iki zümrenin isyan ve ihâneti müessir olabilir. Bunlar fiilen isyan edip **"bâğî"** yani **"âsî"** durumuna gelmeden de -sırf bir ihtimal üzerine- katlolunabilirler.

Bir de bunların herhangi bir hatalarından dolayı kadıdan hüküm almak, ekseriyetle mümkün olmaz. Kadılar, tehdit edilip korkutulabilirler. Bir de hüküm alınsa bile geç kalınmış olur. Bu demektir ki, böyle kimselerin ihânetlerini önlemek için hem âcil ve hem de kendilerinden üstün bir makam tarafından verilmiş bir hükme ihtiyaç vardır. İşte bu selâhiyeti, âdil sultanlar için fukahâ (İslam hukukçuları) bu sebeplerle bir hak olarak tanımışlardır!"

Padişah sordu:

"–Ya fetva?!"

Sarugürz Hoca:

"–Evet!" dedi. "Doğru olanı, bu işlerin hepsinin ulemâdan fetva alındıktan sonra yapılmasıdır. Çünkü onun yazılması, kadıların muhâkeme safhalarından sonra karar vermeleri gibi uzun bir zaman gerektirmez! Fakat buna rağmen bazıları «işin âciliyeti var!» diyerek fetvâ almadan böyle icraatları yaparlar!" deyince, **Sultan Selim:**

"–Benim gibi değil mi?!" diye sordu. **Sarugürz Hoca:**

"–Evet! Aynen öyle!" karşılığını verdi.

Sultan Selim Han:

"–Peki, bunun neticesi ne olur?!" diye sordu.

Sarugürz Hoca:

"–Böyle hareket eden, bunun mes'ûliyetini kendi üstüne almış olur! Kararı isâbetli ise mesele yok! Fakat isâbetsiz bir kararla nâhak yere bir cana kıymışsa, bunun Âhiret'teki büyük cezasına katlanmak mecburiyetinde kalır!" dedi.

Sultan Selim Han:

"–Eyvah, benim tâlihsiz başım!" diyerek bir müddet derin derin düşündü.

Öldürttüğü adamları bir bir hatırlayarak hocanın sözleriyle onları mîzan etmeye çalıştığı belliydi. Bir müddet sonra sordu:

"–Vezir veya hânedân mensubu olmayanlar hakkındaki tâzir nasıldır?"

Sarugürz Hoca:

"–Onlar fiilen bir isyana karışıp bâğî, yani âsî olurlarsa mes'ele yok! Öldürülebilirler! Aksi hâlde asla! Onları, ancak kadıya havâle edebilirsiniz! Onların cezalandırılmaları kadıya âid bir haktır!"

Sultan sordu:

"–Böyle sıradan bir kimseye karşı sultanların yapacak bir şeyi yok mudur?!"

Sarugürz Hoca:

"–Vardır efendimiz!.." dedi. "Vardır, ama sefer hâlinde bulunuluyorsa! Çünkü seferde, yani harp hâlinde basit bir nefer bile bir ordunun bozguna uğramasına sebep olabilir! Bundan dolayı harp bitinceye kadar **«siyâseten katil»** hakkı herkese karşı kullanılabilir. Lâkin bu hakkı kullanırken de ihtiyatlı olmak gerektir. Sırf siyâseten katil hakkım var diye, vezirden nefere kadar bilâsebep katil cezası tatbik etmek, Allah katında mes'ûliyeti mûcibtir!" karşılığını verdi.

Bundan sonra **Sultan Selim Han**'la **Sarugürz Hoca**, **Şah İsmail** üzerine gidişten o güne kadarki icraatı tek tek vak'alar halinde değerlendirmeye koyuldular. Bu esnada **Sarugürz Hoca**, **Sultan Selim**'in sırf şiî îtikadındadırlar diyerek, gayr-i muhârip (savaşmayan) binlerce insanı öl-

dürtmesini doğru bulmadığını söyledi. Padişah, Hocaya bunlar hakkında **"kâfir"** diye fetvâ vermiş olduğunu hatırlattı. **Sarugürz Hoca:**

"–Savaşmayan biri, sırf kâfir diye öldürülemez! Hatta savaşan bile «emân» dileyince durum aynıdır!" deyince **Sultan Selim Han:**

"–Bu kâfirlik, irtidat (İslam'dan dönme) sebebiyle olduğu için, bildiğime göre mürtedlere böyle bir hak tanınmaz!" karşılığını verince **Sarugürz Hoca**, bu fikrî şu sûretle ifâdesi karşısında susmaya mecbur kaldı. Çünkü mürtedler hakkında, şer'an **"eman"** verilemezdi.

Sonra Tebriz'den bin kadar âlim, hattat, şair ve çeşitli sanatkârı İstanbul'a getirtmesine temasla bu mecbûrî göçün de bilâsebep yapılmasını doğru bulmayan **Sarugürz Hoca**'ya **Sultan Selim Han:**

"–Yanlış düşünüyorsunuz Hocaefendi!.. Sanırım, onların içinde hâlinden memnun olmayan yoktur. Bir san'atkar ve âlim, gerçek değerini, ancak büyük muhitte bulabilir. Taşrada gerekli takdir ve teşvîke nâil olamayacağından körelir gider. Hem bunlara ben maaş da bağlattım. Bak İsfahanlı müezzin **Hâfız Mehmed Efendi**'yi saray imâmı tayin ettim. Bu güzel sesli hâfızın genç oğlu **Hasan Can**'ı kendime nedîm (arkadaş) olarak seçtim.

Meselâ İstanbul'a getirdiklerimden biri de meşhur **Timur**'un torunu **Hüseyin Baykara**'nın oğlu **Bediüzzaman Mirza**'dır. Özbeklerin Horasan Hükümdarlığını kaybedince **Şah İsmail** nezdinde yarı esir, bir misafirdi. Hiç şüphesiz bu devletini kaybetmiş büyük âlim, **Şah İsmail** nezdinde ikâmete mecbur olmaktan dolayı huzursuzdu. O'nu, hürmet gösterip alıp buraya getirdim, kendisine günde bin akçe maaş bağladım. Bunların hiç biri cebri

göç değildir. Cebrî göç, bir cezâdır; suçluya tatbik edilir. Benim yaptığım, bunları taltiftir!" dedi.

Sarugürz Hoca:

"–Bendeniz zorla İstanbul'a nakledildiklerini sanıyordum!" dedi ve başka bir meseleye geçti:

"–Sultanım!" dedi. "Şu **İdris-i Bitlîsî**'ye verdiğiniz imzâlı fermanlar..."

Bu cümleyi, "Mahzurlu değil mi?!" diyerek bitirecekti. Fakat Sultan, O'nun sözünü keserek:

"–Ha! Evet, fakat bu bir dînî mesele değil ki!..." dedi. Bununla "Sizi alâkadar etmez!" demek istemişti. **Sarugürz Hoca:**

"–Sultanım!" dedi. "İslâm nazarında hâdiseler dînî ve lâdînî olarak ikiye ayrılmaz. Sadece bazı hâdiselerin dînî vasıfları ön plâna çıkar, bazı meselelerin de dünyevî vasfı. Yoksa dînin karışmadığı hiçbir beşerî fiil olamaz. Çünkü her fiil, hasenât veya seyyiâta sebep olması îtibariyle dînin ilgi alanındadır. Her neyse! Bence bir adama bu kadar güven tehlikelidir!" dedi.

Sultan cevap verdi:

"–Bir kere," dedi. "**İdris-i Bitlîsî**, tâ babamın zamanından beri, **Şah İsmail**'in baskılarına rağmen bizim tarafımızda yer almıştır. Babam, O'nu bir ara İstanbul'a dâvet etmiş ve maaşa bağlamıştı. Çaldıran'da müritleriyle birlikte bizim safımızda yer almış ve **Şah İsmail**'e karşı fiîlen harbe iştirak etmiştir. Harpten sonra da, O ne yapmıştır, bilir misiniz?! Akkoyunlular'dan sonra o bölge parçalanmıştı. Feodal bir yapı arz ediyordu. Bu **İdris-i Bitlîsî** bütün o beylikleri dolaşarak yirmiden fazla emîrin bize gönüllü olarak iltihâklarını sağlamış-

tır. Kendisi bütün o bölgede ilmiyle âdeta mânevî bir sultandır. Herkesin saygısını kazanmıştır. Sonra yazdığı farsça **"Heşt Bihist"** isimli Osmanlı Tarihi ile de bize bağlılığını açıkça ortaya koymuştur. Devletimize bu kadar büyük bir hizmet eden bu adama karşı, ben de böyle aşırı bir güven göstererek O'nun otoritesini o bölgede daha da takviye etmek istedim. Evet, kendisine gönderdiğim imzâlı fermanlarda isim yerlerini açık bıraktım. Bu boş yerlere dilediği ismi bizzat yazarak benim nâmıma dilediği kimseye **"Beylik"** vermesine imkân tanıdım. Fakat bilir misiniz, Hocaefendi, o ne yaptı?! Şimdiye kadar o fermanlardan hiç birini kullanmadı. Bundan sonra da kullanacağını sanmam. **İdris-i Bitlîsî** denilen o âlim adam, işte böyle biridir. Onun için endişen yersizdir!" dedi.

Sarugürz Hoca, Sultan'dan özür diledikten sonra başka bir meseleye geçti ve:

"–Sultanım!" dedi. "**Şah İsmail** üzerine tertip ettiğiniz seferden yeniçerilerin üst üste isyanları sebebiyle istemeyerek İstanbul'a avdet ettiğinizi söylemiştiniz. Acaba sizce yarım kalmış olan bu işi bitirmek için yeni bir sefer mukadder midir?! Çünkü **Sinan Paşa** kulunuz, emrinizle Diyarbekir ve Mardin taraflarında fetihlere hâlen devam etmektedirler." diye sorunca, **Sultan Selim:**

"–Elbette!" diye karşılık verdi ve devamla:

"–Ben Anadolu'da Kızılbaşların kökünü kazıyacaktım. Kışı oralarda geçirip baharda yeni bir seferle **Şah İsmail**'i yakalayıp imhâ etmek istiyordum. Ama yeniçeriler çadırımı kurşun yağmuru altında delik deşik ederek beni işi yarım bırakıp İstanbul'a dönmeye mecbur bıraktılar. Allah sağlık verirse, en kısa zamanda bu yarım kalmış bu işi tamamlayacağım!.." dedi.

Sorugürz Hoca:

"–Yine fetvaya ihtiyacınız olacak, desenize!" deyince Padişah:

"–Bu defa fetva almak zor olmasa gerek! Çünkü defaatle harbetmiş olduğumuz şimdi de **Şah İsmail** ile gizlice aleyhimize ittifak ettiği sâbit olan Memluklar'a karşı sefere çıkacağız!" cevabını verince:

Sarugürz Hoca:

"–Sanırım..." dedi. "Bu defa **Zembilli Ali Cemâlî Efendi** bile isteyeceğiniz fetvayı verebilir!" dedi.

Sultan sordu:

"–O'nun son derecede ihtiyatlı olduğunu bildiğiniz hâlde, neden ümitvar oluyorsunuz?!"

Sarugürz Hoca:

"–Ben sizinle, **Şah İsmail**'e karşı tertiplediğimiz sefere katılarak Kızılbaşları yakînen tanıdım. Onların gizli ve âşikâr kitaplarını gördüm. Sapıklıklarına şâhid oldum ve dönüşümde bunları **Ali Cemâlî Efendi**'ye hem anlattım ve hem de gösterdim." dedi.

Sultan:

"–O hâlde..." dedi. "Mesele yok!"

Sonra **Sarugürz Hoca**:

"–Sultan Efendimiz, size bir şey söylemek isterim. Mısır'a yapılacak bir sefer, evveliyetle Suriye'nin ülkemize iltihakını gerektireceğinden, bizzat yolumuz hiç şüphesiz Şam'dan geçecektir. O zaman **Muhyiddin-i ibni Arabî**'nin bir kerâmeti gerçekleşecek demektir!" dedi.

Sultan Selim Han merakla sordu:

"–Ne gibi bir kerâmet?!"

"–Bakınız, Sultanım!" dedi **Sarugürz Hoca**. "**Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nin **«Şecere-i Nûmâniye»** isimli bir eseri vardır. Orada, vefâtından sonra birtakım muârızlarca kabr-i şerîfinin yok edileceği ve tâ **"Sin"**, **"Şın"**a girinceye kadar meçhul kalacağı beyân buyurulmaktadır. Defni, Şam'da olduğuna göre şu **"Şın"** harfi, Şam'ın baş harfidir. **"Sin"** de **Selim**'in "Sin"i, yani baş harfi olsa gerektir!

Madem Mısır'a yolculuk var ve bu yolculuk, mecbûren Şam şehrinden geçecektir; o hâlde **Selim Han** da Şam'a girecek demektir. O zaman **"Sin"**, **"Şın"**a girmiş olacak ve **Muhyiddin-i Arabî** Hazretleri'nin de şimdiye kadar meçhul olan kabr-i şerifi meydana çıkacak demektir!"

Sarugürz Hoca müsaade isteyip huzurdan çıktıktan sonra tek başına kalan **Sultan Selim Han**:

"– **«Sin»**, **«şın»**a girince... **«sin»**, **«şın»**a girince!.." diye kendi kendine mırıldanıyordu.

- VI -
HÂKİMÜ'L-HAREMEYN DEĞİL, HADİMÜ'L-HAREMEYN!

Çaldıran Zaferi'nden sonra yeniçerilerin isyan ve îtirazları sebebiyle İstanbul'a dönmüş bulunan **Sultan Selim Han**, Safevî ve Kızılbaşlık tehlikesinin tam mânâsıyla bertaraf edilememiş olmasından dolayı rahatsızdı. Bir kere fitnenin başı olan **Şah İsmail**'i elinden kaçırmış, Doğu Anadolu'da Diyarbekir ve Mardin gibi belli başlı şehirlerin Safevîlerin elinden alınması gerçekleştirilememişti. **Şah İsmail**, 1502 yılında Akkoyunluları mağlup ederek Bağdat'tan Maraş'a kadar olan araziyi hâkimiyeti altına almıştı. Çaldıran'daki mağlûbiyetine rağmen hâlâ bu bölgenin sahibi O'ydu.

Anadolu Birliği'nin temini ve hudutların emniyet altına alınması için, bu mıntıkanın Safevîler'in elinden alınıp Kızılbaşlıktan arındırılması şarttı.

Diğer taraftan Osmanlılar'ın Mısır'daki Memlûklu Devleti ile arası da tâ **Fâtih Sultan Mehmed** zamanından beri açıktı. Bu iki devlet arasında harp çıkmasına ramak kalmışken **Fâtih**'in 1481 yılındaki ânî vefâtı üzerine bu ihtimal ortadan kalkmış, fakat bu iki devletin arası bir türlü düzelmemişti. **II. Bayezid** zamanında bir fiilî çatışma olmuş ve muhârebe 1485'ten 1490'a kadar sürmüştür. Üstünlük Memlûklular'da kaldığı için Osmanlılar'da bir gurur gücenikliği vardı. Yapılan anlaşma aslında bir mütâreke (silâh bırakma) idi. **Sultan Selim** öncelikli bir tehlike olarak gördüğü Safevîler üzerine giderken, bu iki devletin birleşmelerini önlemek ve hatta Memlûklar'ın arkadan hücuma geçerek Osmanlı Ordusu'nun iki ateş arasında kalması tehlikesini önlemek için elinden gelen her şeyi yapmıştı.

Memlûklular, Suriye'yi kâmilen ellerinde bulundurdukları gibi zaman zaman Malatya'ya kadar Anadolu şehir ve kasabalarını da hâkimiyet tesis etmişlerdi. Maraş'taki Dülkadir Beyliği de onlara tâbî idi. Bu beylikteki bütün câmilerde Cumâ hutbelerinde Memlûk Sultanı'nın adı okunurdu. Fazladan olarak Moğollar, 1258 yılında Bağdat'a girerek Abbâsî Devleti'ne son verince, Memlûklar, oradaki halifeyi kendi başkentleri Kahire'ye celbederek bu İslâm müessesesinin yıkılıp ortadan kalkmasını önlemişlerdi. Gerçi oradaki halîfenin hiçbir nüfûz ve kudreti yoktu. Fakat bundan dolayı Mekke ve Medine'de Memlûklular'a tâbî idi.

Sultan Selim Han ise, cihangir olmak, İslam Âlemi'ni tek elde toplamak istiyordu. Ülkesinin doğu taraflarına kaçmış olan **Şah İsmail**'in arkasına düşüp O'nu ortadan kaldırmak ve Türkistan, hatta Hindistan'a kadar uzanmak istiyordu. Hindistan'da o zaman yine Türk asıllı **"Babür Şahlar Devleti"** vardı. **Sultan Selim Han** bir dünya haritası isteyip getirtti. Ona da bir göz attıktan sonra:

"–Bu dünya ne küçükmüş!.. Belki bir hükümdara yeter, fakat iki hükümdara muhakkak ki, az gelir!.." demiş ve O'nu atının ayakları altına atmıştı.

Şimdilik **Şah İsmail** sahneden çekilmiş görünmekteydi. Bu sebeple Memlûk Devleti'ni ortadan kaldırmak, orada bir sığıntı gibi yaşayan son Abbâsî Halifesi'ni İstanbul'a naklederek **"Ayasofya Câmii"**nde yapılacak parlak bir merâsimle Hilâfet'i, O'ndan devralmak istiyordu. Fakat Memlûkları hazırlıksız yakalamak için bu maksadının belli olmamasına çok dikkat ediyordu. Her tarafta, yapmakta olduğu askerî hazırlıkların, **Şah İsmail**'le olan hesaplaşmasının tamamlanması için olduğunu söylettiriyordu. Bir taraftan da bu kanaati uyandıracak fiil ve hareketlerde bulunuyordu.

Gerçekten **Sultan Selim Han**, hâlâ Safevîlere tâbî olan Doğu Anadolu'nun, onlardan temizlenmesi için güvendiği paşalarla bu bölgede askerî harekâta devam ediyordu. Fakat büyük bir siyâsî dehâ olan padişah, askerî harekâttan önce, halkın gönlünü kazanmayı, ekserîsi kürt ve sünnî olan bölge insanını, Safevîler aleyhine çevirmeyi düşünmüş ve bu maksatla daha Çaldıran'dan dönerken Amasya'da yanına çağırttığı **İdris-i Bitlîsî**'yi bu gâye için vazifelendirip oraya göndermişti. Büyük bir âlim olan **İdris-i Bitlîsî**, bölgede mânen bir hükümdar gibi nüfûz ve itibar sahibiydi. Çaldıran'da **Şah İsmail**'in mağlûbiyeti üzerine bir çok kürt beyi Safevîlere sadakat gösterip göstermemek hususunda tereddüt içindeydi. **İdris-i Bitlîsî**, bunları teker teker ziyaret ederek ikna etti. Bu sûretle yirmi beş kürt beyi, Osmanlılar tarafına geçti. Safevîler onları İran'dan gönderilmiş bir vâli ile idare ediyorlardı. **İdris-i Bitlîsî** ise, onlara **Sultan Selim** adına dâhili muhtariyet vaad etmişti. Bütün bu faaliyetler sonunda bölgeye gönderilen **Hüsrev Paşa** ile **Bıyıklı Mehmed Paşa** tarafından Diyarbekir ve Mardin, Safevîlerin elinden alınmıştı.

Şimdi ise, bütün hazırlıkların **Şah İsmail**'e karşı olduğu hissini uyandırmak için **Sinan Paşa** kumandasında Fırat boylarına bir ordu sevketmiş bulunuyordu. **Sinan Paşa**, Fırat Nehri önüne gelince harekâtının istikameti ve gayesi hakkında, Memluklular'ı yanıltmak için onların civar valilerine birer mektup yazarak kendilerinden Fırat'ı geçmek için yalandan bir müsaade istedi. Hâlbuki **Sinan Paşa**'nın asıl vazifesi, Memlûklularla ile **Şah İsmail** arasındaki muhtemel bir anlaşmaya mânî olmak için yol üstünde bulunmak ve yakında Mısır üzerine harekete geçecek olan **Sultan Selim Han**'la güzergâhta birleşmekti. Bundan haberi olmayan Memlûk vâlileri, **Sinan Paşa**'nın bu teklifine gayet sert bir cevap verdiler.

Hudud boylarında bunlar olup biterken **Sultan Selim Han** da bir taraftan sefer hazırlıklarını hızlandırmakta, diğer taraftan da Memluk hükümdarı **Kansu Gavri**'ye, O'nu oyalayıp aldatan mektuplar göndermekteydi. Mesela 1516 Şubatı'nda ona yazdığı bir mektupta:

"–Sen benim pederimsin, sizden duâ isterim! Ben **Alaüddevle** (Dulkadir) memleketine ancak senin izninle giderdim. O bana âsî idi. Pederimle **Sultan Kayıtbay** arasındaki fitneyi meydana getiren bu adamdı. O'nun ölümü iyi oldu. O'nun yerine tâyin edilen **Şehsüvarzâde Ali Bey**, hoşunuza giderse yerinde bırakınız, gitmezse değiştiriniz. Ben **Alâüddevle**'den aldığım bu yerleri size iâde ediyorum. Başka ne arzu ederseniz onu da yapmaya hazırım!" diyerek Mısır Sultanı **Kansu Gavri**'yi aldatmaya çalışıyordu. Hatta bu mektupla birlikte Memlûk Sultanı'na hediye olarak birçok köle ile birlikte, kadife, samur kürkler ve kıymetli yün ve ipek kumaşlar da göndermişti.

Bir taraftan da Memlûk ülkesine saldığı casuslar vasıtasıyla **Kansu Gavri**'nin bu aldatıcı mektuplara inanmayarak muhtemel bir harp için var gücüyle hazırlanmakta oldu-

ğunu öğrenmiş bulunuyordu. Buna rağmen böyle aldatıcı mektuplara devam ederek; hazırlıklarının **Şah İsmail**'e karşı olduğuna O'nu inandırabilmek için:

"–Benim gâyem, Kızılbaşlık belâsını ortadan kaldırarak Müslümanların temiz inançlarını korumaktır. Bunun için **Şah İsmail**'in çadırını başına yıkıp, o habîsi ortadan kaldırmadıkça harp hazırlıklarına devam etmekten geri kalmayacağım!" diyordu.

Halep valisi **Hayırbay**'ın Memlûk Sultanı ile arasının açık olduğunu öğrenen **Selim Han**, O'nu çeşitli vaadlerle elde etmişti. Bu gelişmeler güzeldi, ama meselenin en müşkül noktası, bu sefer için hocalardan fetva almaktı. Kızılbaşlara karşı kılıç kullanabilmek için gerekli olan fetvayı güçlükle temin etmiş olan **Sultan Selim**, günlerdir bunu düşünüyordu. Bazı hocalarla yaptığı teke tek görüşmeler onlardan müslüman ve de sünnî bir devlete karşı harbi meşrû gösteren bir fetva almanın âdeta imkânsız olduğunu göstermişti.

Bu sırada karşı cephede ortaya çıkan bir hâdise, Sultan'ın işini kolaylaştırdı. O da şöyle oldu:

Memluk Sultanı **Kansu Gavri**, Osmanlılar'la muhtemel bir harbi Kahire'de oturup beklemektense onları hudud boylarında karşılamayı daha doğru bularak hazırladığı 50.000 kişilik bir kuvvetle önce Şam'a, oradan da Osmanlılar'a artık hemhudud olan Haleb'e geldi. Üstelik bu gelişin aynı zamanda **Şah İsmail** ile ittifak maksadıyla olduğu elde edilmiş olan Halep vâlisi **Hayırbay** vasıtasıyla kat'î bir şekilde öğrenildi. Bu oluşum, husûmet îlânından başka bir şey olmadığı gibi meselenin Osmanlılarca asıl ehemmiyeti hâiz bir başka noktası daha vardı.

Kansu Gavri, Sultan Selim Han'ın ağabeyi **Şehzâde Ahmed**'in oğlu olup vaktiyle babası için yardım talebi ile

önce **Şah İsmail** nezdine gitmiş ve sonra diğer kardeşi **Murad**'ı İran'da bırakıp kendisi Mısır'a gitmiş bulunan **Şehzâde Kasım**'ı da beraberine almıştı. O sırada tahmînen on beş yaşında olan bu delikanlı adına taht davası ile sancaklar açtırılıp eski bir fitne tazelenmiş oldu.

Bu durumda **Kansu Gavri**'nin Osmanlı meşrû nizâmına karşı baş kaldıran âsî bir şehzâdenin fiilen destekçisi olması ve bunun için elli bin kişilik bir ordu ile hudud boyuna gelmesi, diğer taraftan Kızılbaşlarla bir ittifak arayışına girmiş bulunması, O'na karşı kılıç kullanmanın meşrûiyet sebepleri olarak ortaya çıkmış oldu. Buna dâir istihbarat eline ulaşır ulaşmaz, **Sultan Selim Han**, din âlimlerinin de iştirak edecekleri bir müşterek divan toplantısı emretti.

Divanda, **Sultan Selim Han** toplantının gâyesini kısaca anlattıktan sonra sözü **Pîrî Mehmed Paşa**'ya bıraktı:

O da elde edilen istihbarat bilgilerine nazaran Memlûklar'la ciddi bir hesaplaşmanın gereği üzerinde durduktan sonra bu devletin evveliyatı hakkında şunları söyledi:

"–Biliyorsunuz, Mısır'da önceleri **"Eyyûbî Devleti"** vardı. Bu devleti kuran **Selahaddin Eyyûbî**, İslam tarihinin en büyük ve mübârek insanlarından biri olan **Nureddin Zengi**'nin yetiştirmesi idi. O'nun kurduğu ordunun kumandanı idi. **Nureddin**'in vefatı üzerine yerine geçen genç oğluna karşı ihtilâl yaparak 1171 Yılı'nda Eyyûbî Devleti'ni kurdu. **Selahaddin**, Haçlılar'a karşı zafer kazanması ile meşhur olduğundan, kendisini yetiştirip yükselten Zengi Hanedânı'na bu çirkin hareketi zamanla unutuldu.

Eyyûbî Devleti'nin ordusu kâmilen Oğuz ve Kıpçak Türkleri'nin gençlerinden oluşturulmuştu. Bunlardan yararlılık gösterenler, en yüksek kumanda kademelerinde bulunurdu. Son Eyyûbî sultanı **Meliküssâlih**'in 1249 yılında ölümü üzerine, O'nun tahtına dul karısı **Şeceröddin**

geçti. Çünkü **Meliküssalih**'in oğlunu kumandanlar daha önce öldürmüşlerdi. O zaman ordu kumandanı olar Türk asıllı **Aybeg** (**Aybey**) de **Selâhaddin-i Eyyûbî**'nin yaptığını yaparak ordu vasıtasıyla **Şecerüddin**'i devirerek kendi devletini kurdu. Lâkin bugüne kadar tam ikiyüz elli senedir devam etmiş olan bu devletin tarihi, iki safha arz eder. Birinci safhası 1250 yılında **Aybeg** ile başlayıp 1390 yılına kadar devam eden **"Türk Memlûkleri"** safhasıdır. İkincisi ise, 1390 dan başlayıp günümüze kadar devam etmiş olan **"Çerkes Memlûkları"** denilen safhadır. Bunların birincilerine **"Bahrî Memluklar"** da denilir. Çünkü bunlar, Nil Nehri'nde **"Ravza"** adındaki bir adanın kışlasındaki muhafızlardı. İkinciler ise, Kahire Kalesi içindeki kışladaki muhafızlar olmalarından dolayı **"Burcî Memluklar"** da denilmektedir.

Bunların her ikisi de sünnî bir itikat ve nizam üzere yürümüşlerdir ki, hâlâ da böyledir. Mısır'da Eyyûbiler'den önce hükümran olmuş şiî **"Fâtimî Devleti"**nin izlerini silmek için ellerinden geleni yapmışlardır!"

Bunu dinleyen hocalardan biri derhal atılarak:

"–Paşa kardeşim!" dedi. "Hem bunların bizim gibi şiîliğe amansız düşman olan sünnî müslümanlar olduklarını söylüyor, hem de onlarla harb etmek için bizden fetva istiyorsunuz! Garip değil mi?!"

Sadece tarih değil aynı zamanda din bilgisi de fevkalâde yüksek olan **Pîrî Mehmed Paşa**, bu suâle yine bir suâlle karşılık verdi ve:

"–Hocaefendi Hazretleri!" dedi. "İslâm'da harbin meşrûiyet sebebi sadece Kızılbaşlık gibi bozuk bir îtikadın halkımızı ifsat etme tehlikesinden mi ibarettir?! Müslüman olsa da başka herhangi bir fiilinden dolayı bir toplulukla harp edilemez mi?!" dedi.

Hoca yanıldığını anlamıştı. Sâkin bir sûrette şu karşılığı verdi:

"–Elbette, elbette başka sebepler de vardır!"

Pîrî Mehmed Paşa:

"–Meselâ ne gibi?!" diye sordu.

Hocaefendi:

"–Mesela meşrû bir idâreye baş kaldırıp isyan edene karşı kılıç kullanmak için onun müslüman olup olmadığına bakılmaz!" dedi.

Pîrî Mehmed Paşa:

"–Güzel hocam!" dedi. " Sözlerimin başında Memluk Hükümdarı **Kansu Gavri**'nin elli bin askerle Kahire'den kalkıp Halep'e geldiğini, önlerine **Şehzâde Kasım**'ı katıp O'na sancak açtırıp Osmanlı tahtı üzerinde hak iddia ettirdiklerini anlatmadık mı?! Bu durumda **Şehzâde Kasım** bağî ve âsî değil mi?! Hem **Kansu Gavri**'nin bize karşı **Şah İsmail**'le bir ittifak teşebbüsünde bulunduğuna dâir O'nun kendi adamı Halep Vâlisi **Hayırbay**'dan bize ulaşan haber ortada dururken..."

Paşa, sözlerini tamamlayamadı. Zira o zamana kadar söze katılmayarak konuşulanları sükûnetle dinleyen **Zembilli Ali Cemâlî Efendi** atılarak:

"–İşte bu nokta pek mühimdir, Paşa Hazretleri!" dedi ve ilâve etti:

"–Zulme rıza zulüm, küfre rıza küfürdür. **Şah İsmail** ve avânesinin küfürleri sâbittir. Tebriz'den kitaplarını getirtip inceledim. Onlarla bize karşı birleşmeye çalışması Memlûkları'da aynı kefeye koymamız için kâfî bir sebeptir. En azından münâfıkın dostu veya müttefiki de münâfıktır!"

Sultan Selim Han, hiç söze karışmayarak konuşulanları sükûnetle dinliyordu. Çaldıran Seferi'nde İsfahanlı güzel sesli **Hâfız Mehmed Efendi**'yi genç ve yakışıklı oğlu **Hasan Can**'la birlikte İstanbul'a alıp getirmiş ve **Hasan Can**'ı kendine **"Nedîm"**, yani sırdaş bir arkadaş edinmişti. **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**'nin Şia ve Kızılbaşlara bakışında tereddüdler olduğunu bildiğinden, **Hasan Can**'a tâlimât verip bunların inançlarını anlatan kitapları toplatıp dolaylı olarak **Ali Cemâlî Efendi**'ye verdirmişti. Şimdi Şeyhülislâm'ın, onları okumuş ve kâfî bir kanaat elde etmiş olduğu anlaşılıyordu. O'nun bu sözlerini duyan **Sultan Selim**, artık istediği fetvayı alabileceğinden emin olmuştu.

Pîrî Mehmet Paşa, daha birtakım istihbarat bilgilerini naklettikten sonra **Sultan Selim Han** ayağa kalktı ve nazarlarını **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**'ye çevirerek:

"—Artık mutâbık kaldığımız üzere, Fetva-yı Şerife'yi yazarsunuz!.." dedi.

Padişah'ın ayağa kalkması;

"—Gidebilirsiniz! Artık toplantı bitti!" demekti.

Önce hocalar, sonra da Paşalar, geri geri yürüyerek başları hafifçe öne eğik olduğu hâlde Dîvan'ı terk ettiler.

Bir-iki saat sonra **Ali Cemâlî Efendi** elinde fetvâ-yı şerîfe olduğu hâlde tekrar Padişah'ın huzurundaydı. Yazdığı fetva şöyleydi:

Hamdele (Allah'a hamd etmek) ve salvele (salavât-ı şerîfe getirmek)den sonra:

"Bir Padişah, İslâm Padişahları'ndan olup Mekke ve Medîne'nin hâdimi (hizmetçisi)**, yani "Hâdimu'l-Haremeyn" iddiasında olup Kızılbaş-ı bedmaaş** (kötü davranışlı) **yani sebb-i Cahar-i Güzîn** (ilk dört halifeye söven) **edenlerden ola; O'nun üstüne gayri İslâm Pa-**

dişahı (yani Sultan Selim) **sebb-i caharyâri men etmek için Kızılbaş üzerine giderken, ol mahalde Mekke ve Medine padişahından** (yani Kansu Gavr'den) **Kızılbaşa imdad gelüp sebb-i lâneti men edem diyen Padişaha kılıç çekseler ne lâzım olur?! Beyân buyurula!**

El cevap: Öyle imâmın, imâmeti câiz değildir. Hal'i (yani tahtundan indirilmesi) **Farz-ı ayndır!"**

Bu fetvayı eline alıp okuyan **Sultan Selim Han**, Şeyhülislâm **Ali Cemâlî Efendi**'ye teşekkür etti. Kısa bir hâl-hatır sormadan sonra Şeyhülislâm Efendi, Topkapı Sarayı'ndan ayrıldı.

Hemen harekete geçen **Sultan Selim Han**, **Kansu Gavri**'yi sonuna kadar oyalamak düşüncesindeydi. Bu sebeple Rumeli Kazaskeri **Zeyrekzade Mevlana Rükneddin** ile **Karaca Paşa**'yı bir elçi heyeti olarak yine bir dostluk gösterisi mahiyetinde bir mektupla **Kansu Gavri**'ye gönderdi. Heyet, Halep'te Mısır Sultanı'na mülâkî oldu (ulaştı). Fakat **Kansu Gavri** onlara pek fena davrandı. Dülkadir Beyliği'nin Osmanlı hâkimiyeti altına alınmasından dolayı elçilere pek ağır sözler söyledi. Ve onların hapsedilmelerini emretti. Fakat bu elçiler çok bilgili ve tecrübeli oldukları gibi aynı zamanda **Sultan Selim Han** tarafından da diplomatça davranmak hususunda tâlimatlıydılar.

Kansu Gavri'ye dediler ki,

"–Bu yaptığın yanlıştır! Bizler sultanımız tarafından sizinle aramızda her ne ihtilâf varsa onu hallatmeye me'zun kılınmış elçileriz. Sizin arzularınızı Sultanımıza sormadan -eğer makul iseler- kabul edebiliriz. Hem bakın **Sultan Selim Han**, Şam-ı Şerif'in tatlısı meşhur olduğunu duymuş bulunduğundan sizden şeker ve helva talep etmektedir. Hiç size karşı kötü bir niyeti olsa, sizden böyle bir talepte bulunur muydu?!"

Kansu Gavri, ya bu sözler üzerine yumuşadı, ya da elçilerini hapsederek **Sultan Selim**'i daha fazla kızdırmaktan çekinmiş olmalı ki, elçileri hapsetmekten vazgeçti. Yanlarına yüz kantar şeker ve büyük büyük kutular dolusu helva vererek onları geriye gönderdi.

Sultan Selim Han, **Kansu Gavri**'yi oyalamakta başarılı olmuş ve hazırlıklarını tamamlayabilmişti. Oğlu **Şehzâde Süleyman**'ı Edirne'de, **Pîrî Mehmet Paşa**'yı İstanbul'da, **Hersekzade Ahmet Paşa**'yı da Bursa'da saltanat nâibi (vekîli) olarak bıraktı ve 5 Haziran 1516'da ordusu ile Üsküdar'a geçti. Sultantepe'de çadır kurarak hazırlıkları gözden geçirdikten sonra yola girildi.

Ordu, Maltepe'ye vardığında Mısır Sultanı tarafından gönderilmiş bir heyetle karşılaşıldı. Bu heyettekilerin başında **Mogalbay Devadar** adında bir Memlûk emiri vardı. Bu ve yanındakiler, zırhlı elbiseler ve süslü silâhlarla mücehhezdiler. **Kansu Gavri** nâmına sulh teklifi sunan bu heyetin mensuplarına kızan **Sultan Selim Han**:

"–**Kansu Gavri**, bu elçilik vazifesini îfâ için şeriat ehlinden bir kimse bulamadı mı?!" diye bağırdı.

Bu elçiler, hepsi de silâhlı on bir kişiydiler. Elçilerin değil, hiçbir kimsenin Padişah huzuruna silâhlı olarak girilmesine müsaade edilmezdi. Onların bu hâline kızan ve kendi gönderdiği elçilere de **Kansu Gavri** tarafından fena muâmele edildiğini öğrenmiş olan **Sultan Selim Han** bunların hepsinin îdamını emretti. **Yunus Paşa**'nın ricasını kabul ederek heyet başkanı **Mogolbay**'ı afv etti. Fakat onun da saç sakal ve bıyığını kestirip, sırtına yağlı bir çuval giydirildi. Sonra da uyuz bir eşeğe bindirilerek Memlûk Sultanı nezdine geri gönderildi.

Sultan Selim normal bir yürüyüşle Bucakdere'ye geldiğinde **Kansu Gavri** nezdinden dönen **Zeyrekzâde Rük-**

neddin ile **Karaca Paşa** kendisine mülâkî olup gördükleri muâmeleyi anlattılar. Sultan olanları zaten duymuştu. Fakat bir kere de elçilerinden öğrenince bayağı gazaplandı ve ordusunun yürüyüşünü hızlandırdı. Nihayet Osmanlı Ordusu'nun öncü kuvvetleri, Malatya ve Maraş mıntıkasında Memlûk toprağına girdi. Güzergâhtaki bazı kaleler fethedildi.

Osmanlı Ordusu'nun mevcudu, seksen bin kişi civarındaydı. Memlûk Ordusu da aşağı yukarı aynı sayıdaydı. Fakat Osmanlı Ordusu'nda **Sultan Selim**'in bizzat döktürdüğü müthiş toplar vardı. Bu iki ordunun karşılaşması, Halep yakınındaki **"Mercidabık Sahrası"**nda oldu. **Kansu Gavri**'nin **Kertbay** emrindeki öncü kuvvetleri, buraya Osmanlılardan önce vâsıl olmuştu. 23 Ağustos 1516'da buraya gelen **Sultan Selim Han**, otağ-ı hümayununu (çadırını) bu sahranın kuzey kısmındaki **Davud Aleyhisselâm**'ın türbesi civarına kurdurttu. Ertesi sabah şafakla başlayan **"Mercidabık Meydan Muharebesi"** pek kanlı bir sûrette cereyan etti.

Muhârebe, Memlûk askerlerinin, Osmanlı Ordusu'nun sağ ve sol cenâhlarına şiddetli bir hücumu ile başladı. Memlûklular, başarı elde ediyor gibiydiler. Lâkin çok iyi bir stratejist olan **Sultan Selim Han** derhal ordusunun sağ ve sol cenâhını takviye ettiği gibi ateş kusan toplarının atışa başlamasıyla durum değişti. Çok değil, beş-altı saat sonra Suriye ve Filistin'in geleceğini tâyin eyleyen bu muharebenin gâlibi de, mağlubu da belli oldu. Netice Memlûk Ordusu için tam bir hezimet oldu. Çoğu kılıçtan geçirildi. Pek çok Memlûk kumandanı ile birlikte **Kansu Gavri** de hayatını kaybedenler arasında idi. O'nun çadırında iki yüz kantar gümüş ile yüz kantar altın bulunarak ganîmet alındı. Saltanat dâvâsıyla ortaya çıkarılıp Memlûk emellerine âlet edilen talihsiz **Şehzâde Kasım** kaçıp izini kaybettirmişti

Kansu Gavri, son Abbâsî Halîfesi **Mütevekkil Alellah'ı** da beraberinde sürükleyip Mercidabık'a getirmişti. O, esirler arasında idi. **Sultan Selim**, O'na hürmet gösterdi, itibar etti. Fakat O'nu mahfûzen İstanbul'a gönderdi. Çünkü O'nunla İstanbul'da bir işi olacaktı ki, bu da üzerindeki **"Halîfelik"** sıfatını **Sultan Selim**'e devretmesi idi.

Halep valisi **Hayırbay**, daha önce Osmanlılar'a istihbârât hizmeti görmüş olmasına rapmen mecbûren **Kansu Gavri** yanında bu harbe iştirak etmiş olduğundan, Halep istikametinde kaçtı. Fakat Haleb'i müdafaa etmeyi ne düşündü, ne de buna fırsat bulabildi. Bu sebeple kaçan Memlûk askerlerini tâkibe memur edilen **Yunus Paşa** kolayca bu şehre girdi. Fakat burada eğlenmeyerek kaçan Memlûk askerlerini tâkiple Hama ve Humus'u zaptedip Şam'a dâhil oldu.

Ondan bir gün sonra da **Sultan Selim Han** şehir dışından başlayan kalabalık halkın alkışları ve görülmemiş bir merâsimle Haleb'e geldi. Buradan 27 Ağustos tarihiyle oğlu **Şehzâde Süleyman**'a ve ecnebî devletlere fetihnâmeler gönderdi.

Burada birkaç gün kalarak Haleb'in idaresini planlayan **Sultan Selim Han**, ilk Cuma Namazı için **"Câmi-i Kebir"** denilen câmie gitti. Hatip, O'nu cemaat arasında görünce, hutbede O'nun adını zikretmeyi düşündü. Fakat yanlış bir tavsifle "«**Hâkimü'l-Haremeynü'ş- Şerifeyn**»den **Sultan Selim Han halledallâhu mülkehu...**" yani "Mekke ve Medine Haremlerinin hâkimi Sultan Selim Han, Allah mülkünü (idaresini) dâim kılsın!" derken Padişah, câmi içinde ayağa kalkıp hatibin sözünü kesti ve:

"–Hayır, hayır! **«Hâkimü'l-Haremeyn»** değil, **«Hadimül Haremeyn»!..**" diye bağırdı.

Hatip ifadesini düzelterek bu defa **"Hâdimü'l-Haremeyn"**, yani Mekke ve Medine haremlerinin hizmetkârı

olarak ibâreyi tekrarladı. Bunun üzerine **Sultan Selim Han** önündeki halıyı kaldırarak toprağa secde etti ve:

"–Elhamdülillâh, elhamdülillâh" dedi ve ilave etti: "Hâdimü'l-Haremeyn! Hâdimü'l-Haremeyn! Hâzâ min fazli rabbî (İşte bu, Rabbimin fazl u keremindendir) !"

- VII -
DAVUD ALEYHİSSELAM'IN MÜJDESİ

Sultan Selim Han, Halep Beylerbeyliği'ne **Karaca Ahmet Paşa**'yı tâyin ettikten sonra buradan ayrıldı. Kaçan Memlûk askerlerini kovalayan **Yunus Paşa**'nın takip ettiği yoldan giderek önce Hama Şehri'ne geldi. Burada birkaç gün kalarak şehrin idaresini düzene soktu. İleride vezirlik rütbesine yükseltilecek ve İstanbul'da bir semt O'nun adıyla anılacak olan **Güzelce Kasım Paşa**'yı buraya vâli tâyin etti. Sonra Humus Şehri'ne geldi. Burada da birkaç gün eğlendikten ve şehrin idâresini düzenledikten sonra, 22 Eylül'de ayrılıp Şam'a geldi. Halk, kendisini büyük bir coşkunlukla karşıladı. **"Kasru'l-Ablak"** denilen eski bir saraya yerleşti.

Burada yapacak pek çok işi vardı. Bir kere ordusunu bir miktar dinlendirip yeni bir harbe hazırlaması lâzımdı. Çün-

kü O, Memlûk Devleti'ni ortadan kaldırmaya kararlıydı. Fakat bunun için meşhur **"Sinâ Çölü"**nün geçilmesi gerekirdi. Ağır sahra topları ile seksen-yüz bin kişilik bir ordunun, kumlara bata çıka bu çölü geçmesi gâyet müşküldü. Belki yeniçeriler, Çaldıran Seferi'nde olduğu gibi bu meşakkate katlanamayarak isyan bile edebilirlerdi. Bunun için birçok tertibât gerekliydi. Sonra vaktiyle **Sarugürz Hamza**, O'na Şam'a girdiğinde, bazı nâdânların kasden yok ettikleri meşhur mutasavvıf **Muhyiddin-i Arabî**'nin kabrini bulup ortaya çıkaracağını söylemişti. Fakat elde hiçbir delil veya iz yokken bu nasıl gerçekleşebilecekti?!

İlk günler civardaki kalelerin kumandanları ve Arab ileri gelenlerinin biatlerini kabul ile geçti. Bunların hepsine ihsânlarda bulundu. Onları me'muriyetlerine iâde etti. Biat için gelenler arasında Lübnan'daki Dürzîler'in reisi de vardı. **Sultan Selim,** Şiiliğe son derecede muârız olduğu hâlde bir şiî kolu olan Dürzîlere de iyi davrandı. Onlardan **Maanoğlu**'na sancakbeyliği bile verdi.

Bu sırada Memlûklar cephesinde de birçok şeyler olup bitiyordu. Mercidâbık'ta vefât eden **Kansu Gavri**'nin yerine birini bulup onun etrafında derlenip toparlanmaları gerekiyordu. Memlûklardaki âdete göre, bir melîk (sultan) öldüğünde, O'nun yerine geçecek olan Memlûk beylerinin seçimi ile belirlenirdi. Seksen yaşını devirmiş olan **Kansu Gavri**, Mercidâbık'a gelirken yerine Kahire'de kardeş çocuğu **Tomanbay**'ı vekil bırakmıştı. Mercidâbık Meydan Muharebesi'nden canını kurtararak Kahire'ye ulaşabilen Memlûk Beyleri, kendisi istemediği hâlde **Tomanbay**'ı sultan seçtiler. Tam da **Sultan Selim Han**'ın Şam'a girdiği gün, Kahire'de **Tomanbay**'ın Memlûk tahtına oturuşunun parlak merâsimi icrâ ediliyordu. **Tomanbay**, fevkalâde cesur ve akıllı bir kimseydi. Seçilir seçilmez bütün ileri gelir komutanları ile geniş katılımlı bir toplantı yaptı.

Sultan Selim'in Suriye ve Filistin'e sahip olduktan sonra bu kadarla iktifâ edip geriye dönüp dönmeyeceği üzerinde tahminler yürütüldü. Sinâ Çölü'nü geçmeye cesaret edip etmeyeceği tartışıldı. En sonunda **Tomanbay** dedi ki:

"–Gelen istihbarat bilgilerine nazaran, **Sultan Selim**, Şam'ın merkezinde kalmış ordusunun bir kısmını civardaki kale ve şehirler üzerine sevk etmiştir. Meselâ küçük bir kuvvetle Gazze'yi bizden koparmıştır. Hazır, böyle topyekün hareket etmezken, elimizdeki kuvvetlerle saldırıp Gazze'yi kurtarsak hem askerimizin mâneviyatı düzelir, hem de **Sultan Selim**'e bizi küçümsemenin bir karşılığı verilmiş olur!"

Eski Gazze vâlisi **Canberdi Gazâlî** de bu fikri destekleyince, derhal on bin kişilik bir ordu hazırlanarak **Canberdi Gazâlî**'nin emrinde, 28 Ekim 1516'da yola çıkarıldı. Bu kuvvet, Gazze yakınındaki **"Yunus Hanı"** mevkiine ulaşınca, kendilerini Veziriazam **Sinan Paşa**'nın karşısında buldular. Gerçi **Sinan Paşa**'nın emrindeki kuvvetler, Mısır kuvvetlerinin ancak yarısı kadardı. Yani beş bin kişiydi. Fakat Osmanlı Ordusu, ateş gücü, yani top ve tüfek îtibariyle çok üstündü. 21 Aralık 1516 günü burada yapılan şiddetli bir muhârebe sonunda Memlûklar, tekrar hezîmete uğradılar ve kılıçtan geçirildiler.

Artık Mısır'a gitmek için çöl geçmenin müşkilâtından başka bir mânî kalmamış oluyordu. Fakat **Sultan Selim**, hiç sefere çıkmaya hazırlanır gibi görünmüyordu. Tam üç aydır Sûriye ve Filistin havâlisinin idârî düzeni ile meşgul oluyor, civarlardan gelen heyetleri kabul edip onlara ihsânlarda bulunuyor, bazen de şehirde dolaşarak Şam'ın tarihi yerlerini gezip görüyordu. Herhâlde bütün bunlar, Şam'da bu kadar eğlenmenin gerçek sebebi olamazdı. Fakat etrafındaki paşalar dâhil hiç kimse, **Sultan Selim Han**'a bir

şey sormaya cesâret edemiyor ve herkes kendi aklınca bir tahmin yürütüyordu. Kimi Osmanlı Ordusu'ndaki ağır topların, Sina Çölü'nde kumlara batıp ilerleyememesinden korkulduğu tahmininde bulunuyor, hatta seksen-yüz bin civarındaki bir kuvvetin, bu uzun çöl mıntıkasını geçemeyeceğini ve belki de pek çoğunun susuzluktan kırılıp mahvolacağını düşünüyordu. Bazıları ise, **Sultan Selim Han**'ın Çaldıran Seferi'nde en az Sina Çölü'nü geçmek kadar meşakkatli olan pek çok güçlüklerle karşılaştığı hâlde, kararından dönmediğini hatırlayarak bu gecikmede başka bir sebebin olabileceğini düşünmekteydi.

Evet, aslında başka bir sebep vardı. O da **Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri**'nin vaktiyle ortadan kaldırılmış, hiçbir izi bulunmayan mezarını keşfedip ortaya çıkarmaktı.

Sultan, Şam'a dâhil olduğu günden îtibaren hep bunu düşünüyor, fakat sırrını kimseyle paylaşmıyordu. Hatta Çaldıran Seferi'nde tanıyarak kendine **"nedim"** olarak seçtiği **Hasan Can** bile Padişah'ı birkaç kere derin düşüncelere dalmış görünce, bunun sebebini sormuş, fakat tatminkâr bir cevap alamamıştı.

Sultan Selim Han, birkaç kere yanına **Hasan Can**'ı alarak kıyafet değiştirip lâlettâyin bir şamlı gibi, bu şehrin köşe bucak her tarafını dolaşmış, mahalle aralarında kahvehânelerde kim olduğunu belli etmeden birçok insanla konuşup görüştüğü hâlde, neyin peşinde olduğunu bu en sâdık adamı **Hasan Can**'a bile hissettirmemişti.

Nihayet O'nun da canı sıkılmaya başlamıştı. Çünkü bir an önce Kahire üzerine yürüyerek Memlûk gâilesini tamamen ortadan kaldırmak istiyordu. Bunun için kıyafet değiştirerek son bir defa daha şehirde dolaşıp araştırmak istedi. Bu defa da bir şey elde edemezse, **Sarugürz Hoca**'nın vaktiyle İstanbul'da kendisine anlattığı **Muhyid-**

dîn-i Arabî Hazretleri'ne âid kerâmetin doğru olmadığına hükmederek bu defteri kapatacaktı. **Sarugürz Hamza Hocaefendi**'nin naklettiğine göre, **Muhyiddin-i Arabi Hazretleri**, "**«sin»**, **«şın»**a girince kabrim bulunacak!..." buyurmuşlarmış. **"Sin"**den murad **"Selim"**, **"şın"**dan murad ise **"Şam-ı Şerif"** imiş.

Sultan Selim Han, şehirde epey dolaştıktan sonra, önüne bir hamam çıktı. Şimdiye kadar topluluk olan her yere girip çıkarak bir şeyler öğrenmeye çalıştığı hâlde hiçbir hamama girmemişti. Hem de yorulmuş ve terlemişti.

"–En azından yıkanmış temizlenmiş olurum!" diye düşünerek hamamdan içeriye daldı.

Şansına hamam pek tenhaydı. Sadece ihtiyar bir adam, tek başına yıkanıyordu. Biraz terim çıksın diyerek göbek taşına uzandı. Bu sırada ihtiyar adam, elindeki hamam tasını kurnanın kenarına vurarak ses çıkardı. Hamamlarda bu hareket, tellâk çağırmak için yapılırdı. O ihtiyar da bunu, hiç şüphesiz, aynı maksatla yapıyordu. Fakat epey bir müddette hamam tasını kurnanın kenarına vurmaya devam ettiği hâlde ortalıkta hiçbir telâk görünmeyince **Sultan Selim Han**:

"–Nasıl olsa, benim kim olduğumu bilen yok!.. Şu ihtiyara bir iyilik yapayım." diye düşündü ve:

"–Baba!" dedi. "Galiba tellâk çağırmak için şu tası kurnanın kenarına vuruyorsun değil mi?" diye sordu. İhtiyar:

"–Evlâdım, pek tabiî tellâk çağırıyorum." deyince **Sultan Selim**:

"–Ondan talebin nedir?" diye sordu. İhtiyar:

"–Ne olacak oğlum sırtımı keselettirecektim." deyince **Sultan Selim Han**:

"–İstersen ben senin sırtını keseleyebilirim." dedi. İhtiyar:

"–Memnun olurum!" deyince **Sultan Selim** yerinden kalktı ve bol köpüklü lifle ihtiyarı keselemeye başladı. Bunu yaparken de O'nunla dereden tepeden konuşmak ihtiyacı hissetti. Önce dedi ki:

"–Baba! Sen gençliğinde şeyhine hizmet etmedin veya muhtaçlara yardımda bulunmadın mı ki, şu hamam tasını dakikalarca kurnaya vurduğun hâlde bir tellâk gelip de senin ihtiyacını görmedi." dedi.

Bunu duyan ihtiyar:

"–Hele başımdan aşağıya bir tas su dök de gözlerim açılsın, bunun cevabını vereyim." dedi.

Sultan Selim, birkaç hamam tası su dökerek O'nun başını ve yüzünü sabun köpüklerinden arındırdı. İhtiyar:

"–Bak!" dedi. "Senin vücudunda tam yedi tane ben vardır. Onları sana göstereyim." dedi ve **Sultan Selim** bu ihtiyarın bunu nasıl bilebildiğine şaşarak:

"–Allah Allah!" dedi ve hayretle ihtiyara baktı.

O sözlerine devamla:

"–Eğer ben gençliğimde şeyhime hizmet etmemiş veya etrafımdaki muhtaçların imdadına koşmamış olsaydım, bunca tellâk varken, onlar bunca çağırmama gelmemelerine rağmen iş başa düştü diyerek en büyük İslâm Sultanı bana tellâllık eder miydi?!" deyince, **Sultan Selim** karşısındaki ihtiyarın sıradan bir kimse olmadığını anladı ve önce:

"–Sus!" diyerek eliyle O'nun ağzını kapadı. Sonra edep etti, özür diledi ve kendisine şu suâlleri sordu:

"–Hadi benim tebdîl-i kıyâfet gezen bir sultan olduğumu bildiniz diyelim, o da kolay bir şey değil, ama vücudum da yedi ben olduğunu nereden bilebildiniz?! Çünkü beni ilk defa görüyorsunuz."

İhtiyar şu cevabı verdi:

"–Senin annen Dülkadiroğlu **Şehsuvar Bey**'in kızı **Gülbahar Hatun** mübârek bir kadındı. Şimdi Trabzon'da, İmâret Câmii'nin yanında, ebedi istirahat hâlindedir. Makamı cennet olsun. Sen O'ndan duymadın mı ki, doğduğun 10 Ekim 1470 tarihinde Amasya'daki evinizin kapısına bir fukara derviş gelip bu gün bu evde, bir şehzâde Dünya'ya gelecektir. O'nun vücudunda yedi ben vardır. O padişah olacak ve yedi devleti ortadan kaldıracak haberini vermiştir. O derviş, bu sözleri konağınızın kapısını açanlara söylerken sen doğmak üzereydin. İşte bu sır, o sırdır. Bu biliş, o biliştir. Rahmetli anandan duymadın mı?" dedi.

Sultan Selim Han:

"–Belî efendim, çocukluğumda duymuştum. Fakat unutmuşum. Anam sık sık derslerine çok çalış, iyi yetiş!.. Sen padişah olup ümmetin mes'ûliyetini üzerine alacaksın!.." derdi.

Sultan Selim Han'ın gerçekten Sina Çölü'nü geçmek husûsunda endişesi vardı. Böyle kalp gözü açık bir adam yakalamışken, O'na Kahire'ye ulaşıp ulaşamayacağını sormayı düşündü.

"–Efendim, siz belki de zamanın kutbu veya Hızır'ısınız. Bana bu kadar askerle Sinâ Çölü'nü geçip geçemeyeceğim hususunda bir müjdeniz olur mu?" diye suâl edince, ihtiyar:

"–Sultanım, Efendim!.. Size bu hususta iki müjdem var." dedi ve anlatmaya başladı:

"–Hiç çekinmeyip yola giriniz. Siz, çölün hududuna gelmeden bir gün evvel şiddetli bir yağmur yağacak bununla çölün kumları sıklaşacaktır. Toplarınız da, askerleriniz de kumlara batmadan, kolayca bu korktuğunuz kum sahrasını geçeceksiniz. Zira başta Peygamberimiz aleyhissalâtu vesselam yanında **"dört büyük halîfe"** olduğu hâlde sizin önünüzde yürüyecek ve ordunuz en kestirme bir sûrette, hem emniyetle Kahire'ye ulaştıracaktır."

Sözün bu noktasında **Sultan Selim Han** atılarak:

"–Ben, onları görebilecek miyim?" diye sordu. İhtiyar:

"–Şu anda beni gördüğün gibi onları da aynen göreceksin!.. Korkma, atından in ve onları yaya olarak takip et!" dedi ve devam etti:

"–Bu sana verebileceğim müjdelerden birincisidir. İkincisine gelince, Kahire'ye vâsıl olduğunda sana İslâm Tarihi'nin mukaddes emânetleri teslim edilecek. Bunlar arasında iki tanesi sana müjde ihtiva etmektedir. Onların biri, eski bir Mısır tabletidir. Onun üzerinde, senin Mısır'a girerek İslâm Hilâfeti'ni devralacağın yazmaktadır. Bunun için ordunla muzafferen Kahire'ye gireceksin!.. Onu al, İstanbul'a götür. Diğer emânetlerle birlikte muhafaza altına al. Sana takdim edilecek olan mukaddes emanetlerden biri de **Dâvud Aleyhisselam**'a âid bir kılıçtır. Dikkat et, yüz santimetre kadar uzunluğunda olan bu kılıcın kabzasında, bir elinde kılıç, diğer elinde kesilmiş bir kafa tutan bir insan resmi vardır. O resimde temsil edilen sensin. Müstesnâ bir madenden yapılmış olan bu kılıcın kabzasına yakın bir kısmında bakırdan bir plâket vardır. Bunun üzerindeki Arapça ibâreyi okuduğun zaman göreceksin ki, senin Mekke ve Medine'nin hâdimi olmak üzere, Mısır'a sefer edip muzaffer olacağın orada açıkça yazılıdır. Bu kılıç, Hazret-i Peygamberin kendisine dâvet mektubu gönderdiği Mısır

Melîki **Mukavkıs**'ın hazinesinden intikal etmiştir. **Dâvud Aleyhisselam**, rakîbi olan Amelika kumandanı **Câlut**'un başını bu kılıçla kesmiştir. Evet, üzerindeki tam otuz üç satırlık kitâbede başka sırlar da görüp öğreneceksin." dedi.

Sultan Selim Han, bu umulmadık karşılaşmanın heyecanı ve ihtiyarın söyledikleri karşısında şaşkına dönmüştü. Asıl kıyafet tebdili ile sokağa çıkış sebebi hakkında bir izahat istemeyi neredeyse unutuyordu. Lâkin ihtiyar beklenmedik bir sûrette:

"–Senin bir başka müşkülün var, onu unuttun galiba!.." deyince, **Sultan Selim** irkilerek kendine geldi ve **Muhyiddîn-i Arabî** ile ilgili olarak zihnine takılan suâli sormak üzere idi ki ihtiyar:

"–Sen yorulma evlâdım!.. Ben sana beklediğin cevabı vereyim. Şimdi buradan çıkıp makâmına gidersin. **Sultan Selim** hüviyetiyle bu hamamın yıkılmasını emredersin. Hamam yıkılınca, **Muhyiddin-i Arabî Hazretleri**'nin kabri, kitâbesiyle ortaya çıkacaktır. Hem de nerede biliyor musun? Bu hamam külhanının olduğu noktada... Zâlimler, O'nun kabri üzerine bu hamamı yapmışlar. Tam kabrin üzerine de hamamın külhanını inşâ etmişler. İşte senin bu müşkülünü de hallettim, artık işim bitti."

Bu ayrılmak isteği ifâde eden söz karşısında, **Sultan Selim Han** daha fazla heyecanlanarak:

"–Aman efendim, kerem buyurunuz. Bana son bir tebşiratta bulunmaz mısınız?!" dedi. Fakat bunu ne hususta talep ettiği anlaşılamadı. Zira ihtiyar, O'nun sözünü keserek:

"–İnsaf edin Sultanım, biz her müşkül ânınızda sizin yanınızdayız ve size tebşirâtta bulunmaktayız. Ben iki müjde vereceğim, dedim diye müjdelerimi ikiyle münhası sanmayın. Bu sefere çıkmışken de, zihninizde bir müş-

külünüz vardı. Kapı kethüdânız **Hasan Ağa** ile o müşkülü hallettiğimizi unuttunuz mu?"

Sultan Selim derhal ihtiyarın temas ettiği vak'ayı hatırladı. Kalbi heyecanla doldu. İhtiyarın ellerine sarılıp öpmeye başladı. Evet, gözlerinden yaş boşaldığı için etrafı bulanık görüyordu. Bir saniye içinde kendi ellerini öpmekte olduğunu fark etti. Zira ihtiyar, bir ruh gibi uçup gitmişti. Acaba bir rüya mı, yoksa hayal mi gördüm diye düşündü. Yolda ihtiyarın bahsettiği kendine verilen müjdeyi hatırlayıp O'nu gözünün önünde canlandırdı.

Sefere çıkmışken yolda bir rüya görmüş ve rüyasında kendisine âid bir müjdenin hizmetinde bulunanlardan **Hasan**'a tevdî edildiği kendisine bildirilmişti. Uyanır uyanmaz **Hasan Can**'ı huzuruna çağırıp:

"–Bu gece ne rüya gördün, anlat bakalım." demiş.

Hasan Can da hiçbir rüya görmemiş olduğunu söyleyince, **Sultan Selim** hayrette kalmıştı. Kısa bir araştırmadan sonra bu rüyayı **Hasan Can** değil de kapı kethüdâsı **Hasan Ağa**'nın görmüş olduğu ortaya çıkmıştı.

Hasan Ağa'nın gördüğü rüyâ şöyleydi:

Ağa, bir konakta bulunmaktadır. Konağın kapısının hızlı hızlı dövülmesi üzerine yataktan kalkıp kapıya koşmuştur. Kapıyı açınca kapı önünde elleri bayraklı pürsilâh bir kalabalığı ve bu kalabalığın önünde Padişah'ın ak sancağını tutan bir kimse ve yanında üç arkadaşı olduğunu görür. Eli bayraklı olan:

"–Ben **Ali bin Ebî Talib**'im bu yanımdakiler de **Ebûbekir**, **Ömer** ve **Osman**'dır. Arkamızdaki kalabalık ise, ashabtan seçkin insanlardır. Bizi buraya Peygamber -aleyhissalâtü vesselâm- gönderdi. **Sultan Selim Han**'a selâm ediyor ve buyuruyor ki:

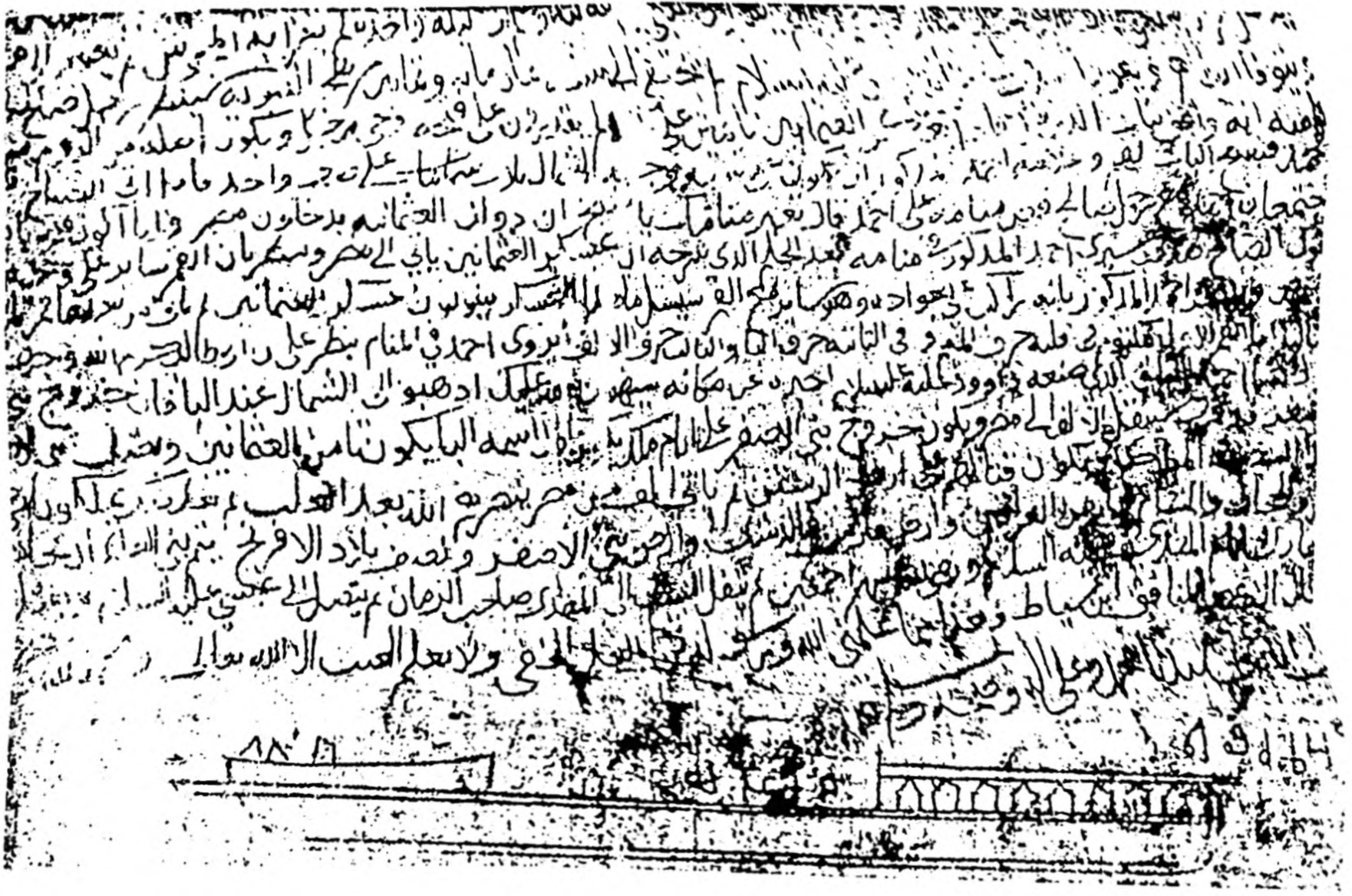

"–Kalkıp gelsin, Haremeyn'in hizmeti O'na verildi."

Hasan Can, Hasan Ağa'nın rüyasını böylece **Sultan Selim Han**'a nakleylediğinde, O şu mukabelede bulunmuştu:

"–Hasan Can, ben sana bir çok kereler demedim mi, biz bir sefere, mânen me'mur edilmedikçe yola çıkmayız!.."

Bunları düşünüp hatırlayan **Sultan Selim Han**, hamamda karşılaştığı bu mübârek şahsın, böyle ânî bir şekilde gözden kaybolması üzerine O'nun **Hızır** -aleyhisselâm- olduğunu anlamakta gecikmedi. Derhal üstünü giyinerek hamamdan çıktı ve **"Kasru'l-Ablak"**daki makamına geçip oturur oturmaz, bu hamamın yıkılmasını emretti. Yıkılışa bizzat nezâret etti.

Külhanın altında Muhyiddîn-i Arabî'nin kitâbesiyle birlikte mezarı ortaya çıktı. Buna hayret eden **Sultan Selim**, acaba kader sırrı itibariyle böyle büyük bir adamın mezarına karşı bu muâmele neden yapıldı diye düşündü.

Kalbine doğdu ki, tasavvufî bilgiler satırdan satıra olmayıp sadırdan sadıra olduğu hâlde, bu mübârek zât pek çok esrârı, âleme fâş etmiş olmaktan dolayı galiba bir cezâya müstehak olmuş ve **"Şeyh-i Ekber"** iken bazılarınca **"Şeyh-i Ekfer"** olarak yâd edilmiştir. Sonra:

"–Her neyse..." deyip oradan uzaklaşmış ve kısa zamanda oraya mûtenâ bir türbe yapılmasını emretti.

Böylece Şam'da işi bitmiş oluyordu. Artık Mısır'ın fethi için yola girebilirdi.

"–Ey gâziler! Yol göründü!" diye başlayan marşı söyleyerek ordu, Mısır üzerine harekete geçti.

- VIII -
ULEMÂNIN ATININ AYAĞINDAN SIÇRAYAN ÇAMUR

Sultan Selim Han, Suriye'den Mısır üzerine yürüyüşe geçmeden önce **Çerkez Murad Bey** nâmında birinin riyâseti altında bir elçilik heyetini, Mısır'ın yeni Sultanı **Tomanbay** nezdine gönderdi. Bu heyetin **Tomanbay**'a takdim ettiği mektupta **Sultan Selim Han**:

"Boş yere Müslüman kanı dökülmemesi için bana tâbî olunuz! Siz, aslen alınıp satılan bir köle olduğunuzdan saltanata lâyık değilsiniz. Bense yirmi göbek ceddime kadar hükümdar oğlu hükümdarım! Her sene anlaşacağımız bir miktar vergi göndermek, hutbede benim adımı okutmak ve kullandığınız parayı adıma bastırmanız şartıyla Gazze'den itibaren bütün Mısır ülkesinin vâliliğini size bırakıyorum!" diyordu.

Tomanbay nefsine ağır gelen bu teklifleri okuyunca teessürden hüngür hüngür ağladı. Buna rağmen de bütün bunları reddetmesine rağmen Osmanlı elçilerine son derece iyi davrandı. Fakat ne yazık ki; elçiler **Tomanbay**'ın sarayından ayrıldıktan sonra arkalarından yetişen **Alanbay** adındaki bir Çerkez Emiri yol üstünde bunların tamamını katletti. Bu cinayeti işledikten sonra da, **Tomanbay**'ın huzuruna gelerek:

"–Sultanım! Kusuruma bakmayınız, ben arkalarından yetişip Osmanlı elçilerini kâmilen katlettim! Yaptıkları teklifler, sizin gibi beni ağlatmadı, fakat nefsime çok ağır geldi. Onun için kendime hâkim olamadım. Cümle âlem bilir ki; Türkler, biz Çerkezler kadar cesur ve yiğit değildirler. Mercidâbık'ta sırf topları sâyesinde bize gâlip geldiler. Şimdi de gelmiş bize kendilerine tâbî olmamızı teklif ediyorlar." dedi ve ilâve etti:

"–Beni affediniz! Tabiî bu yaptığım hareketin bedelini herkesten önce, siz ödeyeceksiniz!"

Tomanbay, bu yapılan işten memnun olmadıysa da artık ok yaydan çıkmış ve yapılacak başka bir şey kalmamıştı.

Osmanlı elçilerine yapılan bu muâmele ile Mısır'a karşı tertiplenmiş olan seferin meşrûiyet sebeplerine bir yenisi daha ilâve edilmiş oldu.

Sultan Selim Han, Tîh Sahrası ve Sinâ Çölü!nü geçebilmek için birçok tedbire başvurdu. Zira bu, çetin bir geçiş olacaktı. Tarih boyunca buna muvaffak olanlar, Mısır'a sahip olmuşlardı. Gerçek bir din ve tarih âlimi olan Padişah, kendisinden evvel bir kere Pers'lerin, diğer bir keresinde de **Makedonyalı İskender**'in burayı geçerek Mısır'a hâkim olduklarını biliyordu. Bundan dolayı bu güzergâha, **"Fâtihler Yolu"** denilmekteydi. Burayı geçebilen

üçüncü şahıs kendisi olacak ve bir daha bu çölü geçen biri asla görülmeyecekti!

Padişah, bu çetin geçişe başlamadan önce iki bin deve satın aldı. Yüzbinlerce kırbayı, içilir temiz su ile doldurtarak bu develere yükletti. Ayrıca topları çeken atları hem takviye etti ve hem de yedekledi. Askerlerinin harb şevkini takviye için de onların her birine iki yüz akçe atiyye dağıttıktan sonra, 15 Aralık 1516 tarihinde Şam'dan Mısır istikametine harekete geçti. Remle'ye vardığı zaman **Sadrazam Sinan Paşa**'nın -evvelce anlatılmış olan- Yunus Hanı Mevkii'nde Memlûklulara karşı kazandığı zaferi öğrenerek fevkalâde memnun oldu. Ayn-ı Safâ Mevkii'ne vardığında, kendisine mülâkî olan **Sinan Paşa**'ya en kıymetli kılıçlarından birini hediye etti. Ayrıca, O'nun askerlerine de ihsanlarda bulundu.

Sultan Selim ordusu, Remle'ye vâsıl olduğu sırada nedîmi **Hasan Can** ve meşhur din ve tarih âlimi **İdris-i Bitlîsî** ile birlikte daha birkaç güvenilir adamını yanına alarak kafileden ayrılıp Kudüs'ü ziyaret etti. Gece karanlığında yoluna devam ederek Halilu'r-Rahman Şehri'ne geldi. Burada **Hazret-i İbrahim**'in kabr-i şerifini ziyaret ettikten sonra süratle geriye dönüp ordusuna iltihak eyledi. Tam çöle girileceği vakit, vezir **Hüseyin Paşa**, bu geçişin müşkilâtından bahisle konuşmaya başlayınca **Sultan Selim** öfkelenerek derhal:

"—Cellat!" diye bağırdı ve onun sözünü tamamlamasına bile fırsat verilmeden **Hüseyin Paşa** idam edildi. İhtimal, **Sultan Selim Han**'ın bu gibi ânî idam kararları vermesi sebebi ile devrin şâiri:

"Rakibin ölmesine çâre yoktur

Meğer vezir ola Sultan Selim'e"

demiştir. O gün ve gece, çöle tam da **Hızır** -aleyhisse-

lâm-'ın kendisine söylediği gibi şiddetli bir yağmur yağdı. Bu yağmur, çölün kumlarını sıkıştırıp sertleştirdi.

Bu tehlikeli geçidin en zor yeri Sâlihiye ile el-Arîş arası idi. Türk ordusu, bütün ağırlıkları yüzlerce topu ve yüz bin civarındaki asker mevcudu ile hiçbir zâiyata uğramadan burayı beş günde aştı. Ancak **Tomanbay** civardaki arap kabilelerine haber göndererek bir Türk başı getirene, o başın ağırlığınca altın vereceğini vaad etmiş bulunduğundan sağdan soldan bedevîlerin hücumları vâkî olmuşsa da top ve tüfek atışlarıyla bu tecâvüzler bertaraf edilip çöl zâiyatsız geçilmiş oldu.

Çöl geçilirken bir ara **Sultan Selim Han**, atından inerek yaya yürümeye başladı. Bunun sebebini soran **Hasan Can**'a, parmağını dudaklarına götürerek:

"–Sus!.." işâretini yaptıktan sonra yavaşça:

"–Peygamber Efendimiz ile dört halîfesi önümüzden yaya olarak gidiyorlar." dedi.

Kahire istikametinde ilerleyen Osmanlı ordusu, bu şehrin kuzeydoğusunda yer alan ve ona pek yakın bulunan Ridâniye Köyü'nde mevzilenmiş bulunan Memlûk kuvvetleriyle karşılaştı. Uzaktan Kahire'nin silûyeti görülen bu köy, harb sahası olarak Mercidâbık'a hiç benzemiyordu. Zira Ridâniye'nin her iki tarafı da aşılması güç birer müstahkem mevki durumundaydı. Sağ tarafta **el-Mukaddem Dağı**, solda ise **Nil Nehri** mevcuddu. Bu iki tabiî mânî arasındaki saha, önceden kazılan siperlerle asker doldurulmuştu. Fazladan olarak Memlûklar, Osmanlılar'a karşı mağlubiyetlerinin sebebi olarak gördükleri sahra toplarını da limanlarına gelen Frenk denizciler vasıtasıyla tedârik etmişler ve bu sahaya mevzilendirmişlerdi. Bunların çoğunu onlara Rodos Şövalyeleri vermişlerdi. Hatta bu topları kullan-

mak üzere yine Frenkler'den topçu ve tüfekçi neferler bile temin ederek buraya getirmişlerdi.

Büyük bir askeri dehâ olan **Sultan Selim Han**, Osmanlı Ordusu'nun iki tabiî mânî arasında sıkışıp kalmasından doğacak mahzurları derhal kavradı ve Memlûkları iki ateş arasında bırakmak üzere kendisinin başında bulunduğu birtakım kuvvetle Mukaddem Dağı'nın eteklerinden dolaşıp, Memlûk Ordusu'nun arka tarafına geçmeyi başardı. O'nun gece karanlığında gerçekleştirdiği bu hareketi, Memlûklular'dan hiçbir kimse fark edemedi.

22 Ocak 1517 günü sabah erkenden başlayan muhârebe gerçekten çok kanlı oldu. Memlûklar iki ateş arasında kalarak mahvoldukları gibi toplarını da kullanmak imkânı bulamadılar. Harb sahasında ordularının yarısı, yani en az yirmi beş bin kişi telef oldu. Bu durumda başarı ümidini kaybeden **Tomanbay**, yanına en gözü kara adamlarından bir kaçını alarak Osmanlı karargâhına hücum edip **Sultan Selim Han**'ı öldürmek ve bu sûrette başsız kalan Osmanlı Ordusu'na karşı nisbî de olsa bir başarı elde etmek hevesine kapıldı.

Plânını tatbik mevkiine koyan **Tomanbay**, **Sultan Selim Han**'ın o sırada el-Mukaddem Dağı'nı dolaşarak kendilerinin arkasında bulunan kuvvetlerin başında olduğunu bilmiyordu. **Tomanbay**, Padişah zannederek, Veziriazam **Sinan Paşa**'yı ve orada bulunan daha birkaç ileri gelir kumandanı şehid etmeye muvaffak oldu. Kendileri de birkaç kurşun yarası almakla beraber kaçıp kurtuldular. Kısa bir zaman sonra **Sultan Selim Han**'ın hayatta olduğu anlaşılınca, **Tomanbay** ve kılıç artığı askerleri tabana kuvvet kaçtılar.

Sinan Paşa'nın şehâdet haberini alan **Sultan Selim Han** hüngür hüngür ağlayarak:

"–Mısır'ı aldık, fakat ne yazık ki, **Sinan Paşa**'yı kaybettik! Mısır, bir **Sinan Paşa**'ya değmez!" diyerek hem sadrazamın değerini, hem de teessürünün şiddetini göstermiş oldu.

Memlûklar'a karşı bu ikinci zafer üzerine Osmanlı öncü kuvvetleri Kahire'ye girdiler. Padişah, şehirde henüz asayiş ve hâkimiyet temin edilememiş bulunduğundan, buraya girmek istemedi. Karargâhını şehir dışındaki **"Vastaniye Mevkii"**ne naklederek burada bir müddet oyalandı.

Bir hafta kadar izini kaybettirmiş olan **Tomanbay**, bir gece ânîden Padişah'ın karargâhına baskın tertip ettiyse de başarılı olamadı. Fakat etrafına topladığı taze bir kuvvetle Kahire'ye bir gece baskın tertip edip henüz şehre tam hâkimiyet kuramamış olan Osmanlı muhâfız askerlerinden pek çoğunu kılıçtan geçirdi. Bu sûretle mâneviyâtları düzelen Memlûklular, Kahire halkını Osmanlı'ya karşı tahrik ederek kadın-erkek, çoluk-çocuk herkesin katıldığı sokak muharebeleriyle bir mukavemet hareketi başlattılar. Üç gün ve üç gece süren bu kanlı sokak çatışmaları bastırılınca, **Tomanbay**, bir kadın elbisesi giymek sûretiyle tekrar kaçtı.

Bunun üzerine 15 Şubat 1517 Pazar günü, **Sultan Selim Han**, top atışları ve mehter eşliğinde büyük bir merâsimle Kahire'ye girdi. Bu sırada bazı Memlûk kumandanları, Padişah'ın huzuruna gelip aflarını talep ettiler ve kendisinin emrinde olduklarını bildirdiler. Bunlar arasında **"Yunus Han"** Harbi'ndeki Memlûk kuvvetlerinin kumandanı **Canberdi Gazâlî** de vardı.

Tomanbay da bir adamını göndererek Padişah'tan afv diledi. Fakat bunda samimi değildi. Böyle olduğu da çabuk anlaşıldı. Maksadı, Kahire yakınına geldikten sonra Nil'i geçip Şam istikametine doğru kaçmaktı. Padişah, O'nun

afv talebinin kabul edildiğini bildirmek üzere kendisine bir heyet gönderdi. **Tomanbay**, bu heyettekileri öldürerek sû-i niyetini ortaya koydu. Sonra da etrafına toplayabildiği bir kısım araplarla yeni bir mukavemet hareketi plânladığı haberi geldi. Bunun üzerine sıkı takibe alındı. **Tomanbay**, bu sıkı takip karşısında bir Arap şeyhine sığındı. O şeyhi, vaktiyle **Kansu Gavri** hapsetmiş olduğu hâlde, **Tomanbay**, sultan olunca onu serbest bırakmıştı. Lâkin **Hasan bin Mer'î** adındaki bu Arap şeyhi, O'nu bir mağaraya sakladıktan sonra, bu yeri, Osmanlı askerlerine ihbar edip kendisini yakalattı. **Tomanbay**, elleri bir mendille bağlanmış olduğu hâlde bir ata bindirilip **Sultan Selim Han**'ın huzuruna getirildi. İki lider, bir müddet uzun uzun birbirlerine baktılar. Sonra **Sultan Selim Han** söze başlayarak:

"–Ya Sultanü'l-Arap!" dedi. "Birkaç defa nezdinize adam gönderdik. Bir kuru nâma râzı olduk. Yalnız, hutbe ve sikke (para) bizim ismimize olsun, gayrisi sizlere mübârek olsun, dedik. Adamlarımızı öldürdünüz. Bâhusus elçiye zevâl yok iken Ridâniye Cengi'nden sonra afv isteğinizin kabul olduğunu bildirmek üzere gönderdiğimiz elçileri de katlettiniz." dedi.

Tomanbay, bu tâzirlerin işine gelene cevap teşkil etmek üzere:

"–Vallahi'l-azîm! Elçilere tâzim edip geriye göndermiştim. Lâkin **Emir Alanbay** denilen bir mağrur adamım, onları dönüş yollarında öldürdü. Benim de yapacak bir şeyim kalmadı." dedi ve ilâve etti:

"–Çerkezlerin zevâli, sizin tâlihinizin de ikbali mukadder olmasaydı, bu hâl zuhur etmezdi. Lâkin bizim kıtâlimiz, memleket ve evlâdımızı korumak içindir. Ama siz üzerimize kılıç çekip kanımızı akıtma hakkını nasıl elde ettiniz?!"

Bu söz üzerine **Sultan Selim Han** öfkelendi ve:

"–Ben sizin üzerinize fetvâ ile geldim, din gayreti ile geldim. Ben Kızılbaşların üzerine yürürken **Kansu Gavri**, Dulkadiroğlu'nu tahrik etti. Dulkadiroğlu, bir büyük cihada mânî oldu. **Kansu Gavri**, Halep'e gelerek ve acemlerle ittifak ederek memleketimize kasdetti. Cezasını vermek lâzım geldi. Biz adam gönderip şerrinizi savuşturmaya çalıştıkça, siz gururunuzu arttırdınız!" dedi.

Bunun üzerine **Tomanbay**, **Sultan Selim Han**'ın yanında bulunan eski Halep Vâlisi **Hayırbay** ile **Canberdi Gazâlî**'yi parmağıyla göstererek:

"–Ey Türk Sultanı!" dedi. "Bizim devletimizin ortadan kalmasının sebebi sen değilsin! Bu hâinlerdir." dedi.

Bu minval üzere bir miktar daha konuşmadan sonra **Sultan Selim Han**, **Tomanbay** hakkındaki hükmünü şu sözlerle beyân etti.

"–Bu kadar vicdanı hâlis ve bu kadar cesur bir adamı öldürmek mertliğe yakışmaz! Yalnız memlekette asâyiş ve sükûnet tam mânâsıyla gerçekleşinceye kadar bir müddet **Ayaz Ağa**'nın yanında kalacak ve herkes kendisine hürmet edecektir!"

Sultan Selim, **Tomanbay** hakkında bu âlicenablığı göstermesine rağmen, on beş gün sonra O'nun idâmını emretmeye mecbur kaldı. Çünkü O, Kahire'de bir teftişe çıkmıştı ki, bir kısım halkın:

"–Allah, **Tomanbay**'ı muzaffer etsin! **Sultan Tomanbay**'a Allah yardım etsin!" gibi sözlerle bağrıştıklarına şâhid oldu. Anladı ki, **Tomanbay** hayatta olduğu müddetçe bir kısım insanların, O'ndan bir karşı hareket beklemeleri eksik olmayacak. Bu fitne ihtimalinin ortadan kalkması için **Tomanbay**'a acımamak gerekmektedir.

Buna karar veren Padişah, O'nu **Şehsuvaroğlu Ali Bey**'e teslim etti. Çünkü **Şehsuvaroğlu Ali Bey**'in babasını, Memluklular, nâhak yere asmışlardı. O da babasının intikamını almak üzere **Tomanbay**'ı, Kahire sokaklarının en kalabalık birinde darağacı kurup astı. Herkesin **Tomanbay**'ın öldüğüne inanması için de ceset orada asılı olarak üç gün bekletildi. **Sultan Selim**, fıtrî olan asâletinin îcâbı olarak, **Tomanbay**'ın hükümdarlara mahsus bir merasimle defnolunmasını emretti. Cenâze namazında bizzat bulundu. Günahlarının afvı için Kahire fakirlerine üç gün sadaka dağıttırdı. **Sultan Selim**, daha sonra ikametini, Nil Nehri içindeki **"Ravza Adası"**na nakletti. Buradayken İskenderiye'ye giderek oradaki Osmanlı donanmasını teftiş etti. Çünkü Mısır üzerine sefere çıkarken donanmayı da İskenderiye Limanı'na naklettirmişti. Fakat üç yüz gemiden mürekkep olan bu donanmayı kullanmaya ihtiyaç olmadı.

Sultan Selim, Kahire'de idârî işleri tanzim ederken Mekke Emiri **Ebu'l-Berekât**'ın oğlu **Ebu Numey**, babası tarafından çok kıymetli **"Mukaddes Emânetler"**le Kahire'ye geldi. **Sultan Selim**, Ebu'l-Berekât nâmına kendisine biat eden **Ebû Numey**'i fevkalâde iyi karşıladı. Dönüşünde babasına emirlik berâtı ile birlikte birçok kıymetli hediyeler de gönderdi. Ayrıca Mekke ve Medine'nin fakir halkına dağıtılmak üzere yüklü bir para ve zahîre gönderdi.

Ebû Numey'in getirdiği bu **"Mukaddes Emanetler"** vesilesiyle **Sultan Selim Han**, vaktiyle Şam'da **Hızır**'la karşılaşmasını ve O'nun kendisine bildirdiği Mısır hazînesindeki iki eseri hatırladı. Bunlar, üzeri yazılı bir kerpiç ile **Davud Aleyhisselâm**'ın kılıcı idi. Âlimler, bunlardaki solmaya yüz tutmuş yazıları pertavsızla (büyüteçle) okutarak dinledi. Bugün Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilmekte olan bu eserlerdeki

beyânların tamı tamına **Hızır** Aleyhisselâm'ın anlattıklarına mutâbık olduğunu görerek mesrûr oldu.

Sultan Selim Han, Hicaz mıntıkası dâhil olmak üzere, bütün Memlûk arazisi ve onlara tâbî olan yerlerin devlete katılmasıyla bütün bu mıntıkadaki şehirlerin tahrîrini emretti. Her yer için ayrı ayrı tayinler yaptı. Bütün bu çalışmalar, pek tabiî olarak aylar sürdü. Asker, aynen Çaldıran'da olduğu gibi geriye dönme arzusunu izhâr etmeye başladı. Fakat bunu **Sultan Selim**'e kim söyleyebilecekti. İleri gelir kumandanlar, **Sultan Selim**'in çok sevdiği **Kazasker Kemal Paşazâde**'den bu hususta bir ricada bulundular. O da bir fırsat kollamaya başladı. Bir gün **Sultan Selim Han, Kemal Paşazâde**'ye:

"–Gel, beraber Kahire'de bir gezinti yapalım da gördüğün aksaklıkları bana söyle!.." dedi.

Birlikte şehri dolaşmaya başladılar. Atbaşı beraber gidiyorlardı. Şuradan buradan konuşurlarken bir ara **Sultan, Kemal Paşazâde**'ye:

"–Molla!" dedi. "Senin kulağın deliktir. Askerler arasında ne durum vardır? Neler konuşulmaktadır?"

Kemal Paşazâde beklediği ânın geldiğini düşünerek.

"–Sultanım!" dedi. "Geçen gün şehirde dolaşırken atlarının Nil'den sulanmakta olan askerler gördüm. Onlardan biri şu türküyü söylüyordu:

"Nemiz kaldı bizim mülk-i Arab'da
Nice biz dururuz Şam u Haleb'de
Cihan halkı kamu iyş u tarebde
Gel ahî gidelim Rum illerine!"

Aslında kimsenin böyle bir şey söylediği yoktu. Onların bütün arzuları, İstanbul'a dönmekti. Çünkü sekiz ayını doldurmuş olan Kahire'deki bu ikametten usanmışlardı. Fakat

Kemal Paşazâde onların hislerini ifade etmek üzere böyle bir türkü uydurmuştu. Padişah askerin dönmek arzusunda olduğunu zaten tahmin ediyordu. Hislerini böyle bir türkü ile ifade etmelerinden memnun oldu ve geri dönülmesi için hazırlıklara başlanmasını emr etti.

Bir-iki gün sonra **Sultan Selim Han**, **Kemal Paşazâde** beraberinde olduğu hâlde şehirde bir gezinti daha yapıyordu. Padişah, yine:

"–Molla!" dedi. "**Tokatlı Molla Lütfi** sizin üstâdınız imiş. İlim ve fazlı ile mâruf iken katline sebep nedir?" diye sordu.

Aslında Padişah, bunun sebebini çok iyi biliyordu. Onu, babası **Veli Bâyezid** astırmıştı. Buna bir itirazı da yoktu. Çünkü **Molla Lütfi**, âlim bir kimse olmakla beraber gayri ciddi ve alevî meşrep biriydi. Buna rağmen **Kemal Paşazâde** şu cevabı verdi:

"–Akranının hasedleri belâsına uğradı. O hoş tabiatlı, şuh meşrep idi. Bazen hicvetmek istediğini adam akıllı donatırdı. Tatlı lâtîfeleri vardı. Bazen lâtîfe yollu öyle şeyler uydururdu ki, dinleyenler, onun bir hakikat olduğuna inanırlardı. Bu yüzden birçok düşman kazanmıştı. Nihayet onların iftiralarıyla îdam edildi."

Padişah tekrar sordu:

"–Ya siz dahî üstadınız gibi böyle latîfe söyleyemez misiniz ki, hakîkat zannedilsin!"

Molla, bu suali:

"–Biz geçen gün nöbetimizi savdık!" şeklinde cevaplandırınca, Padişah:

"–Molla!" dedi. "Geçen gün söylediğin türkü senin uydurman mıydı yoksa?!"

Kemal Paşazâde, bunu serbestçe îtiraf etti ve Padişahı selâmladı. Bu, Padişahın hoşuna gitmişti. Dönüşte derhal kendisine beş yüz filori altın göndermek sûretiyle iltifat etti.

Sultan Selim Han'ın emriyle dönüş hazırlıkları yapıldığı sırada, bu ordunun Kahire'ye girişinin üzerinden tamı tamına 8 ay geçmiş bulunuyordu. Mısır'a vâli olarak önce bu sefere birçok yaralılıkları görülen **Yunus Paşa** tâyin edilmişti. Fakat O'nun vâliliği uzun sürmedi. Padişah'ın kulağına kadar gelen bazı rüşvet iddiaları, O'un azline sebep oldu. Mısır Defterdarı olarak tayin edilen **Mehmed Çelebi** ile Rumeli Kazaskeri **Zeyrekzâde Rukneddin**'in de bu pisliklere bulaştığı iddia ediliyordu. Bunlara vakıf olan **İdris-i Bitlîsî**, uzun bir Farsça kasîde ile halkın şikâyetlerini dile getirmiş ve bu kasîdeyi Padişah'a takdim etmek istemişti. Paşalar, birbirlerini korudukları için buna mânî olmak istedilerse de **İdris-i Bitlîsî**, Sultan nezdindeki büyük îtibarı sebebiyle bu şikâyetleri ona duyurmaya muvaffak oldu. İşte bu sebeple **Sultan Selim Han**, daha Mısır'dan ayrılmadan **Yunus Paşa**'yı vâlilikten alarak Memlukların eski Halep vâlisi **Hayırbay**'ı, O'nun yerine tâyin etti. Buna sebep oldu diye bir zarar görmesinden korktuğu **İdris-i Bitlîsî**'yi kafileden ayırıp İskenderiye'deki donanma ile İstanbul'a gönderdi.

Kîhire'de beş bin süvâri ve beş yüz piyâdeden mürekkep bir muhâfız kuvveti bırakarak 10 Eylül 1517 İstanbul'a müteveccihen yola girdi. Henüz Kahire şehrinin kenar mahallelerinden çıkıyorlardı ki; Padişah ile Veziriazam **Yunus Paşa** aralarında şu konuşma geçti. **Yunus Paşa**:

"–Bu kadar zahmetler çektik. Bu kadar yorgunluklar, ordunun yarısı muharebelerde zâyi olmasından sonra

Mısır yine bir Çerkez kölenin eline geçti. Netice bu mu olmalıydı!?" dedi. Bununla kendisinin yerini alan **Hayırbay**'ı kastediyordu ve Sultanın icraatlarını kendince tenkid etmiş oluyordu. Padişah, atının dizginini çekerek durdu ve:

"–Bu ne sözdür!.. Biz bu sefere Mısır Çerkez asıllı kölemenlerin elinde diye mi çıktık?! Kavim gayreti gütmek ve insanları buna göre değerlendirmek (ırkçılık), İslâm'ın men ettiği bir şey değil midir?!..." diye bağırdıktan sonra biraz gerisindeki solaklar kethüdasına dönüp:

"–Vur, bu mel'unun kellesini!.." diye emretti.

Görünüşe göre **Yunus Paşa**, bu ırkçı görüşünden dolayı îdam edilmişti. Fakat belki de bunun asıl sebebi, kısa Mısır Vâliliği esnasında hakkındaki rüşvet iddiasıydı. Çünkü bunu dürüstlüğünden emin olduğu **İdris-i Bitlîsî**'den öğrenmişti. Sonra yanına **Kemal Paşazâde**'yi dâvet etti.

Az bir müddet yürüdükten sonra bataklık bir yerden geçerken **Kemal Paşazâde**'nin atı ürktü. Ürken atın, hızla bol çamurlu bir yere basması neticesinde sulu bir çamur dehşetli bir zifos hâlinde yukarı doğru sıçrayarak Padişah'ın kıymetli kaftanını çamur içinde bıraktı. Sultan'ın sertliğini bilen **Kemal Paşazâde** dehşete kapıldı. Ne söyleyeceğini bilemedi. Lâkin O'nun korktuğunu gören **Sultan Selim** gülümseyerek:

"–Üzülmeyiniz Hocam!.. Ben sana bir zarar vermek isteseydim, uydurma bir türkü ile beni aldattığın zaman verirdim. Bilmez misin ki, gerçek âlimler, nezdimde pek kıymetlidir. Ben bugüne kadar hiçbir âlimden hürmetimi esirgemedim. Hatta beni ve icraatimi acı acı tenkit etmekten çekinmeyen **Ali Cemâlî Efendi**'den bile! Sakın üzülme! **«Ulemânın atının ayağından sıçrayan çamur»**, bizim

için bir şereftir!.." dedi ve sonra arkasından gelenlerden birine işaret edip çamurlu kaftanını çıkararak O'na teslim etti ve:

"–Bunu iyi muhafaza edin! Vasiyetimdir: Öldüğüm zaman tabutumun üstüne koysunlar!.." dedi.

- IX -
VELİ BÂYEZİD'İN BEDDUÂSI

Kahire'den ayrılan **Sultan Selim Han**, orduya önce Şam'da bir mola verdi. Kendisi de Şam'ın merkezindeki eski Suriye Atabeylerinden kalma **"Kasru'l-Ablak"**a yerleşti. Burada yeni fethedilen yerlerin idârî ve mâlî düzenlemesini yaptı. Filistin arazisini, **"Kudüs Vâliliği"** adıyla bir eyâlet hâline getirip oraya vâli olarak Memlûkler'in eski kumandanlarından **Canberdi Gazâlî**'yi tâyin etti.

Bu sırada **"Kıbrıs Adası"**, Venedik hâkimiyeti altındaysa da Venedikliler, Memluklar'a tâbî olup onlara her yıl sekiz bin duka altını haraç ödemekteydi. **Sultan Selim Han**, Kahire'den ayrılmadan bir gün önce Mısır'a gelen bir Venedik heyeti, bu verginin artık Osmanlılar'a verileceğini te'yid etmişti.

Sultan Selim Han, Şam'daki ilk ikameti sırasında bulup meydana çıkardığı **Muhyiddin-i Arabî**'nin kabr-i şerîfi

üzerine bir türbe, yanına bir câmî ve imâret, yani fakirlere bedava yemek dağıtılan bir bina yapılmasını emretmişti. Şimdi bunlar yapılıp bitirilmiş bulunuyordu. Sultan, parlak bir merâsimle, bir külliye hâlindeki bu binaların açılışını yaptı. Fakirlere, hazretin ruhu için sadakalar dağıttı.

Sultan Selim Han, Şam'da bulunuyorken Macarlar'ın Rumeli'de bir hudud tecâvüzünde bulundukları haberi geldi. Sultan onlara 1513'de üç senelik bir muâhede imzalamış ve sonra da bunun müddetini sadece bir yıl uzatmıştı. Bu demekti ki; O, yakın bir zamanda bir **"Batı Seferi"** düşünmekte olduğu hâlde, buna o âna kadar fırsat bulamamıştı. Macarlar'ın ânî bir baskınla Bosna'nın İzvornik sancakbeyi **Mustafa Bey**'i öldürdükleri haberi, Şam'da kendisine ulaşınca, Sultan, oğlu **Şehzâde Süleyman**'a Macarlar'la sulh anlaşmasını bir yıl daha temdid etmesi tâlimâtını verdi. Çünkü o anda üzerlerine gidip Macarlar'a hadlerini bildirmek imkânı yoktu.

Bu sırada **Şah İsmail**, dönüş yolunda bulunan **Sultan Selim Han**'ın kendisine karşı ikinci bir sefere çıkmasından korkuyordu. Şam'da bulunan Osmanlı Ordusu, İstanbul-İran arasındaki mesafenin yarısını katetmiş demekti Üstelik O, çok iyi biliyordu ki, **Sultan Selim**, İran seferini yarım kalmış addetmekte ve kendisi üzerine bir sefer daha tertip etmek istemekteydi. Bu sebeple hem O'nun niyetini anlamak ve hem de böyle bir seferi önlemek için yeniden bir sulh teklifinde bulunmak üzere Şam'a bir elçi ile birlikte birçok hediyeler gönderdi.

İran elçisi, Padişah'a, **Şah İsmail**'in bir mektubunu sundu. Şah, bu mektupta **Sultan Selim Han**'a çok hür metkâr bir üslupla aynen şöyle diyordu:

"Sen yeniden birçok belde ve teb'aya mâlik oldun! Bir hassa Mısır'ı almakla «Hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerîfeyn

oldun. Sen, şimdi Arz'ın ***İskender****'isin! Aramızda geçen geçmiştir, bir daha avdet etmez! Sen memleketine git, ben de memleketime gideyim. Aramızda vuruşarak müslümanların kanlarını dökmeyelim! Benimle ilgili olarak arzun ne ise, elçime söyle ki; ben onu yerine getireyim!"*

Sultan Selim Han, İran Şah'ının bu sözleri, Osmanlılar'ın ikinci bir seferinden korktuğu için ve bunu önlemek maksadıyla söylediğini çok iyi biliyordu. Fakat İstanbul'dan çıkalı iki seneye yakın bir zaman geçmişti. Asker, gerçekten yorgundu. Bu sebeple İran Elçisi'ni avundurucu sözlerle tatmin edip geri gönderdi. Bununla beraber bazı tedbirler almaktan da geri kalmadı. Vezirazam **Mehmet Paşa**'yı bir kısım kuvvetlerle Diyarbekir üzerine sevkettiği gibi İran'ın çok menfaati bulunan ipek ve silâh ticaretini de yasakladı.

Sultan Selim, bu defa Şam'da dört ay kaldı. Ayrılmadan önce Kudüs vâlisi tayin ettiği **Canberdi Gazâlî**'nin memuriyetini Şam Vâliliği'ne nakletti. Çünkü O, Lübnan'da **İbnü Haneş** adındaki bir Şeyh'in çıkardığı ve büyümek istîdadı gösteren bir isyanı ânında ve dirâyetle bastırmıştı. Bu sûretle Mısır ve Suriye, yine eski Memlûk Vâlileri'ne bırakılmış oluyordu. Çünkü Mısır'a da Memluklar'ın eski Halep Valisi **Hayırbay**' ı vâli tâyin ederek oradan ayrılmıştı.

Şam'dan Halep'e gelen **Sultan Selim Han**, burada da tam iki ay eğlendi ve gereken idârî düzenlemeleri yaptıktan sonra, yoluna devamla 26 Temmuz 1517'de İstanbul'a vâsıl oldu. Böylece iki sene, bir ay, yirmi gün ayrı kaldığı payitahtına dönmüş oldu. Bu defa da Çaldıran dönüşünde olduğu gibi, ordusunu Çamlıca'nın arka eteklerindeki Bulgurlu'da bekleterek şehre karanlıkta, sessizce girip Topkapı Sarayı'na geçti.

İstanbul'a vâsıl oluşunu takib eden ilk Cuma günü, Ayasofya Câmii'nde büyük bir merâsim tertip etti. O gün İstanbul'a getirtmiş olduğu son Abbâsî Halifesi **Mütevekkil Alallâh** minbere çıkarak bir hutbe îrâd etti. Bu hutbede, Hilâfet'in, O'nun şartlarının bihakkın hâiz bir kimse olan **Sultan Selim Han**'a devrettiğini bildirdi. Hutbeden inince de sırtımdaki hil'atı çıkarıp O'na giydirdi.

Sultan Selim Han, İstanbul'a vâsıl oluşunun onuncu günü, Edirne'ye gitmek için yola çıktı. Yola çıkmadan önce hazine defterdarı **Abdusselâm Bey**'e Sirkeci ile Saraybur-nu arasında kendisine bir köşk yapmasını emretti. Sonra Mısır'dan getirttiği **"Mukaddes Emanetler"**in sayımını yaptırdı. Defterdarlar bunların muntazam defterini tanzim etti. Muhafazaları için Topkapı Sarayı'nda bir bölüm tahsis etti. Bunların başında kesintisiz Kur'ân-ı Kerîm okunması için, birincisi kendisi olmak üzere kırk hâfız vazifelendirdi. Sonra da Edirne'ye gitti. Edirne'de yerine vekîl bıraktığı **Şehzâde Süleyman**'dan, kendisi seferdeyken olup biten işler hakkında bilgi aldıktan sonra, O'nu tekrar Manisa sancağındaki vazifesine geri gönderdi.

İstanbul'a döndüğünde **Abdüsselâm Bey**'in inşâ ettiği köşkü görmeye gitti. Fevkalâde mütevâzî ve alâyişten hoşlanmayan **Sultan Selim Han**, yapılan köşkü pek şatafatlı bularak öfkelendi ve **Abdüsselâm Bey**'e:

"–Ben sana bu kadar para sarfına selâhiyet vermemiştim. Mütevâzî bir köşk yap, demiştim!.." deyince **Abdüsselâm Bey**, durumu kurtarmak için:

"–Sultanım!" dedi. "Bu köşkü, ben kendi paramla yaptım. Sultanımıza nâçizâne bir hediyemdir!"

Sultan, bu sözlerin doğru olmadığını anlamakla beraber, hoş karşıladı ve **Abdüsselâm Bey**'e mukâbeleten İzmit taraflarında birkaç köyü mülk olarak bağışladı.

Bu sırada **Sultan Selim Han**, fevkalâde bir Dîvan toplantısı emretti. Buna birçok din adamı da dâvet edildi. Normal Dîvan toplantılarına **"din adamı"** olarak sadece Şeyhülislâmlar katılırdı. Böyle mûtad hârici olarak bir çok din adamının çağırılması, bir fevkalade durum olduğunu gösteriyordu.

Dîvan'da önce Mısır'dan gelen bir rapor okundu. Bu, Mısır'a vâli tayin edilmiş **Hayırbay**'dan geliyordu. Rapor okunmaya başlayınca mes'ele anlaşıldı. Bu, **Şehzâde Kasım** hakkındaydı. Bunda şu bilgiler yer alıyordu:

"Vaktiyle, **Sultan Selim Han**'ın ağabeyi **Şehzâde Ahmed** tahta geçmek için silâha sarılınca oğullarından biri olan **Şehzâde Murad**'ı yardım talebi ile **Şah İsmail**'e, diğer oğlu **Şehzâde Kasım**'ı da aynı maksatla Memlûklar nezdine göndermişti. Memlûk Hükümdarı **Kansu Gavri**, **Sultan Selim Han**'ın kardeş çocuğu olan bu **Şehzâde Kasım**'ı Mercidâbık'a sürükleyip getirmiş ve O'na al ve yeşil sancaklar açtırarak Osmanlı tahtının gerçek vârisi olduğunu iddiâ ve îlân etmişti.

Kansu Gavri'nin harb sahasında ölümü üzerine, **Şehzâde Kasım** da kaçan memlûk askerlerine karışarak sırra kadem basmıştı. Osmanlı Ordusu, Kahire'ye girdiğinde köşe bucak her taraf iyice arandığı hâlde bir türlü bulunamamıştı. Meğer **Kansu Gavri**'nin halefi **Tomanbay**'ın elinde olan ve O'nunla birlikte Kahire baskınına bile karışmış bulunan **Şehzâde Kasım**, O'nun yakalanıp idam edilmesinden sonra kıyafet değiştirip Arap kabileleri arasına karışıp izini kaybettirmiş. Nihayet **Sultan Selim Han**'ın Mısır'ı terk etmesinden aylar sonra, bir kölenin ihbarı üzerine **"Berkiyye"** taraflarında yakalanıp Vâli **Hayırbay**'ın huzuruna götürülmüş. **Hayırbay**, O'nu önce Kahire Kalesine hapsetmiş ve ne yapması gerektiğini padişahtan suâl etmek düşüncesinde olduğu hâlde bazı Memluk artıklarının, O'nu

hapisten kaçırma teşebbüsü vâkî olunca, İstanbul'a sorup cevap alınmasının işi geciktireceği kanaatiyle düşünerek **Şehzâde Kasım**'ı izinsiz olarak idam ettirmiş imiş!"

Bu bilgileri nakleden raporun sonunda, **Hayırbay** bundan dolayı padişahtan özür diliyordu. Rapor, okunup bitirilince **Sultan Selim Han**:

"–Aferim **Hayırbay**! Çok güzel yapmışsın!" dedi ve ilâve etti:

"–Diğer raporu okuyunuz!"

Okunan ikinci rapor ise, **Şehzâde Ahmed**'in diğer oğlu **Şehzâde Murad**'la ilgiliydi. Bu da, o sırada Tokat havâlisinde bir Alevî isyanı başlatmış olan **Celâl** adındaki bir sahte dervişi tepelemek üzere, oraya gönderilmiş olan **Ferhat Paşa**'dan geliyordu. **Ferhat Paşa**, bu raporunda, vaktiyle babasına yardım temin etmek için İran'a gönderilmiş olan **Şehzâde Murad**'ın tebdil-i kıyâfet tekrar Anadolu'ya döndüğüne ve babasının sancağı olan Amasya'ya gelerek gizli gizli etraftan asker toplamaya çalıştığına dâir etrafta dedikodular dolaştığını bildirmekte ve ne yapması gerektiğine dâir emir ve tâlimât beklediğini bildirmekte idi.

Sultan Selim Han, bu rapor hakkında toplantıya katılanlara şu izahatı verdi.

"–Bu raporun tarihi biraz eskidir. Ben size bu rapor alındıktan sonra neler yapılmış olduğunu anlatayım:

Bu bilgi gelince, hemen Amasya'ya meseleyi tahkik için bir heyet gönderdim. Bunlar birçok kimseyi sorgulayıp nezâret altına (gözaltına) aldılar. Bir nalbantın bu hususta mâlumâttar olduğu söylenmesi üzerine, o nalbantı İstanbul'a celbettim. Onun ifadesine istinâden, bu hususta mâlumâtı olan diğer bir şahıs olan **Sabuncu İbahim Celîlî**'yi de İstanbul'a getirtip bizzat istintak ettim. Bu şahıs,

*"**Şehzâde Murad** olduğu söylenen bir şahsın, yaralı olarak Amasya'ya geldiğini, orada gizlice tedâvî olduktan sonra İstanbul'a intikal ettiğini, fakat on beş gün önce vefat ederek Üskür'da defnedildiğini"* söyledi. Bunun üzerine **Şehzâde Murad** olduğu söylenen şahsın mezarı açıldı. Cesedi onu tanıyan birkaç kişiye gösterildi. Sonra Şehzâdeyi bir başka tanıyan arandı. Onu yaralı iken Amasya'da görmüş olan biri bulundu. Şehzâdenin vücudunda bir alâmet olup olmadığı soruldu.

"–Evet, vardı. Kafatasında ceviz büyüklüğünde bir delik vardı." dedi.

Ceset muâyene edilince, O'nun **Şehzâde Murad** olduğu anlaşıldı. Mezar, tekrar kapatıldı. Ben de hadiseye karışmış olanları bir yaralıya yardım etmiş oldukları için cezalandırmayıp afvettim.

Ben vaktiyle bir fitneye âlet olur korkusuyla bir casus gönderip O'nu Tebriz Sarayı'nda güyâ öldürtmüştüm. O zaman bana verilen rapor, sanırım arşivimizde mevcuttur. Bu şâyia üzerine beni evvelce yanlış rapor vererek aldatmış olduklarını anladım. Şimdi ise, bu olanlar, hiç şüphesiz bir alevî tertibiydi. Onu ortaya çıkaracak ve kendisini bir isyana âlet edeceklerdi. Fakat adamcağızın erken ölümü, bu oyunu bozdu."

Sonra yine divan kâtibine hitapla:

"–Diğer raporu okuyunuz!" dedi.

Bu üçüncü rapor da yine **Ferhat Paşa** tarafından gönderilmiş bulunuyordu. Bu raporda şu bilgileri ihtiva ediyordu.

"Aslında dirlik (tımar) sahibi olan **Celâl** adındaki bir Kızılbaş, husûsî bir tertiple Turhal'da önce kendisini bir mağaraya kapatmış; takva ehli bir kimse, hatta ermiş olduğu

yolunda evvelden plânlayarak adamları vasıtasıyla şahsî propagandasını yaptırmış!" sözün burasında **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**:

"–Hâlâ bir kızılbaşa dirlik verilmekte midir, Sultanım?!" diye sordu.

Sultan Selim Han:

"–Ya! İşte görüyorsunuz. Ne kadar ayıklasak ayıklanmıyor!" karşılığını verince, **Zembilli**:

"–Şaşılacak şey!" diyerek başını salladı.

Sultan Selim Han, kâtibe işaretle raporu okumasına devam etmesini emretti.

Raporun devamında, bu sahte **Şeyh Celâl**'in etrafındakilere önce pek yakın bir zamanda bir **"Mehdi"** çıkacağını söylediği, az sonra da beklenen o mehdinin kendisi olduğunu beyânla etrafına yirmi bin kişi topladığı, daha önce kendisi gibi bu Kızılbaş isyancıları bastırmaya memur edilen **Şehsuvaroğlu Ali Bey**, Elbistan'dan yola çıktığı için mesafenin yakınlığı sebebiyle **Ferhat Paşa**, henüz Ankara civarına varmışken **Şehsuvaroğlu**, **Celâl**'i sıkıştırarak kaçmaya mecbur bıraktığı, O'nun İran'a sığınmak düşüncesi ile önce Sivas istikametine kaçtığı, oradan Erzincan'a yöneldiği sırada yetişen **Şehsuvaroğlu**'nun âsîleri perişan ederek yakalanan **Celâl**'i öldürdüğü" bildiriliyordu.

Bu üçüncü rapor da okunduktan sonra **Sultan Selim Han**:

"–Bakınız hocaefendiler!" dedi. "Siz bana bu Kızılbaşlar üzerine yürüyeceğim zaman fetvâ vermek istememiştiniz! Şimdi görüyor musunuz, şahlarını tepeledikten, Anadolu'yu güyâ bu mel'ûnlardan temizledikten sonra bile bir serseri, isyan bayrağı kaldırınca, bunun altına hâlâ yirmi bin insan toplanabiliyor. Bunun ülkemiz ve halkımızın hu-

zuru ve birliği için ne kadar büyük ve ehemmiyetli bir tehlike olduğunu görüyor musunuz?! Ben **Şah İsmail** üzerine son ve kat'î bir sefer daha yapmak isterim. Umarım, yine bunun için gerekli olan fetvayı vermekte tereddüt etmezsiniz!" dedi ve gözlerini **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**'ye çevirerek bir müddet sustu. **Zembilli**, Padişah'ın kendisinden bir cevap beklediğini anlamıştı:

"–Hay, hay! Sultanım!" dedi. "O zaman bu Kızılbaşlar hakkında bu kadar bilgimiz yoktu. Şimdi her şeyi görüp öğrendik! Hay, hay, istediğiniz fetvâ olsun!"

Diğer hocaların da kısa kısa ifâdelerle **Ali Cemâlî Efendi**'yi tasdik etmeleri üzerine, **Sultan Selim Han** kendilerine teşekkür ettikten sonra:

"–Hemen şimdi değil! **Şah İsmail** şu anda korkup bir kenara çekilmiş bulunuyor. Fakat kaşınan başka bir düşmanımız var: Macarlar! Ben daha Şam'da iken onların Bosna'nın İzvornik Sancağı'na saldırıp **Mustafa Bey**'i öldürdüklerini haber almıştım. Oğluma tâlimât gönderip onlarla aramızdaki sulh anlaşmasını bir sene daha temdid ettirdim. Fazla değil, sadece bir sene! Zira seferden döner dönmez onlara hadlerini bildirmeyi düşünmüştüm. Şimdi başka bir tehlike daha belirdi. O da şudur:

Aldığım istihbarat bilgisine göre Papa **On Üçüncü Leon** aleyhimize yeni bir **"Haçlı Seferi"** tertiplemek gayretleri peşinde koşmaktadır. İngiltere, Fransa, Avusturya ve İspanya'ya birer kardinalini göndererek aleyhimize bir ittifak sağlamaya çalışmaktadır.

Geçen gün bizi ziyarete gelen İspanya elçisi, evvelce Memlûklar'a vermekte oldukları vergiyi bize getirdi. Ve bundan sonra da bunu muntazaman ödemeleri için bir anlaşma yaptık. O'nu sizin de bildiğiniz gibi çok iyi karşıladım. Kendisine değerli bir kaftan ile beş bin akçe ihsanda

bulundum. Maksadım, İspanya'nın Papa'nın tesisine çalıştığı ittifaka uzak durmasını temindi. Bunların Kudüs'teki Kamame Kilisesi ve orayı ziyaret edenler hakkında birkaç basit istekleri vardı. Bu hakları vaktiyle Memlûklar onlara vermişti.

Şimdi, hocalar ve beyler! Papa'nın bu hazırlığına karşı tedârikli olmak için kuvvetli bir donanmaya ihtiyaç vardır. Bu sebeple tersâneleri büyütüp geliştirmek için faaliyete geçtim. Biliyorsunuz, Mısır Seferi'nde donanmaya pek ihtiyaç olmadı. Fakat bir müttefik Haçlı taarruzu ile karşılaşırsak en büyük işi donanma görecektir.

Bunun için Haliç'teki tersaneyi büyütüyorum. Ayrıca Kadırga semtinde de diğer bir tersâne inşa ettiriyorum. Burada Bizans zamanında da tersâne varmış! Fakat zamanla metruk kalmış, sonra da mezarlık yapılmış. Ben mezarlığı kaldırarak oraya tersâne yapıyorum."

Bu sırada **Ali Cemâlî Efendi**'ye bakarak sözlerine şöyle devam etti.

"–Efendi Hazretleri'nin lütfettikleri bir fetva ile o mezarlığı iptal edip ölü kemiklerini başka bir yere naklettik. Şer'an **«Nakl-i Kubûr»** (kabirlerin başka yere nakli) câiz imiş!

Şimdilik yapılacak ilk iş, şu şımarık Macarlar'a hadlerini bildirmektir. Görülmektedir ki, ondan sonra yapılacak pek çok işimiz olacaktır!"

Padişah'ın bu son sözleri söyledikten sonra ayağa kalkması ile Dîvan toplantısı sona erdi.

Birkaç gün sonra denizlerde en kuvvetli bir durumda olan Venedik'in Papa'nın teşebbüsünden ümide kapılmış olup olmadıklarını anlamak için **Mustafa Çavuş**'u elçi sıfatı ile gönderip Kıbrıs haracının iki seneliğini peşin olarak istetti. Venedikliler, hiç itiraz etmeden istenen meblağı

Mustafa Çavuş'a ödediler. Bu, Papa'nın teşebbüsünden ümitvar olmadıklarını göstermiş oldu.

Sultan Selim Han, Mısır seferinden dönüşte hazineyi ağzına kadar altınla doldurmuş ve:

"–Bundan böyle benim altınla doldurduğum bu hazineyi, ahfâdımdan (torunlarımdan) her kim mangırla (bakır parayla) doldurmaya muvaffak olursa, kapısı O'nun mührü ile mühürlensin. Yok, mangırla bile doldurulamıyorsa, ilâ nihâye benim mührümle mühürlensin!" demişti.

Bunun için husûsî bir mühür de yaptırmıştı. Bugün Topkapı Sarayı'nda muhâfaza edilmekte olan bu mühür, bir gümüş yüzük şeklindeydi. Üzerinde siyah taş üzerine, altınla hakkedilmiş (kazınmış) yazılar vardı. Bunlar ortada **"Sultan Selim Şah"** dört kenarında da **"Tevekkülî alâ Hâlikî"** yani "Allah'ıma tevekkül ederim." yazılı idi.

Hâlbuki **Sultan Selim Han**, İran üzerine sefere çıkacağı zaman Hazine'nin imkânları pek müsâid olmadığından Kapalıçarşı'daki kuyumcuların birinden altmış bin altın borç alınmıştı.

Sefer dönüşü bu para ödenirken o kuyumcu:

"–Şükürler olsun, devletimiz sâyesinde servetim haddinden fazladır. Dünya'da bir oğlumdan başka kimsem de yoktur. Verdiğim parayı hazineye bağışlıyorum. Buna karşılık oğluma günde iki akçe ile cebecilik (yani ordunun donatım sınıfında bir vazife) ihsan olunsun!.." demişti.

Defterdar, tüccarın teklifini Padişaha arz edince, **Sultan Selim Han**, öfkeyle bağırmış ve:

"–Bana böyle kanunsuz bir teklif getirdiğin için, yüce ecdâdımın ruhlarına yemin ederim ki, seni de, teklif sahibini de idam ettirirdim. Fakat «Mekke ve Medîne Fâtihi **Sultan Selim**, parasına tamah ettiği için tüccarı ve defterdârı

öldürttü.» demelerinden çekinirim. Bilmez misin ki, asker ocağına para ile girilmez. Tez tüccarın parasını verin ve bana bir daha kanuna uymaz şeyler getirmeyin!.." demişti.

Şimdi ise, devlet hazinesi tıka basa doluydu. Buna rağmen mütevâzî, sâdelikten hoşlanan ve israftan nefret eden **Sultan Selim Han**, bütün devlet dairelerinde tasarrufa riâyet edilmesini emreder ve memurları sık sık bu yönden teftiş ettirirdi. Böyle bir teftiş sonucunda, hazine muhafızlarından tam yüz elli kişi kusurlu bulunmuş, Padişah da bunların idam edilmesini emretmişti. Bu emir, henüz infaz edilmeden bunu öğrenen **Zembilli Ali Cemâlî Efendi**, koşup gelerek Sultan'ın huzuruna çıktı ve:

"–Sultanım!" dedi. "İşittim ki, yüz elli hazine muhâfızının idamını emretmişsiniz! Bunların şer'an öldürülmeleri aslâ câiz değildir! Kendilerini derhal afv etmelisiniz!"

Padişah'ın canı sıkıldı ve:

"–Görüyorum ki, saltanat işlerine karışıyorsunuz! Bu sizin vazifeniz değildir!" karşılığını verdi.

Ali Cemâlî Efendi:

"–Hayır, Sultanım!"dedi. "Bu sizin Âhiret'teki mes'ûliyetinize âid bir mes'eledir. Sizin Âhiret'inizi korumak üzere, şeriatın emrini bildirmek benim en aslî vazifemdir!"

Sultan:

"–Sen benim «Halife» sıfatımın vekîlisin! Bu da sırf dînî işlere bakmanı icab ettirmez mi?!" deyince **Ali Cemâlî Efendi**:

"–Yüce İslâm Şeriatı'nda böyle bir ayrım yoktur. Her dünyevî işin, ayrıca dînî bir yönü vardır!" karşılığını verdi.

O zaman Sultan:

"–Benim bir **«tazir hakkı»**m yok mudur?" diye sordu.

Bu suâle de **Ali Cemâlî Efendi**:

"–Hay, hay, vardır! Fakat onun şartlarını size evvelce anlatmıştım. Siz maslahat îcâbı (hâlin gerektirdiği) bazı yasaklar koyabilirsiniz! Bunlara istinâden cezalar da verebilirsiniz. Fakat sulh zamanında böyle sıradan birileri hakkında îdam cezası veremezsiniz! O cezayı, ancak kadılar verebilir. Siz bunları belki kadılara havâle edebilirsiniz! İşte hepsi o kadar!" dedi.

Sultan Selim:

"–Siz, böyle ikide bir yaptığım işlere müdâhale ediyorsunuz! Geçenlerde şu şımarık Rumlar'a karşı kızgınlıkla «Bunların hepsi ya Müslüman olurlar veya hepsini kılıçtan geçireceğim!» demiştim. Mâşallâh böyle şeyleri de pek çabuk haber alıyorsunuz! Koşup gelerek beni bundan men etmiştiniz!" dedi.

Ali Cemâlî Efendi:

"–Hayır sultanım! O'nu ben men etmedim. Allah, yüce Kur'ân'da sarîh âyeti ile kendisi men etmiş. Ben, size sadece O'nun emrini hatırlattım! Böyle şeyleri çabuk öğrenmeme gelince, O da vazifem icabıdır!" dedi.

O sert **Sultan Selim Han**, **«Allâh'ın emri»** denilerek yapılan bu itirazlar karşısında yumuşadı ve:

"–Peki, Hocaefendi Hazretleri! O, yüz elli hazine muhâfızını afvettim!" dedi.

Ali Cemâlî Efendi, bu netice ile yetinmek istemedi ve:

"–Bu yetmez! Mâdem afvettiniz, hepsini eski vazifelerine iâde etmelisiniz ki, mağdur olmayalar!" dedi.

Sultan:

"–O neden gerekliymiş ki?!" diye sorunca,

Ali Cemâlî Efendi:

"–Ee! Çünkü kasıtları yok! Sehven (yanlışlıkla) hata etmişler. Bu, onlara ders olur. Bir daha aynı hatayı işlerlerse o zaman onları cezalandırırsınız. Ama bu ceza da aslâ idam olamaz! Belki bir hapis cezası verbilirsiniz!" dedi.

Sultan:

"–Ona da peki!" diyerek derhal gereken emirleri verdi ve **Ali Cemâlî Efendi**'yi hürmetle uğurladı.

Aradan on beş-yirmi gün geçmişti ki, **Sultan Selim Han**, çok sevdiği Edirne'ye gitmek üzere Topkapı Sarayı'ndan ayrıldı. Bazıları Edirnekapı'ya, diğer bazıları da Çorlu'ya kadar Padişah'a refakat edip O'nu yolcu ettiler. Bunlar arasında **Ali Cemâlî Efendi** de vardı. O, Padişah'a Edirnekapı'ya kadar refakat edenlerdendi. Geriye dönüp Karagümrük semtine geldiğinde, birçok insanın elleri bağlı olarak bir tarafa götürülmekte olduklarını gördü.

Sorup öğrenince bunların dört yüz kişi olduklarını, ipek ticareti yasağına riâyet etmedikleri için cezalandırılmak üzere evlerinden toplandıklarını anlamış oldu. Derhal geriye dönerek atını tırısa kaldırdı ve Silivri yakınlarında Padişah'a yetişti. Selâm verdikten sonra, Sultan'ın atının yularına yapıştı ve:

"–Aman efendimiz! Lütfen durunuz. Âhiretinizi mahvetmek üzeresiniz! Bir dakika beni dinleyiniz!" dedi.

Padişah'ın canı sıkıldı ve:

"–Nedir, ne var?! Seni böyle heyecanla geriye döndüren sebep nedir?!" diye sordu.

Ali Cemâlî Efendi gördüğü ipek tüccarlarına âid manzarayı anlattı ve:

"–Bunu yapamazsınız! Bunlar Dünya'da cezaya çarptırılmış olurlar, ama siz dört yüz kişinin nâhak yere kanına girmiş olmanın hesâbını Âhiret'te veremezsiniz!.." dedi.

Sultan:

"–Neden nâhak yere oluyormuş!.. Siz de biliyorsunuz ki, benim ulü'l-emr olarak yasak koyma hakkım var! Ben Mısır dönüşü, Şam'da iken ipek ve silâh ticaretini yasaklamıştım. Çünkü bu mallardan en çok para kazanan İranlılar'dır. Onlara iktisâden zarar vermek için bu yasağı daha o zaman koymuştum. Bunlar benim koyduğum yasağa riâyet etmeyen âsî insanlardır. Cezalarını vereceğim. Sen bu işe karışma!" dedi.

Ali Cemâlî Efendi:

"–Hayır, Sultanım!" dedi. "Siz bunlara ticâret serbestisi tanımışsınız. Esâsen bu, onlara şeriatın tanıdığı bir müsaadedir. Bu müsaade, her şey gibi ipeği de içine alır. «Şam'da iken ben bir yasak koymuştum.» diyorsunuz. Bu yasağınız, İstanbul ve Bursa'ya ulaşmış olsa idi, hiç dört yüz kişi gibi bir kalabalık, bu emre karşı hareket edip Padişah'larına âsî olurlar mıydı?! Eğer üç-beş kişi olsalardı, onlarda bir kasıt ve irâdî suçluluk düşünülebilirdi. Sayının çokluğu, buna ihtimal verdirmez. Bu demektir ki, sizin yasağınız, Şam'da kalmış, bu taraflarca duyulmamıştır." Deyince, Sultan, biraz düşündükten sonra:

"–Galiba haklısınız, Hocaefendi Hazretleri! Şam'da koyduğum yasak, buralarda duyulmamış olmalı ki, bu kadar adam, ipek ticaretinden el çekmedi. Bir daha böyle emirleri, tellâl bağırtarak her tarafta îlân ettireceğim!" dedi ve sonra emrindeki muhâfızlardan birini, ipek tüccarlarının

afvedildiklerini bildirmek üzere **Ali Cemâlî Efendi**'ye katıp İstanbul'a gönderdi.

Sultan Selim Han, bir müddet Edirne'de kalarak Macaristan Seferi için gerekli bazı askerî tedbirler aldıktan sonra İstanbul'a döndü.

Bir gün Saray'ın bahçesinde nedîmi **Hasan Can**'la birlikte dolaşırken sırtına diken gibi bir şeyin battığını hissetti ve **Hasan Can**'a:

"–**Hasan**!" dedi. "Derhal içeriye girelim de şu arkama bir bak! Sırtıma bir karınca ya da böcek mi girip beni sokmuş acaba! Sırtımda bir acı var!"

Birlikte Saray'a girdiler. Sultan gömleğini sıyırdı. **Hasan Can** baktı ve:

"–Efendimiz! İki omzunuzun arasında, sağ tarafa daha yakın bir çıbanbaşı görülüyor!" deyince, **Sultan Selim Han**:

"–**Hasan Can**, sık onu!" diye emretti.

Hasan Can:

"–Hayır efendimiz! Bu doğru olmaz! Çıban henüz olgunlaşmamış! Belki bir merhem sürüp çıbanı olgunlaştırmak îcâb eder!" dedi.

Sultan Selim Han:

"–Biz, senin gibi çelebi miyiz?! Bir çıbanın ızdırabından ne çıkar. Sana, onu sık diyorum!" diyerek bir daha emretti ise de **Hasan Can**, ısrarla bunun doğru olmayacağını beyânla bunu yapmadı.

Ertesi gün, **Sultan Selim Han** yalnız olarak Saray'ın hamamına gidip bu çıbanı tellaklara sıktırıp oğdurdu. Fakat acısı azalacağı yerde çoğaldı. **Hasan Can**'a:

"–Seni dinlemeli imişim. Hamamda tellâklara sırtımdaki çıbanı sıktırdım. Fakat galiba doğru yapmadım. Acısı fazlalaştı." dedi.

Bir müddet, acısı her gün biraz daha fazlalaşan bu çıbanla uğraştı. Bir taraftan da Macar seferi için paşalara tâlimât veriyor, bir an önce düşündüğü bu seferi gerçekleştirmek istiyordu. Paşalar ise, başta **Pîrî Mehmed Paşa** olmak üzere, Padişah'ın geliştirdiği tersânelerde yeni gemiler inşa edilmiş ve kuvvetli bir donanma ortaya çıkmış olduğundan Akdeniz'de bir korsan yuvası olarak duran Rodos Adası'na bir sefer düzenlenmesini arzu etmekte, Padişah'ı buna râzı etmeye çalışmaktaydılar. Padişah ise:

"–Ben, bir çok büyük ülkeyi İslâm'a açmak istiyorum. Siz ise, beni bir haydut yuvasını almakla oyalamak gayreti peşinde koşuyorsunuz!.." diyerek bu teklifi reddediyor ve Macaristan Seferi'ni plânlıyordu.

Hasan Can'ın oğlu **Hoca Saadeddin Efendi**, bu sırada olup bitenleri babasından işitmiş ve öğrenmiş olarak **"Tâcü't-Tevârih"** (Tarihlerin Tacı) isimli eserinde şöyle anlatıyor:

"Bâb-ı Hümâyun ağalarından seferin yaklaştığını işittik. Lâkin Padişah'ın hâlinden buna dâir bir şey hissetmezdik. Bir gün mâiyeti ve erkânı ile Eyyûbü'l-Ensârî Hazretleri'nin ziyaretine gitti. Eyyûb kapısının hâricinde **"Yâvedud Tekkesi"**ne geldikte Fâtiha okudular. O sırada Kaptan Paşa'ya mahsus kadırganın kürek çekilerek Eyyûb'a doğru gelmekte olduğunu görüp:

"–Henüz sefer kararlaştırılmamış iken, bunu kimin emri ile denize indirdiler?" diye infiâl gösterdiler ve Kapudan **Câfer Ağa**'nın katlini ferman eylediler.

Veziriazam **Pîrî Paşa**, yeni inşâ olunan geminin tecrübe için deryaya bırakılması mûtâd olduğunu beyân ile şefaat etti. Lâkin Padişah, vüzeraya itâb ile:

"–Ben cihangirliğe alışmış bir Padişah olduğum hâlde, siz beni bir kale fethine götürmek istersiniz. Kale almanın birinci mühimmâtı baruttur." dedikten sonra:

"–Kaç aylık barutunuz var?" suâlini îrâd eyledi.

Vüzera, zahîre vesâirenin kifâyetinden mâlumât verdilerse de barutun miktarını tâyin edemeyip mahcup oldular. Aldıkları müsaade üzerine, ertesi gün dört aylık barut olduğunu arz ettiler. **Sultan Selim** gazubâne bakıp:

"–Ceddim zamanındaki hacâlet unutulmamış iken, onu iki kat mı yapmak istersiniz? Bilhassa, bizzat gitmemi düşünüyorsunuz, gidip de eli boş dönecek olursam, hiç biriniz sağ kalmaz. Rodos'un zaptına dört aylık barut yetişir mi? Siz Rodos'u dört ayda değil, altı ayda dahî alamazsınız. Belki sekiz veya dokuz ayda alınabilir!.." buyurdular. Ve en sonra:

"–Bize sefer yok, meğer sefer Âhirete ola!" dediler.

Bu satırlar gösteriyor ki, bir ayı aşkın bir zamandan beri saray tabiplerinin bütün uğraşmalarına rağmen, başlangıçta basit bir şey zannedilen çıban, bir türlü iyileşmek bilmiyor; Sultan'a verdiği ızdırap, her gün biraz daha artıyordu. Bazı tabipler buna **"yanıkara"** teşhisini koymuşlarsa da hakikatte o bir **"Aslan Pençesi"** (şîr pençe) idi.

Bu çıbanın, Sultan'ın sırtında açtığı yaranın üzerine her gün bir piliç konuluyor, o bunu yutup cerahat hâlinde geriye iâde ediyordu. Şu şartlarda bile azim ve iradesinden bir şey kaybetmeyen **Sultan Selim Han**, Macaristan Seferi için hareket emri vererek 18 Temmuz 1520'de İstanbul'dan ayrıldı. Askere hastalığını belli etmemek isteyen **Sultan**

Selim Han, bu yolculuğa **Karaduman** isimli meşhur atıyla çıkmıştı. Gayet yavaş gidiliyordu. Ancak yine de bu yolculuk, O'na iyi gelmemiş, ızdırabı her an biraz daha artmaya başlamıştı.

Nihayet Çorlu yakınındaki **"Sırt Köyü"**ne gelindiğinde, ağrıları tahammül edilemez bir dereceye vardığından burada bir mola emretti. Bu köy, O'nun vaktiyle babası ile harb etmiş olduğu yerdi. Burayı geçmek istiyor, fakat kendinde kımıldayacak bir takat bulamıyordu. Buraya çivilenip kalmıştı. **Hasan Can** ve tabipler bir ân bile O'nu yalnız bırakmıyor, ancak büyük hükümdarın ızdıraplarını hafifletecek bir çâre bulmaktan âciz olarak kıvranıp duruyorlardı.

Sırt Köyü'nde molaya başladıklarının kırkıncı günüydü ki, **Sultan Selim Han**, tabipleri çadırından dışarıya çıkarttı. Yanında kalan **Hasan Can**'a:

"–**Hasan Can**, bu ilâhî tecellîye ne dersin?" diye sordu.

Hasan Can:

"–Hünkârım!" dedi. "Bana siz, kendiniz anlatmıştınız..."

Sultan, acele olarak sordu:

"–Neyi?!"

Hasan Can:

"–Babanızın size ettiği bedduâyı!" dedi ve ilâve etti:

"–O size, kılıcınız keskin, ömrünüz kısa olsun! Şîrpençeler altında kıvranarak ölesiniz!" dememiş miydi?!"

Sultan:

"–Haa! Evet, iyi hatırladım!.." dedi.

Hasan Can:

"–İşte, bu garip bir kader îcâbıdır ki, o da «**Veli Bayezid'in Beddu**âsı»dır." dedi.

Sultan:

"–Garip şey! Aman Allâh'ım, bu nice hâldir!" diye mırıldandı.

Hasan Can, bu söz kendisine söylenmiş gibi cevap verdi:

"–Sultanım! Cenâb-ı Hakk'a teveccüh edip Allah ile birlikte olacak zamandır!"

Sultan kızgın bir sesle:

"–Bunca yıldır yoldaşımsın! Beni şimdiye kadar kiminle bilirdin!.. Cenâb-ı Hakk'a teveccühümüzde bir noksanlık mı gördün?" dedi ve sonra:

"–**Hasan Can**! Yâsîn-i Şerîf oku!.." diye emretti. Bir gece vakti idi. 22 Eylül 1520'yi 23 Eylül'e bağlayan gece, bu Yâsîn-i Şerîf okunurken **Sultan Selim Han**'ın dudakları kıpırdıyor, okunan Kur'ân'ı, O'nun da tekrarladığı anlaşılıyordu. Sıra **"selâm âyeti"**ne gelince, **Sultan Selim Han**'ın dudakları kıpırdamaz oldu. Zira o, âyetteki dâvete icâbet ederek ruhunu tam da **"Veli Bâyezid'in Beddu**âsı"ndaki şartlar altında Rabbine teslim etmişti.

VATAN ÇOCUKLARININ SAF DİMAĞ VE GÖNÜLLERİNE, ONLARIN UFUKLARINI AYDINLATACAK BÜYÜK VE ULVÎ DÜŞÜNCELERİN İLK TOHUMLARINI EKEBİLMEK HERŞEYDEN ZİYÂDE TARİH ŞUURUNUN BESLENMESİYLE MÜMKÜNDÜR.

BU MAKSATLADIR Kİ DERİN BİR İSLAMÎ ŞUURLA YOĞRULMUŞ OLAN OSMANLI TARİHİNİ BAŞTAN BAŞA BİR SERİ ROMAN HALİNDE ORTAYA KOYMAK İHTİYACI HİSSETTİK.

BİR SERİ TEŞKİL EDEN BU ESERLER , BİR TAKIM TARİHÎ KAHRAMANLAR VESİLE EDİNİLEREK GENÇ DİMAĞLARIN İSLAMÎ ESASLARIN FİİLÎ ÖRNEKLERİYLE KAVRAYABİLMELERİ İÇİN YAZILMIŞTIR.

FİKRÎ VE FİİLÎ MUHTEVÂLARI KASDEN SAKATLATILMIŞ GENÇLERİMİZİN, HAKKA VE HAYRA YÖNLENDİRİLMELERİNDE EN MÜESSİR BİR VASITA OLABİLECEK BU ESERLERİN YAYINLANMIŞ OLANLARI -ŞİMDİLİK - ŞUNLARDIR;

1 - KANLI DÜĞÜN
2 - UZUNCA SEVİNDİK
3 - KIRIK KILIÇ
4 - KAVUKLU İHTİLÂLCİ
5 - DÜZMECE MUSTAFA
6 - ZAĞANOS PAŞA
7 - CEM SULTAN'IN PAPAĞANI
8 - MALKOÇOĞLU KARDEŞLER
- BALÎ BEY VE YAHYA PAŞA -
9 - VELİ BAYEZİD'İN BEDDUASI
10 - MAKBUL VE MAKTUL İBRAHİM PAŞA

ISBN: 978-975-580-036-3
9 789755 800363
/sebilyayinevi
/sebilyayinevi
/sebilyayinevi
Sebil Yayınevi
www.sebilyayinevi.com